

UiT Norges arktiske universitet

Institutt for samfunnsvitenskap (ISV)

Kulturfeltet som inntak til integrering

- En studie av kulturaktivitetens potensiale som integreringsarenaer

Christine Andersen Vatne

Masteroppgave i samfunnsplanlegging og kulturforståelse – juni 2020

Forord

Når jeg nå skriver disse ordene, vitner det om at mine fem år som student ved Universitetet i Tromsø nærmer seg slutten. Det er både vemodig og godt på samme tid. Det har vært fem fine år som jeg er veldig takknemlig for.

En stor takk må rettes til mine informanter som velvillig har stilt opp og delt av sin tid, sine erfaringer og historier. Jeg vil også takke veileder, Torill Nyseth, for gode innspill, kritiske bemerkninger og kommentarer underveis.

Takk til forskningsprosjektet «Mangfoldige byer: Innovasjon i integrering» (Cit-egration) for stipend.

Til min familie og til gode venner som alltid heier på meg, og som tålmodig har ventet på at denne oppgaven skulle bli ferdig, må jeg også sende en stor takk. Nå skal jeg slutte å snakke om masteroppgaven, og slutte å si nei til alle invitasjoner om å gjøre gøy ting, jeg lover!

Takk til jentene på Lesehuset, og en spesiell takk til deg, Ane. Denne tiden hadde ikke blitt den samme uten deg og våre faglige og mindre faglige diskusjoner og samtaler, og tidvis altfor lange kaffepauser.

Og sist men ikke minst, tusen takk til deg, Terje, for all støtte og motivasjon, og for at du aldri lot meg miste trua på at jeg skulle få det til.

Christine Vatne

Tromsø, 2. juni 2020.

Sammendrag

I denne oppgaven har jeg utforsket kulturaktiviteters potensiale som integreringsarenaer, med utgangspunkt i et flerkulturelt barneteater og en ungdomsklubb i Tromsø. Jeg er opptatt av hvilke implikasjoner deltakelse i slike aktiviteter kan ha for integrering, og hva kulturfeltets metoder bidrar med og til i denne sammenhengen. I en tid der steder i verden stadig blir mer mangfoldige, er det viktig med kunnskap om hvordan vi kan leve godt sammen på tross av forskjeller og ulikhet. Å undersøke hvordan integrering kan «gjøres» på gode måter, ser jeg som en viktig del av det. Ambisjonen med denne studien er derfor å bidra til kunnskapsproduksjonen på migrasjonsforskningsfeltet. Kulturaktiviteters potensiale som integreringsarenaer har blitt utforsket gjennom intervjuer med deltakere i aktivitetene, ledere og andre involverte i dem, samt personer tilknyttet aktivitetene eller deltakerne. Jeg har også gjort feltarbeid i form av deltakende observasjon. Analysen er inspirert av perspektiver på integrering, samt innsikter fra «encounter»-begrepet og «empowerment»-begrepet.

Studien viser at deltakelse i kulturaktiviteter har ført til krysskulturelle relasjoner, og «deltakerkompetanser» i form av kunnskaper om samfunnet, økt selvtillit, samt språk- og kulturferdigheter. En betingelse for disse utfallene ser ut til å være at kulturaktiviteten er planlagt og organisert. I aktivitetene jeg har studert står det sentralt å ikke skape segregerende skiller mellom deltakerne. Eksempelvis snakkes ikke eksplisitt integrering om, da det bidrar til å tydeliggjøre forskjeller. I stedet tilrettelegges det for å kunne være sammen, gjøre noe sammen og knytte bånd gjennom det. På tross av et varierende fokus på integrering mellom aktivitetene jeg har studert, har begge praksiser som kan sees som inkluderende. På ungdomsklubben kommer dette til uttrykk gjennom et tydelig fokus på å være for alle, og i barneteatergruppa gjennom et fokus på å fremheve det som er likt mellom barna uavhengig av bakgrunn. Analysen peker også på noen utfordringer knyttet til aktivitetenes potensiale som integreringsarena. I teatergruppa handler dette om kommunikasjon og eksklusivitet, og på ungdomsklubben om mangel på arrangerte aktiviteter, samt lite fokus på å nå et flerkulturelt publikum.

Innholdsfortegnelse

1	Introduksjon	1
1.1	Problemstilling og forskningsspørsmål	3
1.2	Oppgavens oppbygging	4
2	Internasjonale og mangfoldige Tromsø.....	7
2.1	Tromsøs internasjonalitet.....	7
2.2	Kultur i integrering	9
2.3	Nasjonale og internasjonale rammeverk.....	11
2.4	UMT – Ungdommens møteplass i Tromsø	13
2.5	Lille globus	15
3	Perspektiver på integrering.....	19
3.1	Faktorer som former innholdet i integreringsbegrepet	19
3.1.1	Integrering – betydningen av ordet	20
3.1.2	Integreringsstrategier.....	20
3.1.3	Hvilken strategi er gjeldende i Norge?.....	21
3.1.4	Integrering og inkludering.....	23
3.2	Integrering og innvandring i politikk og media.....	23
3.2.1	Integreringspolitikken gjennom tidene.....	24
3.2.2	Innvandring og integrering i media.....	25
3.2.3	Integrering - enveis tilpasning eller gjensidig prosess?	26
4	Analytiske perspektiver	29
4.1	Encounter-begrepet.....	29
4.1.1	Endringsskapende encounters og betingelser for dem	30
4.1.2	Viktigheten i flyktige encounters	31
4.2	Empowerment-begrepet.....	32
4.3	Min tilnærming til migrasjonsforskningsfeltet.....	33
4.4	Kulturaktiviteter som inntak til integrering i annen forskning	34
4.5	Oppsummering	37
5	Metodiske valg og vurderinger	39

5.1	Valg av forskningsdesign og benyttede metoder.....	39
5.2	Forforståelser og bakgrunnskunnskap.....	41
5.3	Planlegging, prosess, rekruttering og utvalg.....	42
5.4	Å forberede og gjennomføre intervju som samtale	43
5.5	Feltarbeid: deltakende observasjon, observasjon og deltakelse	44
5.6	Å forske i komplekse felt - utfordringer i feltet.....	45
5.7	Forskningsetiske betraktninger.....	47
6	Betingelser for og følger av encounters	49
6.1	Krysskulturelle relasjoner og deltakerkompetanse.....	49
6.2	UMT – klubb under konstruksjon	50
6.3	Faktorer som påvirker deltakelse.....	51
6.4	Relasjoner og kompetanser i organiserte kulturaktiviteter	54
6.5	Deltakernes erfaringer fra kulturaktivitetene.....	58
6.6	Betingelser for utfallene	60
6.7	Minioffentligheter med potensiale for endringsskapende encounters	60
7	Hva innebærer integrering?	63
7.1	Integrering for Soracha og Mariam	63
7.2	Integrering i sammenheng med skolehverdagen	66
7.3	Reproduseres et fokus på likhet og felles verdier?.....	70
7.4	Integrering som gjensidig prosess	71
7.5	Oppsummert: Hva fremstår som viktigst i integreringssammenheng?.....	75
8	Inkluderende tiltak.....	77
8.1	UMT - en møteplass for alle.....	77
8.2	«For alle»-fokuset – et mantra i kommunale klubber?.....	78
8.2.1	Et inkluderende «for alle»-fokus.....	80
8.2.2	Andre tiltak som tilrettelegger for encounters.....	81
8.3	Inkludering i Lille globus	84
8.3.1	Eksklusivitet og kommunikasjon – svakheter ved inkluderingsfokuset	85

8.3.2	Kontakt – viktig for endringsskapende encounters	88
9	Avslutning	91
9.1	Oppsummering av analysen.....	91
9.2	Diskusjon	93
9.2.1	Integrering og inkludering.....	93
9.2.2	Kulturaktiviteters potensiale som integreringsarenaer	94
9.3	Konklusjon.....	96
9.4	Teoretiske og metodiske implikasjoner	96
9.5	Implikasjoner for framtida.....	97
9.6	«Veien videre» i migrasjonsforskningen	99
	Referanseliste.....	101
	Figurliste	107
	Vedlegg.....	107
	Vedlegg 1: Informasjonsskriv.....	107

Figurliste

Figur 1: Kursoversikt. Hentet fra UMTs Facebook-side.....	49
Figur 2: Plakat. Hentet fra UMTs Facebook-side.....	49

I Introduksjon

Integrering av innvandrere har helt siden slutten av åttitallet vært et aktuelt tema i politikken og den offentlige debatten her til lands. Fenomenet ble et politisk anliggende som følge av «den nye innvandringen»; betegnelsen på perioden med arbeidsinnvandring fra Pakistan og Tyrkia på seksti- og syttitallet (Brochmann, 2006; Brochmann, 2010; Hylland Eriksen & Sajjad, 2015). Den gang handlet innvandring stort sett om migranter som kom i søken etter arbeid, noe som i en tid der mangelen på arbeidskraft var stor, ble ansett som en ressurs (Gullestad, 2002). I 1975 hadde arbeidsinnvandringen pågått et snaut tiår, og ført omkring 5000 såkalte «fremmedarbeidere» inn i landet (Østby, 2017). Bekymringer knyttet til hvordan det skulle gå med dem som hadde kommet, og generell usikkerhet omkring konsekvensene innvandringen ville ha for samfunnet, førte til at regjeringen innførte innvandringsstopp samme året. I tiden som fulgte ble ikke innvandringen lenger oppfattet som en ressurs, men snarere som et problem og en byrde (Gullestad, 2002). Dette står i motsetning til Sverige, der innvandring i større grad har vært sett på som en ressurs (Isaksen, 2019).

Innvandring og integrering er stadig aktuelle tematikker i dag. Altså opphørte ikke innvandringen til Norge i 1975, og innvandringsstoppen ble ikke en reell stopp. Bestemmelsen la imidlertid grunnlaget for en strengere og mer selektiv innvandringspolitikk, som har vært førende siden (Brochmann, 2010). Dette har også preget fokuset i integreringspolitikken. I dag

utgjør innvandrerbefolkningen i landet – de som har innvandret selv og norskfødte med innvandrerforeldre – omkring 980.000 personer, som tilsvarer 18,2% av totalbefolkningen (Statistisk sentralbyrå [SSB], 2020a). Bildekollasjen ovenfor har jeg satt sammen av saker som har figurert i nyhetsbildet i ulike lokale og landsdekkende aviser det siste året. Den illustrerer at bekymringer omkring hvordan det går med dem som har kommet stadig er aktuelle, mer enn 40 år etter «innvandringsstoppen». Hvordan utfordringer knyttet til innvandring og et flerkulturelt samfunn best mulig kan møtes og løses, er viktige og sentrale problemstillinger også i dag. Dette er også tematikken jeg vil utforske i min masteroppgave.

I 2011 utgav Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet utredningen «*Bedre integrering: Mål, strategier og tiltak*». I denne belyses et motsetningsforhold i oppfatninger av hvordan det gikk med integreringen på dette tidspunktet: Tilgjengelige kunnskapsgrunnlag, statistikk, m.m. viste at det i hovedsak gikk bra med integreringen i Norge sammenlignet med andre OECD-land¹: her var innvandrere bl.a. relativt godt integrert i arbeidsmarkedet, og en relativt høy andel norskfødte med innvandrerforeldre tok høyere utdanning (NOU 2011:14, 2011, s. 12). Samtidig viste holdningsundersøkelser, mediedekning og offentlig debatt at en stor andel av befolkningen oppfattet at integreringen fungerte dårlig. Problemstillinger knyttet til kultur, religion og forskjeller i levemåter sto sentralt i dette (NOU 2011:14, 2011, s. 13). Senest for fem år siden, da «flyktningskrisa» førte en million asylsøkere til Europa og mer enn 30.000 til Norge, fikk bekymringer knyttet til samfunnets evne til å ta imot og integrere så mange, igjen fornyet aktualitet (Østby, 2016).

I en tid der steder i verden stadig blir mer flerkulturelle og komplekse, synes det viktig å komme nærmere noen svar på disse bekymringene. Det er fortsatt et tydelig behov for mer kunnskap om hvordan vi kan få til å leve sammen best mulig, på tross og på tvers av ulikhet og forskjell. For å leve sammen, det må vi. Hylland Eriksen & Sajjad (2015) skriver: «Nekter vi å akseptere at flerkulturalitet er et faktum, risikerer vi å føre diskusjoner om et samfunn som ikke finnes, i stedet for å forsøke å forstå og løse utfordringer i et samfunn slik det faktisk ser ut» (Hylland Eriksen & Sajjad, 2015, s. 13). De legger til at det ikke er noen vei tilbake til et etnisk ensartet

¹ OECD er en organisasjon for økonomisk samarbeid og utvikling. I 2020 har den 36 medlemsland i Europa, Nord-Amerika, Mellom-Amerika, Asia, Midtøsten og Oseania. Alle de nordiske landene er medlemmer (Knudsen & Lundbo, 2020).

og homogent samfunn, og at vi i alle fall ikke vil finne løsninger på nye utfordringer med å ønske oss tilbake i tid. Det sentrale spørsmålet blir derfor: hvordan kan integrering i dag «gjøres» på gode måter? Kan vi tenke nytt om innholdet og fremgangsmåten i integreringsprosesser?

Migrasjonsforskning er utgangspunktet for denne kvalitative studien. Dette er en stor tematikk som kan møtes på mange måter. En følge av migrasjon er integrering, og dette er temaet jeg fokuserer på. Jeg har valgt kulturfeltet som inngang til å utforske dette, og ønsker gjennom denne oppgaven å undersøke koblinger mellom kulturaktiviteter og integrering. Dette grunnet en tro på at kulturfeltets metoder kan være virkningsfulle i denne sammenhengen. Kulturaktiviteter lar oss utfolde oss kreativt, og utfordrer oss på andre måter enn i livet for øvrig. Hvilke implikasjoner kan deltakelse i kulturaktiviteter ha for integrering? Kan deltakelse i kulturaktiviteter bety noe mer for deltakerne, enn deltakelsen i seg selv? Hva bidrar kunst og kultur til i sammenheng med integrering? Dette er spørsmål denne oppgaven vil gjøre forsøk på å besvare. For å undersøke dette, har jeg tatt utgangspunkt i to kulturaktiviteter rettet mot barn og ungdom i Tromsø, og sett på hvorvidt disse kan være arenaer for integrering. Jeg har gjort intervjuer med deltakere i aktivitetene, ledere og andre involverte i dem, samt andre relevante personer som er tilknyttet aktivitetene eller deltakerne, og jeg har gjort feltarbeid i form av deltakende observasjon.

1.1 Problemstilling og forskningsspørsmål

At steder blir mer komplekse og mangfoldige gjelder også i Tromsø. Ved inngangen av 2019 hadde kommunen innbyggere fra 137 land (Tromsø kommune, 2019a). Dette utgjør 13,1% av den totale befolkningen (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, u.å.). Å studere hvordan integrering kan «gjøres», og hva integreringsprosesser kan bestå av, sees dermed som relevant og aktuelt også i lokal kontekst. I denne oppgaven har jeg valgt å ha fokus på integrering av barn og unge med innvandrerbakgrunn. Kulturaktivitetene jeg har valgt som caser er en ungdomsklubb og en barneteatergruppe, som jeg vil utdype i neste kapittel. Gjennom å utforske hva som skjer i møtene mellom barna og ungdommene i disse aktivitetene, ønsker jeg å finne ut om deltakelsen kan sies å gi integrerende «virkninger», eller skape integrerende prosesser på noe vis. Om det er tilfelle, hvordan kommer det til uttrykk? Jeg finner det også interessant å se på hvorvidt deltakerne påvirkes av deltakelsen utenfor aktivitetene. Fører deltakelsen til noe mer for deltakerne? Med utgangspunkt i denne nysgjerrigheten er hovedproblemstillingen i denne oppgaven formulert slik:

«Hvilket potensiale har kulturaktiviteter som integreringsarenaer?»

I denne studien ønsker jeg å ha en åpen tilnærming til hva integrering kan være. Jeg forsøker derfor å unngå og legge strenge føringer omkring innholdet i dette på forhånd, men vil la det empiriske materialet jeg har samlet inn være med på å forme min forståelse. Likevel har det i arbeidet med oppgaven vært nødvendig å avgrense mitt fokusområde. Slik det fremgår av spørsmålene ovenfor, har jeg derfor vært særlig opptatt av hvilke relasjoner som skapes mellom deltakerne i disse aktivitetene, og hvorvidt deltakelsen har betydd noe mer for deltakerne enn det å delta i seg selv. Hva kan sies å være betingelsene for at aktivitetene skal kunne være arenaer for integrering? Når fungerer det eventuelt ikke? Hva kan forstås som inkluderende praksiser? For å kunne utforske problemstillingen og belyse disse spørsmålene, støtter jeg meg på disse forskningsspørsmålene:

- *Hvilke krysskulturelle relasjoner og deltakerkompetanser skapes gjennom kulturaktiviteter, og hva forstås å være betingelsene for disse?*
- *Hvordan forhandles forståelsen av integrering mellom mine informanter?*
- *Hva er innholdet i tiltakene kulturaktivitetene har satt i gang for å styrke integrering?*

Jeg ønsker med denne oppgaven å bidra med kunnskap om hvordan integrering kan arbeides med, og utvide forståelseshorizonten omkring hva integrering kan være og hvordan det kan foregå. Min ambisjon med oppgaven, er å bidra til kunnskapsproduksjonen om hvordan vi kan få til å leve sammen best mulig på tross av forskjeller.

1.2 Oppgavens oppbygging

I dette kapitlet har jeg presentert oppgavens tematikk og problemstilling, og begrunnet studiens aktualitet. Kapittel 2 beskriver bakgrunnen for hvorfor migrasjonsforskning er relevant også i Tromsø, og aktualiserer mitt valg av kulturfeltet som inngang til denne tematikken. Jeg viser først til byens lange historie som internasjonalt handels- og møtested og kunnskapssenter. Deretter gjør jeg rede for hvordan integrering kobles til kulturfeltet i internasjonale, nasjonale og lokale plan- og lovverk. De konkrete kulturaktivitetene jeg har valgt som caser i denne oppgaven presenteres til slutt. I kapittel 3 presenterer jeg perspektiver på integrering. Jeg redegjør for begrepet, viser til ulike integreringsstrategier og belyser skillet mellom integrering og inkludering. Integreringsbegrepet har etter hvert blitt et omdiskutert begrep. Jeg diskuterer

politikken og mediens rolle i denne utviklingen, og stiller spørsmålstegn ved hvorvidt integrering i dag kan forstås som toveis-prosesser mellom innvandrerne og majoritetsbefolkningen, eller ensidige tilpasningsprosesser gjort av innvandrerne. I kapittel 4 presenterer jeg de analytiske perspektivene jeg benytter i analysen. For å analysere det som skjer i møtene mellom barna og ungdommene i kulturaktivitetene, har jeg funnet begrepene «Encounter» og «Empowerment» relevante og inspirerende. I kapittel 5 redegjør jeg for valg av metode og mitt metodologiske ståsted. I kapittel 6, 7 og 8 presenterer jeg min analyse. Analysen er strukturert etter forskningsspørsmålene, der hver av disse blir belyst i hvert sitt kapittel. I avslutningskapittelet, kapittel 9, oppsummerer jeg analysen gjennom en sammenfatting av mine funn, og diskuterer disse i sammenheng med oppgavens problemstilling. Jeg reflekterer rundt teoretiske og metodiske implikasjoner og studiens relevans, og avslutter med noen forslag til veien videre i migrasjonsforskningen.

2 Internasjonale og mangfoldige Tromsø

Innledningsvis i dette kapitlet presenterer jeg bakgrunnen for at Tromsø i dag kan kalles en internasjonal og mangfoldig by. Dette aktualiserer integreringstematikken også i lokal kontekst. Videre viser jeg til hvordan kulturfeltet og integrering kobles sammen i internasjonale, nasjonale og lokale planverk, lover og øvrige dokumenter. Til slutt presenterer jeg de to kulturaktivitetene i Tromsø jeg har valgt som caser i denne oppgaven, og begrunner dette valget.

2.1 Tromsøs internasjonalt

Ved inngangen til 2020 utgjorde Tromsø kommunes befolkning 77.295 personer (SSB, 2020b), og i 2019 talte innvandrerbefolkningen i kommunen drøyt 11.000 personer (Tromsø kommune, 2019a). I likhet med landet for øvrig har de fleste av disse polsk bakgrunn, etterfulgt av russisk, svensk, tysk og syrisk. Sistnevnte er det landet innvandringen til Tromsø har økt mest fra i perioden mellom 2012-2019, noe som kan sees i sammenheng med «flyktningkrisa» i 2015. Statistikken viser at mennesker fra hele verden er bosatt i Tromsø: Blant innbyggerne finnes representanter fra alle befolkede verdensdeler (Tromsø kommune, 2019a). Tar vi utgangspunkt i befolkningssammensetningen kan Tromsø altså med rette kalles en internasjonal by.

Tromsø ble grunnlagt og fikk bystatus allerede i 1794. Byen som ligger 69 ° nord, og som ikke fikk veiforbindelse til fastlandet før Tromsøbrua åpnet i 1960, kunne fort blitt en isolert og avsidesliggende øy ute i sundet. I stedet har byen gjennom historien klart å inneha en sterk posisjon, nasjonalt og internasjonalt (Tromsø kommune, 2019b). Tilnavn som «Nordens Paris» og «Porten til Ishavet» vitner om en by med mange funksjoner. Først og fremst har den geografiske nærheten til Ishavet gjort byen til et viktig utgangspunkt for polar- og fangstekspedisjoner. Etter 1. verdenskrig var fangstvirksomheten på sitt høyeste, med omkring 100 ishavsskuter fra Tromsø (Tromsø kommune, 2019b). Byen har videre fungert som et viktig handels- og møtested, og gjorde seg tidlig gjeldende som kunnskapssenter. Den første institusjonen for høyere utdanning var Tromsø Seminarium, senere Tromsø lærerhøgskole, som ble etablert på Trondenes i Harstad i 1826, men flyttet til Tromsø i 1848. Dette er den eldste lærerutdanningsinstitusjonen i landet (Dahl, 1976). Tromsø museum, Nord-Norges eldste vitenskapelige institusjon, kom til i 1872, og dannet grunnlaget for etableringen av flere kunnskapsinstitusjoner, som eksempelvis Geofysisk institutt (Værvarslinga) i 1918, og Nordlysobservatoriet i 1922 (Tromsø kommune, 2019b). Opprettelsen av Universitetet i Tromsø ble vedtatt i Stortinget i 1968, og universitetet åpnet i 1972 (Hansen, 2018). Tromsø

har altså i lang tid vært en viktig metropol i nord. Ishavsbyen hadde en nokså primitiv infrastruktur til sent på 1900-tallet, og på den tiden byen ble dannet hadde Nord-Norge allerede en århundrelang historie med å bli beskrevet som mørk og trist, fattigslig og bakstreversk – nærmest et ikke-sted (Knutsen, 1996). På tross av dette har Tromsø altså vokst frem til å bli en flerkulturell og internasjonal by. Hva har ført til denne utviklingen?

Knutsen (1996) hevder dette har å gjøre med Tromsøs befolkningsgrunnlag. Ifølge han har Tromsø vært et flerkulturelt sted like lenge som byen har eksistert. En naturlig tilstedeværelse av kulturelt mangfold, foreslår han at kan være selve grunnen til at noen kalte byen «Nordens Paris» for omkring 150 år siden. Tilnavnet understreker i alle fall byens storbyfølelse, mener han, og beskriver Tromsø som: «en livlig småby med en bitteliten, rastløs internasjonal storby i sitt hjerte» (Knutsen, 1996, s. 7). Videre utdyper han årsakene til Tromsøs 'internasjonalitet' med å peke på at hele kyst-Norge raskt utviklet nokså internasjonale profiler, på grunn av tilstrømmingen av utenlandske handelsskip som la til kai i norske havner. I havnebyene var strømmen av tilreisende naturlig nok sterkest, og det var på slike steder at det først ble vanlig å høre fremmede språk i gatene. To havnebyer skilte seg særlig ut som noe unorske grunnet sin travelhet og livlighet, og dette var Bergen og Tromsø. Bergen er jo en langt større by, og derfor kanskje lettere å forstå som knutepunkt og handelssentrum enn Tromsø. Så hva gjorde Tromsø så attraktivt og spennende?

Knutsen (1996, s. 13) skriver: «i en liten by er alle fremmede godt synlige». Alt som er nytt og annerledes blir dermed lagt merke til, og fremmede skip i havna kan tenkes å ha vært en begivenhet for innbyggerne i Tromsø. Han hevder også at sammensetningen av de ulike folkegruppene som søkte til ishavsbyen kan være noe av forklaringen: Først og fremst var det nordmennene, både i form av innbyggerne selv og andre fiskere og sjømenn, som reiste gjennom byen på vei sørover til Lofoten eller nordover til Finnmark. Fisket gjorde nordmenn og nordlendinger til bereiste folk, som ble vant til å omgås fremmede. Tromsø ble også påvirket av samene, som holdt til i distriktene rundt byen. Draktene deres og reindrifta farget bybildet, og var nok eksotisk for både utlendinger og sørnorske turister (Knutsen, 1996). En del kvener, innvandrere fra Finland, ble etter hvert også fastboende i Tromsø-området, og satte dermed også preg på byen. Til sist nevnes russerne og pomorhandelen som en særdeles viktig del av byens historie, og av Tromsøs internasjonale profil. Handelen var en tradisjon som varte i flere generasjoner, så nærheten og tilstedeværelsen til russerne ble følgelig varige innslag i bybildet, og en del av det særegne og underfundige med Tromsø (Knutsen, 1996).

Reisevante og verdensvante fiskere, tilstedeværelsen til samene, kvenene og russerne, i tillegg til alle som reiste forbi med handelsskipene, eller var mannskap på ekspedisjonene, bidro altså til å konstruere Tromsøs internasjonale identitet helt fra byens spede begynnelse. Knutsen (1996, s. 12) beskriver dette som «en mangefarget og nokså unorsk forsamling» og understreker sitt poeng slik: «I dag synes noen å tro at verden blei internasjonal for tyve eller kanskje tredve år sia, takket være Interrail og sydenturer og SAS. Dette bildet stemmer ikke, i alle fall stemmer det ikke for Tromsøs vedkommende» (Knutsen, 1996, s. 12).

Dette korte tilbakeblikket viser at det flerkulturelle og internasjonale ikke er noe nytt i Tromsø. Det tilbyr også noen forklaringer på hvordan og hvorfor byen har blitt sånn. I tillegg belyser det relevansen av å utforske integrering og integreringsprosesser også i denne lokale konteksten: Tromsø har ikke bare en sammensatt og mangfoldig befolkning i dag, men også en lang historie som møteplass og «trygg havn» for mennesker fra rundt omkring i verden. Det er imidlertid ikke slik at flerkulturelle byer og steder nødvendigvis er gode på integrering, eller knytter integrering til kultursektoren. Hva er tilnærmingen til denne tematikken fra politisk hold i Tromsø? Finnes det i lokale rammeverk noe mandat for å koble integrering til kultursektoren og dens metoder?

2.2 Kultur i integrering

Tromsø kommune vedtok sin nye kulturplan i 2017, for planperioden 2017-2020. I forordet skriver daværende ordfører Kristin Røymo at kultur omhandler prosesser som former oss som mennesker, borgere og samfunn. Å tilrettelegge for kultur er derfor å bygge samfunn, hevder hun, og slår fast at alt som omfattes av kulturpolitikken, medregnet frivillige kulturaktiviteter, er «arenaer som binder oss sammen» (Tromsø kommune, 2017, s. 2). Om planens verdigrunnlag står det at hendelser i verden og fremveksten av flerkulturelle samfunn aktualiserer diskusjoner om ytringsfrihet, toleranse og kultur mangfold. I sammenheng med dette understrekes det at kulturbyen Tromsø trenger arenaer der mennesker med ulike bakgrunn kan møtes, arenaer der samtidskunst kan utfordre vante forestillinger og oppfatninger. Dette begrunnes med at «Kunst og kultur bidrar med ny innsikt, åpenhet og forståelse og er en del av kjernen i det moderne demokratiet» (Tromsø kommune, 2017, s. 7). Grunnet posisjonen som arktisk hovedstad, og som del av et internasjonalt samfunn, erkjenner kommunen at globale utfordringer også er Tromsøs utfordringer - og muligheter. Som arktisk hovedstad må byen være i stand til å ta inn nye ideer og livsformer (Tromsø kommune, 2017). Byen kunst- og kulturliv sees som viktige bidragsytere her; til å utvikle byen videre, og gjøre den til en levende,

åpen og tolerant by, som tåler motsetninger og forskjellighet (Tromsø kommune, 2017). Kulturfeltet og kultursektoren gis altså en betydelig rolle i det mangfoldige Tromsø-samfunnet. I dette reflekteres en tro på kulturens evne til å skape møteplasser, og at kulturfeltets metoder kan øke krysskulturell forståelse og toleranse.

På kommunens nettsider er det også kultur- og idrettsaktiviteter som listes opp under fanen «Integreringstiltak», og det fremkommer at avdelingen Kultur og idrett har ansvaret for å tilrettelegge for kultur- og fritidstilbud for hele befolkningen (Tromsø kommune, 2020). Kulturaktivitetene som presenteres som integreringstiltak er blant annet junior- og ungdomsklubber, samt ulike tilbud ved kulturskolen og Tvibit. Et av målene i kulturplanen er at alle barn og unge i Tromsø skal få mulighet til å delta i fritidsaktiviteter, kunst og kultur, uavhengig av «hvor de bor, hvor de kommer fra, helse og funksjonsevne, språk, økonomi og sosiale forhold» (Tromsø kommune, 2017, s. 7). Dette begrunnes med at det er viktig for samfunnet at barn og unge deltar i sosiale felleskap, opplever, lærer og mestrer, og får uttrykke seg gjennom kunst og kultur. Slik deltakelse er dessuten en rettighet som er nedfelt i FNs barnekonvensjon (Tromsø kommune, 2017). Kommunen har derfor flere tiltak og samarbeid som skal sikre at alle barn og unge får delta på minst én fritidsaktivitet. Eksempelvis tilbys hjelp til å dekke medlemskontingenter, og det er mulig å låne eller leie utstyr som forutsettes for å kunne delta i ulike aktiviteter. Viktige arenaer for deltakelse er ifølge kulturplanen fritidsklubber, kulturskolen, kulturliv, lag og foreninger.

I den overordnede kommuneplanen for planperioden 2015-2026 står det at Tromsø har mål om å være en god kommune å vokse opp i for alle barn og unge (Tromsø kommune, 2015). Gode tilbud innen kunst, kultur og idrett, beskrives her som faktorer som bidrar til trivsel, bolyst, god folkehelse og gode leve- og oppvekstkår. Å kunne tilby dette sees som en del av å innfri målet, og i inneværende planperiode er derfor et av delmålene å utvikle Tromsø til å bli landsdelens beste bosted gjennom å «stimulere mangfoldet på kunst- og kulturområdet, og ta en aktiv rolle for utvikling av idretts- og friluftsliv» (Tromsø kommune, 2015, s. 17). I denne sammenheng sees kulturlivet som en forutsetning for en åpen og raus by. I kommuneplanen står det også at Tromsø kommune samarbeider med ulike lag, foreninger, frivillige organisasjoner og kulturinstitusjoner for å inkludere flyktninger og innvandrere i aktivitetene som tilbys i disse (Tromsø kommune, 2015, s. 43). Skoler, idrettslag, fritidsklubber og kulturskole trekkes frem som eksempler på gode arenaer for inkludering av barn og unge med innvandrerbakgrunn. Et tiltak i forbindelse med dette er at kommunen vil tilrettelegge for at integrering skal være et av fokusområdene i kulturskolesektoren. I kulturplanen står det også at kommunen vil sørge for at

barn og unge fra andre land blir invitert med i kultur- og fritidsaktiviteter. For å oppnå dette skal det spesielt satses på deltakerskolen², rekruttering til fritidsklubber, Tvibit og kulturskolen (Tromsø kommune, 2017). Fra kommunalt hold ser det altså ut til at byens kulturliv og kulturaktiviteter forstås som svært viktige i sammenheng med integrering.

Et tydelig uttrykk for dette er Tromsø Global (tidligere Internasjonal uke), en festival som er laget for å synliggjøre og feire byens kulturelle mangfold. Gjennom ulike seminarer, arrangementer, danseforestillinger og konserter, får en mulighet til å oppleve og delta i forskjellige kulturuttrykk fra hele verden (Tromsø kommune, 2019c). I kulturplanen står det at til festivalen bidrar mennesker med mat og kultur fra mange nasjoner, og at dette må bli en viktig arena for den internasjonale og tolerante byen (Tromsø kommune, 2017). Et annet eksempel er Kulturatta; en opplevelsesfestival som skal vise frem mengden og mangfoldet av kunst- og kulturtilbud i byen, og gi de som ellers ikke deltar i kulturlivet muligheten til å oppleve slike arrangementer (Tromsø kommune, 2017). I 2018 ble også et kommunalt integreringsutvalg opprettet, som skal arbeide for å gjøre Tromsø til et mer åpent, tolerant og inkluderende samfunn (Tromsø kommune, 2020). Utvalget driftes også fra avdelingen Kultur og idrett. Samlet sett sier disse eksemplene noe om «mandatet» og mulighetene det lokale kulturlivet har til å være arenaer for integrering. I kommunens kulturpolitikk, slik den kommer til uttrykk her, gjøres koblinger mellom ulike kulturaktiviteter og integreringsarbeid eksplisitt. Kultursektoren ser altså ut til å være et sentrum for integrering i kommunen, og lokal politikk ser ut til å ha stor tiltro til kulturaktiviteter som arenaer for integrering.

2.3 Nasjonale og internasjonale rammeverk

Også på nasjonalt og internasjonalt nivå gjøres slike koblinger. I stortingsmeldingen «*Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk*» (2016) står det at kulturlivet og frivillige organisasjoner kan spille en viktig rolle i å hjelpe nyankomne innvandrere med å raskest mulig komme inn i sin nye hverdag med skole, arbeid og deltakelse i samfunnet. Dette begrunnes med at det i mange kommuner er kultur-, forenings-, og organisasjonsliv som utgjør de viktigste møteplassene utenom skolen. Deltakelse på slike arenaer sees derfor som gode muligheter til å

² Deltakerskolen ble startet opp i 2016, og er en deltakerskole for innvanderungdom. Her er målet å aktivt inkludere ungdommene i alle aktuelle arenaer for aktivitet – f.eks. Tvibit, fritidsklubber, kulturskole, idrett, samt ulike festivaler og arrangementer (Tromsø kommune, 2017).

skape sosiale nettverk, som igjen kan føre til økt trivsel og følelse av tilhørighet. I tillegg gir de anledning til å praktisere norsk, og til å bli bedre kjent med samfunnet de har blitt en del av (Justis- og beredskapsdepartementet, 2016, s. 73). Stortingsmeldingen slår derfor fast at arbeidet kulturlivet, idretten, trossamfunnene og frivilligheten gjør må styrkes. Regjeringen vil i tråd med dette tilrettelegge for at kulturinstitusjoner og -aktiviteter skal bidra til økt inkludering i kulturlivet (Justis- og beredskapsdepartementet, 2016, s. 79). Et fokus på inkludering i kulturaktiviteter kan dermed sees som et statlig insentiv. I 2018 kom en annen stortingsmelding om den offentlige frivillighetspolitikken. I denne hevdes det at også frivillig sektor er en sentral integreringsarena. Gjennom å være frivillige får innvandrere mulighet til å delta på lik linje som alle andre med samme interesser, noe som kan gi dem «ein snarveg inn i det norske samfunnet» (Kulturdepartementet, 2018, s. 35). I dette nevnes også kunst- og kulturorganisasjoner, sammen med velforeninger, andre hobby- og fritidsorganisasjoner og idrettslag. Disse arenaene sees som viktige fordi de er med på å «skape rammer der menneske kan få møte likesinna, bruke ressursane sine og utvide kunnskap og kompetanse» (Kulturdepartementet, 2018, s. 22).

En utredning om kulturpolitikken i Norge fra 2013, beskriver et rikt og variert kulturliv som «en forutsetning for et levende demokrati og for ivaretagelse av ytringsfriheten» (NOU, 2013: 4, 2013, s. 10). Dette er ifølge utvalget en sentral begrunnelse for at kultursektoren og kulturlivet er et politisk anliggende. I likhet med de overnevnte stortingsmeldingene, hevdes det i denne utredningen at kulturaktiviteter skaper arenaer for tilhørighet og sosiale fellesskap. I tillegg skriver utvalget at deltakelse i kulturaktiviteter gir muligheter for utvikling både som menneske og samfunnsdeltaker, og poengterer at kulturaktiviteter «gir skoloring i uenighetsfellesskapet som er en forutsetning for et fungerende demokrati» (NOU 2013: 4, 2013, s. 10). Utvalget fremmer derfor en tro på at deltakelse kan bidra til utviklingen av ytringskompetanse, som omfatter både den enkeltes formidlingsevne av egne meninger og preferanser, og det å forholde seg til opplevelser og erfaringer av andres. Dette må kunne påstås å være viktig kompetanse for enhver, og særlig for demokratisk deltakelse og diskusjon. Når det gjelder integrering, kan kulturaktiviteter sees som arenaer for utvikling av deltakernes kunnskaper og kompetanser om samfunnet de har blitt en del av. Samtidig kan deltakelsen på disse arenaene også gjøre de i stand til å utfordre *status quo* i det.

På nasjonalt og internasjonalt plan finnes det andre rammeverk som ikke nødvendigvis kobler kultur og integrering direkte, men som generelt har til hensikt å sikre alles rett til deltakelse i kulturlivet. Jeg vil kort nevne noen av de her. I Norge har vi eksempelvis Kulturloven (2007).

Denne fastlegger ansvaret myndighetene har for å fremme og tilrettelegge for en variert og innholdsrik kulturvirksomhet i hele landet, slik at alle skal få mulighet og tilgang til å delta i kulturaktiviteter, og oppleve et mangfold av kulturuttrykk. Loven forplikter dessuten staten, fylkeskommuner og kommuner til å fremme profesjonalitet og kvalitet i kulturtilbudene (Kulturloven, 2007, §5). FNs barnekonvensjon fra 1989, som Norge ratifiserte i 1991, sikrer også barns rett til deltakelse i kulturlivet. Artikkel 31 slår fast at rettigheten til deltakelse i kulturliv og kunstnerisk virksomhet skal respekteres, fremmes og anerkjennes (Barne- og familiedepartementet, 2003, s. 24). Denne rettigheten er også nedfelt i Verdenserklæringen om menneskerettigheter. I artikkel 27 heter det at enhver har rett til å delta i samfunnets kulturelle liv, og til å nyte kunst (FN-sambandet, 2019). Disse eksemplene fra lokale, nasjonale og internasjonale rammeverk, viser at det på generell basis finnes grunnlag for å hevde at opplevelser av og deltakelse i kulturlivet bør ha en naturlig plass i barn og unges liv og oppvekst. De positive følgene av kulturopplevelser og -deltakelse, aktualiserer også koblingen mellom kulturfeltet og integreringsprosesser.

Tromsøs flerkulturelle og internasjonale profil, og de formelle plan- og lovverkene jeg har beskrevet, gir et lite innblikk i «rammene» og strukturene som byens kulturaktiviteter operer innenfor. I det følgende vil jeg bevege meg fra dette overordnede nivået, og ned til de konkrete casene jeg har valgt å studere i denne oppgaven. Disse er en barneteatergruppe i regi av Hålogaland Teater, og en ungdomsklubb i Tromsø sentrum som driftes av kommunen.

2.4 UMT – Ungdommens møteplass i Tromsø

Mellom 2016-2018 var Tromsø pilotkommune i et nasjonalt prosjekt kalt «Levende lokaler³», sammen med Arendal og Lærdal. Dette var et stedsutviklingsprosjekt initiert av Norsk design- og arkitektursenter DOGA. Prosjektet var et samarbeid mellom dem, de utvalgte kommunene, KORO (Kunst i Offentlig Rom) og Frivillighet Norge, samt en referansegruppe med relevante rådgivere, fagpersoner og organisasjoner (Tromsø kommune, 2016). Med mål om å skape liv i tomme sentrumslokaler, tok kommunen kontakt med ulike målgrupper for å avdekke hvilke behov og ønsker som fantes, og dermed finne ut hva ledige sentrumslokaler potensielt kunne

³ Prosjektets formål var å skape liv i tomme sentrumslokaler, fylle de med aktivitet, handel og kultur, og forebygge sentrumsdød. Gjennom «Levende lokaler» skulle det utvikles strategier og verktøy som norske kommuner kunne bruke for å forebygge og håndtere denne situasjonen (Tromsø kommune, 2016).

brukes til. Under feltarbeidet mitt fikk jeg vite at også ungdommene i sentrum ble spurt. I hjertet av Tromsø er det et gatehjørne som på folkemunne kalles «Plazahjørnet» eller «Tempohjørnet». Her er det blant annet en kiosk, og mange av bybussene har sine holdeplasser her. For en del av byens ungdommer har dette gatehjørnet lenge vært det eneste samlingspunktet de har hatt. Det har fungert som en møteplass, og et sted de kommer for å møte venner. Disse ungdommene uttrykte et ønske om en egen plass å være i sentrum, og sammen med Levende lokaler-prosjektet fikk de benytte et «pop-up»-lokale. Det første de gjorde her var å arrangere en festival, for å overbevise kommunen om at behovet for et eget sted å være var stort (Ovlien, 2017). I løpet av en ukes tid arrangerte de blant annet street art-kurs, fotokurs og hiphop-kurs for byens ungdom, og festivalen ble en suksess (Ovlien, 2017).

Dette ble starten for UMT. I etterkant av Levende lokaler-prosjektet ønsket kommunen å gjøre tilbudet mer permanent. Gjennom et samarbeid mellom Fritid; en avdeling under Kultur og idrett i kommunen, og Utekontakten⁴ ble klubben opprettet (Westberg, 2018). I tillegg var «Snakk for deg sjøls» involvert i å lede den kreative prosessen med å utforme ungdomsklubben. UMT åpnet i begynnelsen av 2018, og holder nå åpent hver mandag og onsdag. Dette gir «plazaungdommene» et etterlengtet sted å være, men målet er generelt at klubben skal være en møteplass for all ungdom mellom 15-20 år. Ungdomslederne på klubben har også uttrykt en ambisjon om å nå ut til ungdom med utenlandsk bakgrunn, slik at klubben kan være et sted der ungdommer med ulike bakgrunn får mulighet til å møtes (Westberg, 2018). UMT er et rusfritt tilbud, og driftes hovedsakelig av ungdommene selv. Det er opprettet et ungdomsstyre som planlegger hvilke aktiviteter og kurs som skal arrangeres, og målet er at disse skal bidra til kreativitet og læring (Westberg, 2018). I oppstartstiden arrangerte de eksempelvis «Søvnløs-festivalen», også i samarbeid med «Snakk for deg sjøl», med ulike aktiviteter knyttet til søvn og søvnproblemer. Festivalen var svært populær, og har blitt arrangert en gang til etter dette. En av mine informanter hadde en lederrolle i denne, og fortalte at festivalene blant annet

⁴ Utekontakten er et forebyggende, frivillig og gratis kommunalt tiltak for ungdom mellom 13-23 år med ulike problemstillinger, f.eks. rus, skole, familie, psykisk helse, bolig osv. Utekontakten oppsøker ungdom i sentrum, på skoler, og der ungdom ellers ferdes, og har egne lokaler i sentrum som er åpent to ganger i uka for sosialt fellesskap, mat, og en voksen å snakke med for den som ønsker det (Tromsø kommune, 2019d).

⁵ Snakk for deg sjøl AS er et konsept som er utviklet for å motivere barn og ungdom til å være på skolen, og som skal bidra til at flere ungdommer fullfører VGS. Gjennom skriveverksteder, foredrag, kunstopplevelser og forestillinger fremmes ungdommenes egne stemmer. Metodene skal gi dem en følelse av at deres tanker, meninger og refleksjoner er viktige, og bidra til at ungdom kjenner mestring og trygghet i hverdagen (Snakk for deg sjøl, u.å.).

inneholdt konserter og aktiviteter som søvnyoga, flammeblåsing og drømmefangerlaging. Som en videreføring av disse festivalene ble det i 2019 også laget en «Søvnløs»-forestilling, der blant annet ungdommer fra UMT bidro. Forestillingen ble vist under Festspillene i Nord-Norge.

Ungdomsstyret har som nevnt også planlagt kurs og arrangementer på klubben i de vanlige åpningstidene, som en del av klubbtilbudet. Under feltarbeidet mitt ble jeg fortalt at dette blant annet har vært konserter, gitarkurs, sminkekurs, graffitikurs, filmkvelder og filmkurs. I samarbeid med Vitensenteret har de også fått designe og lage egne høyttalere. En av ungdomslederne jeg har snakket med, fortalte at de ønsker stor bredde i aktivitetene. Slik kan de favne om ulike interesser, og gjøre det enklere for flest mulig å finne noe de kan tenke seg å delta på. Høsten 2019 hadde de eksempelvis planer om å arrangere kurs i beatboxing og yoga. Det er disse kreative arrangementene og ambisjonen om å nå ut til ungdom med flerkulturell bakgrunn, som har gjort UMT til en interessant case for denne studien. Klubbens potensiale til å tiltrekke seg en variert og flerkulturell medlemsgruppe, gjør at interessante, krysskulturelle møter mellom deltakerne kan finne sted der. Som nevnt i forrige kapittel er jeg opptatt av å se på hva som skjer i slike møter, og hva disse kan føre til.

2.5 Lille globus

Lille globus er et teatertilbud i regi av Lille Hålogaland teater. Øvingene forgår imidlertid ikke på Hålogaland teater, men på en sentrumsnær barneskole. Her får noen elever mulighet til å bruke en time i uka på dans, lek, teater og scenekunst (Leiros, 2017). Teaterøvingene arrangeres i tilknytning til skolens SFO-tilbud, og tilbys til et utvalg elever fra 2.-4. klasse (Skog, 2019). Målet med Lille Globus er at det skal være et inkluderende lavterskeltilbud innen teater, som bidrar til å skape nye møteplasser og bygge relasjoner mellom barn og unge. I tillegg skal prosjektet tilrettelegge for et større mangfold i teateret, både når det gjelder skuespillere og publikum (Hålogaland teater, 2017). Fokus på mangfold, integrering og publikumsutvikling er sentrale stikkord. Derfor er Lille globus-gruppa sammensatt av like mange norske barn og barn med andre nasjonaliteter og bakgrunner, eller «mangfoldsbarn», som kreativ leder av prosjektet, Katrine Strøm, kaller dem. At tilbudet gis til flere klassetrinn, gjør at også alder og kjønn varierer blant deltakerne.

Prosjektet er et resultat av at Hålogaland teater i 2016 fikk midler fra Kulturdepartementet til å ha fokus på hverdagsintegrering (Hålogaland teater, 2017). Under feltarbeidet mitt ble jeg fortalt at teateret tidligere har forsøkt å rekruttere skuespillere med andre nasjonaliteter gjennom avisoppslag og sosiale medier, men at de ikke har fått noen søkere. I Lille globus-prosjektet

ønsket de derfor å endre metode. Dette er grunnen til at øvingene foregår på skolen. Å arrangere teaterøvinger i skoletiden bidrar til å senke terskelen for å delta, i og med at dette ikke forutsetter at barna må komme seg på øving på kveldstid (Leiros, 2017). Prosjektleder for Lille globus, Caroline Berg, mener at prosjektet fører til at barna blir kjent med både teater og hverandre. Gjennom å gjøre de samme øvelsene og få de samme tilbakemeldingene og korrigeringsene, skapes det et rom der barna får mulighet til å møtes på samme nivå, uavhengig av eventuelle forskjeller (Leiros, 2017).

Når barna har øvd og jobbet sammen om å lage teater, får de fremføre resultatet. Første gang prosjektet ble arrangert hadde Lille globus forestilling på skolen for medelever, lærere og foreldre, og i 2019 fikk de vise seg frem på Hålogaland Teater for første gang. Under feltarbeidet mitt fortalte kreativ leder at de ikke lager et ferdig manus i forkant av Lille globus-øvingene, men at dette heller skapes i samarbeid med barna. Det tas utgangspunkt i temaer som alle har et forhold til uavhengig av hvor man kommer fra, som eksempelvis eventyr. Kreativ leder legger vekt på de tingene barna naturlig har til felles, heller enn å fokusere på forskjeller. Gjennom å snakke med barna om slike tematikker, får hun deres egne tanker og fortellinger, som fungerer som manusinspirasjon. Metoden gir også rom for at barna får fortelle de historiene de vil, på sine egne premisser. Kreativ leder har tro på at det å lage teater sammen, fungerer som en brobygger mellom forskjeller. I 2019-2020 arrangeres Lille globus for tredje gang, og gruppa består av elleve deltakere. Denne gangen skulle de være med på en større produksjon på Hålogaland teater kalt «Flere farger», og fokuset var derfor på å jobbe frem bidrag til dette⁶.

Måten Lille globus er organisert på, med halvparten norske og halvparten «mangfoldsbarn», legger direkte opp til krysskulturelle møter. Teateret skaper en arena der barn med ulike bakgrunner får muligheten til å lage noe sammen, og ha noe til felles. De får også øve seg på å formidle og fremføre, og får utfolde seg kreativt både i øvingsrommet og på scenen. Lille globus-«metoden» er grunnen til at jeg har valgt prosjektet som en ytterligere case i denne oppgaven. Her kobles kreative kulturaktiviteter til integrering direkte. Derfor ser jeg dette som en interessant arena for å utforske både hva som skjer i krysskulturelle møter mellom deltakerne, og hva deltakelse i kulturaktiviteter kan føre til.

⁶ Kreativ leder opplyser i en SMS 30.03.20 at «Flere farger»-prosjektet, som skulle hatt premiere i juni 2020, er utsatt i ett år grunnet situasjonen med COVID-19-viruset.

I de to neste kapitlene tar jeg for meg perspektiver og begreper som har vært til inspirasjon for analysen i denne oppgaven. Først redegjør jeg for integreringsbegrepet og dets utvikling som et uklart begrep. Deretter følger en beskrivelse av de analytiske verktøyene jeg har benyttet i analysen.

3 Perspektiver på integrering

Å utforske integrering av innvandrere er et utfordrende felt å navigere i. Migrasjon og integrering er tematikker som kan utløse stort engasjement, og som tidvis også er gjenstand for høyrøstet debatt i politikken og i det offentlige ordskiftet, ofte preget av svært motstridende meninger. I dette og neste kapittel vil jeg presentere og drøfte perspektiver og begreper på flere analytiske nivåer, som kan hjelpe til å åpne opp forståelsen omkring hva integrering kan være, hvordan integreringsprosesser kan ta form, og hvordan de kan tilrettelegges for. Dette kapitlet redegjør for integreringsbegrepet, og beskriver ulike integreringsstrategier. Begrepets betydning avhenger av sammenhengen det brukes i, noe som har gjort det til et omdiskutert begrep. Jeg vil diskutere bakgrunnen for dette, og belyse noen faktorer som har bidratt til denne utviklingen. Avslutningsvis viser jeg til noe av kritikken som har vært reist omkring begrepet.

3.1 Faktorer som former innholdet i integreringsbegrepet

I de to foregående kapitlene har jeg vist til at verken flerkulturelle samfunn eller innvandring er nye fenomener her til lands. At integrering stadig er en aktuell tematikk, en oppgave som fortsatt krever nye løsninger, sier noe om kompleksiteten ved dette. Det er mange og ulike grunner til at mennesker migrerer. Det samme gjelder oppfatninger og meninger om migrasjon og migranter i mottakerland. I og med at samfunn er dynamiske, tidene forandres, og tilstandene både lokalt og globalt stadig er i endring, er det vanskelig å se for seg en slags «to-streker-*under-svaret*»-løsning på hva integrering *er*, og hvordan det skal *gjøres*. Nettopp derfor er behovet for mer kunnskap fortsatt stort. For hva menes egentlig med integrering?

Integrering er et uklart begrep fordi betydningen konstrueres og dekonstrueres hele tiden. Det en forestiller seg at integrering innebærer, eller som Døving (2009, s. 67) har uttrykt det: «det man antar må til for å binde individer sammen i et fellesskap», har implikasjoner for politiske vedtak og offentlige diskusjoner og meningsutvekslinger. Altså: det vi til enhver tid legger i begrepet, har betydning for hvilke integreringsprosesser som initieres (Døving, 2009). «Integrering» er altså ingen fastsatt, stabil størrelse; det formes utfra meningene og perspektivene det defineres ut fra. Jeg vil også hevde at det foregår en gjensidig konstruerende prosess mellom meningsinnholdet i «integrering», politikk og offentlig meningsutveksling: Hvis forestillinger om hva integrering er blir premissgiver for politikken som føres, vil politikken igjen bidra til å forme forestillingene og forståelsene av integrering. Den vil også danne et bakteppe for meningene som uttrykkes i det offentlige ordskiftet. Politikken er i så måte toneangivende for den offentlige diskusjonen, og vil dermed «legitimere» holdninger hos

folket for øvrig (Brochmann, 2010). Uavhengig av om den politiske holdningen til innvandring er positiv eller negativ, er det nærliggende å tenke at dette i noen grad vil gjenspeiles i offentlig meningsutveksling.

3.1.1 Integrering – betydningen av ordet

Integrering betyr «å gjøre hel», og brukes om «å føye deler til en helhet eller enhet» (Døving, 2009, s. 8). I denne sammenhengen vil enheten være «det norske samfunnet», mens delene som skal føyes til er mennesker med røtter i forskjellige, andre samfunn. Integrering betegner dermed «en sosial prosess som føyer sammen ulike minoriteter og majoriteten til det som til sammen utgjør «det norske samfunnet» (Døving, 2009, s. 9). Begrepet var ikke nytt da det ble tatt i bruk i innvandringsammenheng; det tilhører et av grunnbegrepene i sosiologien. Brochmann (2010) har beskrevet integrasjon i sosiologisk forstand slik: «... innebærer læring av og tilpasning til samfunnets verdigrunnlag – prosesser som knytter individet til samfunnet (økonomisk og sosialt), og skaper tilhørighet og lojalitet» (Brochmann, 2010, s. 450). Altså handler integrering om å skape sosial orden. Brochmann (2010) poengterer at det ikke bare er de som innvandrer til nye samfunn som går gjennom integrerings- og sosialiseringprosesser. Det gjør hver enkelt av oss for å bli fungerende deler av samfunnene vi lever i, og disse prosessene pågår hele tiden. De blir bare tydeligere når det er mennesker som har hatt sin grunnsosialisering i andre samfunn som skal sosialiseres på nytt, i nye sammenhenger (Brochmann, 2010, s. 450).

3.1.2 Integreringsstrategier

Hvilken sosial orden er det så man ønsker? Betydningen av integreringsbegrepet avhenger som nevnt av tenkemåtene og synspunktene det tas utgangspunkt i, men definisjonen sier ingenting om hvordan integrering skal «gjøres» i praksis. Hvilket samfunn man ser for seg og ønsker seg, påvirker derfor også hva integrering betyr (Brochmann, 2010, s. 450). Eksempelvis kan integrering «gjøres» som assimilering (Døving, 2009). Assimilasjon betyr «å smelte sammen, å gjøre likt» (Døving, 2009, s. 9). Det betegner «... en prosess der individene vokser inn i et gitt kulturelt fellesskap, og gradvis tilegner seg dette fellesskapets normer og verdier til individets normer ikke kan skilles fra samfunnets» (Brochmann, 2010, s. 31). For samfunn i mottakerland kan assimilering sees som en behagelig strategi, siden den ikke krever noe av majoritetsbefolkningen. Den forutsetter imidlertid at innvandrere adopterer flertallets leve- og væremåte, språk og skikker. Denne strategien er den norske stat kjent med: fornorskingspolitikken den samiske urbefolkningen ble utsatt for, er et tydelig eksempel.

Samene ble tvunget til å lære seg norsk og tilpasse seg storsamfunnet på statens premisser. Dette har for eksempel ført til at flere generasjoner med samer, meg selv inkludert, i dag ikke kan språket. Samisk språk og kultur er riktignok i en revitaliseringsprosess i dag, men skaden fornorskningen påførte den samiske befolkningen er uopprettelig.

På bakgrunn av dette er det ikke så vanskelig å argumentere for at integrering forstått som assimilasjon, er problematisk. Det er også vanskelig å identifisere én felles norsk kultur som hele befolkningen deler, og som derfor er helheten «delene» skal føyes til. Som nevnt er verken samfunn eller kultur stabile enheter, men dynamiske og i stadig endring. Rendyrket assimilasjon er derfor i prinsippet en umulighet, siden de som føyes til et gitt samfunn vil være med å påvirke og forme det selv (Døving, 2009; Brochmann, 2010). Assimilasjon betegner ensidig forandring og tilpasning til en annen kultur. Når slike endringer og tilpasninger er gjensidige mellom to kulturer som i utgangspunktet har vært adskilte og separate, kalles det akkulturasjon eller kulturkontakt (Tjora, 2018a). Nær eller langvarig kontakt, fører til gjensidig utveksling av eksempelvis språk og klesdrakter (Tjora, 2018a). Dette kan også over tid føre til assimilering, men begrepene betyr ikke i utgangspunktet det samme. Motstykket til integrering er segregering og marginalisering. Dette innebærer å skille folkegrupper innenfor det samme samfunnet fra hverandre. Konsekvensen er gjerne svak deltakelse i sivilsamfunn, og manglende tilhørighet blant de segregerte (Tjora, 2018b; Brochmann, 2010). Marginalisering innebærer altså at sosiale og symbolske bånd mellom individ og samfunn svekkes. Dermed er det ikke bare skadelig for de som står på utsiden av samfunnet, det vil også være ødeleggende for samfunnet som helhet (Brochmann, 2010). Om mange med innvandrerbakgrunn ikke integreres i samfunnet, men segregeres, kan det føre til mistillit, økt konflikt og fare for radikalisering (NOU 2011: 14, 2011, s. 13).

3.1.3 Hvilken strategi er gjeldende i Norge?

I dag er det hovedsakelig politisk enighet om at assimilasjon står i kontrast til hva integrering ideelt sett skal være, og at innvandrere og minoriteter skal integreres i en stat som reflekterer et flerkulturelt samfunn (Døving, 2009). Integrering kan dermed forstås som en reaksjon på assimilasjon, og skal være en mer kulturpluralistisk tilnærming til «innvandertilpasning» (Brochmann, 2010). Assimilasjon og segregering er i så måte ytterpunkts-strategier, og i midten av disse er integrasjon; en mer liberal integreringsstrategi som anerkjenner og aksepterer det flerkulturelle i samfunnet. I sammenheng med dette kan også multikulturalisme nevnes; en politisk bevegelse som anerkjenner og verdsetter mangfold (Fosshagen, 2015). Begrepet er

både normativt og beskrivende. Beskrivende fordi det tydeliggjør at vestlige samfunn ikke kan betegnes som kulturelt ensartete, men sammensatte av kulturelt ulike grupper. Betegnelsen flerkulturelle samfunn har derfor blitt vanlig å bruke. Det normative handler om at bevegelsen ønsker å svekke oppfatningen om hvite og vestlige mennesker som de viktigste aktørene i verden, og heller fremme mangfold som modell for menneskelig liv (Fosshagen, 2015, avsnitt 3).

Integrasjon som integreringsstrategi vever nye samfunnsmedlemmer inn i samfunnet ved å gi dem de samme betingelsene og mulighetene som majoritetsbefolkningen. Ideelt sett inkluderes de i helheten ved at majoritet og minoritet utvikler gjensidige avhengighetsbånd til hverandre, samt at formelle regler fastsetter plikter og rettigheter (Brochmann, 2010, s. 451). Enighet omkring integreringsstrategi utelukker likevel ikke konflikt: det er eksempelvis uenighet knyttet til hvilke forskjeller et flerkulturelt samfunn kan leve med, og til hva som skal være grunnlaget for at et flerkulturelt samfunn skal fungere (Døving, 2009). Må slike samfunn nødvendigvis bestå av en befolkning som deler felles kulturelle verdier? I NOU 2011: 14 beskrives integreringsprosesser slik:

Integrering er en prosess som går begge veier. Denne prosessen er preget av gjensidighet – både innvandrere og befolkningen for øvrig har ansvar, plikter og rettigheter. Parallelt til de rettighetene som følger av et medlemskap i samfunnet, følger plikter – til å delta i og bidra til samfunnet (...) Man skal kreve at alle bidrar til fellesskapet gjennom utdanning, arbeid, og deltakelse i demokrati og sivilsamfunn, uansett bakgrunn. (NOU 2011:14, 2011, s. 12)

Dette sitatet tydeliggjør at integrering ideelt sett skal være en toveis prosess, som stiller krav til både minoritet og majoritet. Det er ikke bare migrantene som skal tilpasse seg samfunnet; det forutsettes også at befolkningen for øvrig tilpasser seg migrantene. Integrering forstått på denne måten, innebærer altså at innvandrere gjøres til likeverdige medlemmer av velferdsstaten, samtidig som de beholder sine kulturelle særegenheter. Kanskje kan det oppsummeres slik: I skjæringsfeltet mellom å tilegne seg samfunnets normer og regler og bli en del av det, og samtidig holde fast ved egen identitet og kulturarv, og oppleve at det anerkjennes av majoritetsbefolkningen, finner vi det ideelle innholdet i en kulturpluralistisk forståelse av integrering. Brochmann (2010, s. 440) sammenfatter det slik: «Integrasjon er blitt et kompromiss mellom likhet og pluralisme».

3.1.4 Integrering og inkludering

For å tydeliggjøre at integreringsprosesser omfatter alle sider ved livet, har det i politikken blitt skilt mellom integrering og inkludering. Utredningen «*Bedre integrering: Mål, strategier og tiltak*» (2011) viser til at *integrering* handler om norskopplæring, kvalifisering, tilpasning og tilrettelegging – altså det som må til for at nyankomne innvandrere raskest mulig skal bli en del av arbeids- og samfunnsliv (NOU 2011: 14, 2011, s. 27). *Inkludering* rettes mer mot mulighetene og pliktene som nevnes i sitatet fra utredningen på forrige side. «Inkluderingspolitikken» har dermed handlet om hvordan samfunnet bør organiseres slik at innvandrere får bidra til og delta i fellesskapet, og over tid utvikle tilhørighet til Norge (NOU 2011: 14, 2011, s. 27). Utredningen fremhever integreringsprosessers mangesidighet, og viser til at de blant annet omfatter inkludering i økonomiske, sosiale, politiske og kulturelle sammenhenger. Det innebærer eksempelvis å ha samme levekår, og delta i arbeidsliv og utdanning på lik linje som øvrig befolkning, og om å delta i demokratiske prosesser, sivilsamfunn, sosiale relasjoner, og i samfunnets verdier, tradisjoner og skikker (NOU 2011: 14, 2011, s. 28).

Utredningen viser også at det er fordeler og ulemper med å skille begrepene fra hverandre slik. En fordel er at det synliggjør viktigheten av at nyankomne innvandrere raskt kommer inn i samfunnet (NOU 2011: 14, 2011, s. 27). At det nettopp er denne gruppen begrepet brukes om, synliggjør også at norskfødte med innvandrerforeldre skal sees som nordmenn, og at de derfor ikke skal integreres på samme måte. En ulempe ved å bruke integrering slik, er at en står i fare for å avgrense det til å handle om praktisk introduksjon til samfunnet, og underkommunisere at helhetlig integrering har mange dimensjoner. En annen ulempe er at inkludering som begrep ikke knyttes direkte til innvandrere i dagligtalen, noe som kan virke forvirrende (NOU 2011: 14, 2011, s. 28). Utvalget foreslo derfor å bruke ett begrep som favner helheten av dette, dvs. integrering i betydningen «å gjøre hel» (Døving, 2009, s. 8). I analysen bruker jeg begrepene om hverandre.

3.2 Integrering og innvandring i politikk og media

Betydningen av integreringsbegrepet avhenger som nevnt av sammenhengen det brukes i. Her til lands har meningsytringer om innvandring, integrering og politikken på området i perioder skapt en polarisert debatt. På tross av at mange steder i Norge kan kalles mangfoldige og flerkulturelle, kan fortsatt det at «fremmede» flytter inn virke forstyrrende på det eksisterende samfunnet. Dette kan føre til spenninger. Innvandrere til Norge er en sammensatt gruppe, med

flest migranter fra europeiske naboland (SSB, 2020a). I innvandrings- og integreringsdebatter handler det likevel mest om de «synlige» innvandrerne, altså de fra ikke-vestlige land (Brochmann, 2010). Døving skrev i 2009 at det i ytterpunktene av slike debatter er lett å bli stemplet som enten «naiv snillist» eller «fremmedfiendtlig rasist», og at nyanserte meninger og en mer reflektert tilnærming til rasisme og diskriminering lett drukner i slike debattklima (Døving, 2009, s. 89). Hva er grunnene til at debattene ble så polariserte? For å kunne svare på dette vil jeg i det følgende se på hvordan integreringspolitikken har utviklet seg i takt med synet på innvandringen. Jeg vil også kort utdype medienes rolle i dette.

3.2.1 Integreringspolitikken gjennom tidene

Integrering ble satt på politisk dagsorden ved starten av åttitallet som følge av «den nye innvandringen»; arbeidsinnvandringen fra Pakistan og Tyrkia som tiltok på slutten av sekstitallet og varte frem til regjeringen innførte innvandringsstopp i 1975 (Brochmann, 2006; Brochmann 2010; Hylland Eriksen & Sajjad, 2015). I starten var det bred politisk enighet knyttet til hvilke integreringstiltak som ble ansett som viktigst: språkopplæring, boforhold og arbeidsmarked, samt egne tiltak som hadde fokus på kvinnene. Toleranse, informasjon og respekt var nøkkelord (Brochmann, 2003, i Døving, 2009). Som nevnt i kapittel 1 handlet innvandring hovedsakelig om migranter som kom for å jobbe, og i en tid der behovet for arbeidskraft var stort ble dette sett på som bra. Arbeiderpartiet lanserte slagordet *det fargerike felleskap*, og oppfordret til respekt for forskjellighet. Innvandringen ble på denne tiden hovedsakelig ansett som en ressurs (Gullestad, 2002; Brochmann, 2003, i Døving, 2009).

Mot slutten av åttitallet endret dette seg. Den positive innstillingen ble kritisert for å være naiv, og beskyldt for å underkommunisere at mange slet med å akseptere det de anså som store forskjeller (Gullestad, 2002). En økning i antallet asylsøkere førte også til at det oppsto et innvandringspolitisk skille mellom FrP og de andre partiene. FrP var bekymret for den samfunnsøkonomiske kostnaden innvandrerne representerte, og mente at pengene skulle brukes på norske statsborgere (Gullestad, 2002). Synet på innvandring tok altså en helomvending. Mer problematiske sider ved innvandringen fikk større fokus – som at integrering ikke nødvendigvis var en knirkefri prosess. Det førte også til endring i synet på innvandrere. Det ble lagt større vekt på at de selv skulle bidra i integreringsprosessene, og det skulle stilles krav til dem (Gullestad, 2002). Brochmann (2003) har definert dette som perioden da innvandring ble «et skarpere politisert felt» (Brochmann, 2003, i Døving, 2009, s. 80). Gullestad (2002) beskrev dette skiftet som en endring fra snillisme til realisme: innvandring var ikke lenger en ressurs,

men et problem og en byrde. Dette perspektivet har i varierende grad vedvart gjennom nittitallet og inn i tusenårsskiftet, og helt siden innvandringsstoppen i 1975 har regjeringen holdt fram et fokus på en restriktiv og streng innvandringspolitikk med fokus på kontroll (Brochmann, 2010).

3.2.2 Innvandring og integrering i media

Dette skiftet reflektertes også i mediebildet, som ofte fokuserte på problematiske sider ved innvandringen, og presenterte stereotypiske forestillinger av innvandrere. I 2002 skrev Gullestad i «*Det norske sett med nye øyne*», at det oftest var ytterpunktene som fikk spalteplass – rasisme, fremmedfrykt, høyreekstremisme - mens avstand fra slike holdninger ikke ble fremhevet i like stor grad. Mediefremstillingene var ifølge henne tabloidiserte og sensasjonspregede. Eksempelvis ble mannlige migranter sett som kriminelle eller trygdemisbrukere, og innvandrerkvinner som ofre og undertrykte (Gullestad, 2002). Mediebildet er ikke entydig negativt, og har nok i senere tid blitt mer nyansert. Likevel lever stereotypiene fortsatt, 18 år etter at Gullestads bok ble publisert. Utredningen «*Bedre integrering: Mål, strategier og tiltak*» fra 2011, viste som nevnt i introduksjonskapitlet at det hovedsakelig gikk bra med integreringen i Norge. Offentlig debatt, mediedekning og befolkningsundersøkelser viste imidlertid at en stor andel av befolkningen mente det motsatte. Mediefremstillinger fikk noe av «skylda» for dette i 2011 også, da utvalget hevdet at medieoppslag gjorde noen temaer og grupper oversynlige (NOU 2011: 14, 2011, s. 12-13). Det må være rimelig å anta at dette bidrar til økt polarisering og diskriminering. Stereotypiske fremstillinger underbygger også oppfatningen om at innvandrere lever innenfor kulturelle og moralske sfærer som er veldig forskjellig fra «storsamfunnet» (Gressgård, 2005); en retorikk som må kunne sies å være langt mer ekskluderende enn integrerende. Medias vektlegging på stereotypiske fremstillinger av innvandrere, og underkommunisering av saker som kunne bidratt til å nyansere disse, kan være blant årsakene til at debattene om innvandring og integrering ble så polariserte.

Fra politisk hold har altså integrering hovedsakelig handlet om språkopplæring, arbeidsliv, boligmarked, - praktiske forhold som er nødvendig for å bli en del av velferdssamfunnet, med rettighetene og pliktene som følger av det. Velferdsmodellen Norge er bygget på, avhenger av at flest mulig bidrar til fellesskapet gjennom arbeid og skatt (Brochmann, 2006). Integreringspolitikken kan altså forstås som en strategi for å sikre at modellen fungerer og at velferdsordningene overlever (Brochmann, 2006; Døving, 2009). I NOU 2011: 14 beskrives innholdet i integrering slik: «Integrering av innvandrere handler konkret om kvalifisering,

utdanning, arbeid, levekår og sosial mobilitet; innflytelse i demokratiske prosesser; deltakelse i sivilsamfunnet; og tilhørighet, respekt for forskjeller og lojalitet til felles verdier» (NOU, 2011: 14, 2011, s. 11-12). «Kvaliteten» på integreringen ble målt utfra hva man oppnådde innenfor hver av disse dimensjonene (NOU 2011: 14, 2011, s. 28). I media og offentlig debatt derimot, har graden av oppslutning til felles verdier vært viktigst for hvor «godt integrerte» noen kan sies å være (Døving, 2009). Dette eksemplifiserer hvordan integreringsbegrepet får mening ut fra hvem som bruker det.

3.2.3 Integrering - enveis tilpasning eller gjensidig prosess?

På tross av at det politisk sett tas avstand fra assimilering som integreringsstrategi, kan ulike dokumenter om integrering tilsi noe annet. Som nevnt ovenfor har det vært forskjeller mellom politikk og media når det gjelder synet på hva som er viktigst for god integrering. Likevel har fokuset ofte blitt rettet mot felles verdier og likhet, også i politiske strategier og debatter: Når integrering sees som mislykket, har gjerne liten grad av felles identitet og mangel på felles verdisyn blitt brukt som argument (Døving, 2009). I to tidligere stortingsmeldinger om integrering⁷, fra henholdsvis 1996-97 og 2003-04, er det heller ikke argumentert for å anerkjenne innvandreres kulturelle særegenhet. Fokuset var på å finne løsninger for at integreringen skulle fungere som ønsket (fra statens side), og i den grad det ble tatt høyde for kulturell særegenhet, var det utfra en tanke om at det ville forenkle integreringsprosessen (Gressgård, 2005). Likhetstankegangen handler om at mindre forskjeller mellom innvandrere og øvrig befolkning, kan forhindre store samfunnsendringer på tross av innvandring (Gressgård, 2005). Problemet med dette er, som poengtert tidligere, at samfunnet ikke er stabilt, men kontinuerlig i endring (Døving, 2009).

Tidligere har flere også hevdet at integreringstiltak ofte har tatt utgangspunkt i normene og verdiene til majoritetssamfunnet (Gressgård, 2005; Døving, 2009). Det indikerer at det er innvandrerne som har måttet tilpasse seg et eksisterende verdisystem. I så fall er integreringsprosesser å forstå som ensidige tilpasningsprosesser som gjøres av innvandrerene, hvilket minner om en mer belastet integreringsstrategi. Gressgård (2005) kalte denne politikken standardiserende, og hevdet at den bidro til å underbygge hierarkiske skiller mellom «oss» og «dem». Også Gullestad (2002, s. 293) mente at det hersket en forestilling i den norske

⁷ St. meld. 17 (1996-97) *Om innvandring og det flerkulturelle Norge* og St.meld. 49 (2003-04) *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse. Ansvar og frihet*.

mentaliteten om at det var «best for 'dem' å bli lik 'oss'». Jeg vil påstå at denne forestillingen fortsatt er aktuell. I kommentarfelt, leserinnlegg og gjennom andre meningsplattformer, uttrykkes «allmennhetens» reaksjoner på nyhetsoppslag og politikk knyttet til integrering og innvandring. Ofte er de av sorten «slik er det i Norge, og liker du det ikke, dra hjem!». Det kan tyde på en underliggende holdning om at «de» bare må finne seg i «vår» måte å leve på, ellers har de ingenting her å gjøre. Det kan altså se ut til å eksistere et motsetningsforhold mellom hva politikken hevder å stå for, og det som kommer til uttrykk gjennom dens praktisering. Det som kan forstås som gode intensjoner i politikk og offentlige dokumenter, ser ut til å ha begrenset gjennomslagskraft i samfunnet for øvrig, all den tid integreringsprosesser ikke stiller reelle krav til majoriteten, men store forventninger til innvandrernes tilpasningsevner. En kulturpluralistisk tilnærming til integrering kan derfor i noen grad sees som en form for politisk korrekthet. Fokuset på likhet og felles verdier derimot, peker i retning av assimilering.

Et siste aspekt ved politikk, offentlig debatt og integreringsbegrepet, er at begrepet kan sees som lukket, i og med at «målet» er forhåndsdefinert: vi vet hva «vellykket» sosial integrasjon er, det er veiene dit vi stadig må finne ut av. Det har blitt pekt på at dette kan være et hinder for integreringsprosesser (Thorseth, 1995, i Gressgård, 2005, s. 25). Dette fordi målrettet integrering egentlig er en umulighet. I og med at innholdet og betydningen konstrueres og rekonstrueres hele tiden, er integrering av natur «kunnskapsinnoverende» og «endringsskapende» (Petersen, 1999, i Gressgård, 2005, s. 25). Å ha målet for prosessene klart på forhånd, lukker altså for at nye metoder og «mål» kan utvikles.

Denne redegjørelsen har hatt til hensikt å forklare integreringsbegrepet og identifisere faktorer som har påvirket og formet det. Jeg vil bruke dette som et bakteppe for analysen i denne oppgaven; som et utgangspunkt for å se på hvordan integrering forstås i mitt empiriske materiale. Neste kapittel tar for seg de analytiske perspektivene knyttet til oppgavens analyse.

4 Analytiske perspektiver

I dette kapitlet vil jeg presentere analytiske perspektiver som har inspirert analysen i denne oppgaven. Jeg er som nevnt interessert i det som skjer i møtene mellom deltakerne i kulturaktivitetene jeg har studert. For å analysere dette, finner jeg begrepene *Encounter* og *Empowerment* relevante. Encounter-begrepet er hentet fra studier om sosialt og urbant mangfold, sosiokulturell ulikhet og fordommer, og brukes i denne sammenheng til å teoretisere om mangfold og forskjellighet (Wilson, 2017). Begrepet har ingen god norsk ekvivalent, i og med at ordet *møter* blir for snever i forhold til hva jeg sikter til her. Jeg velger derfor å bruke den engelske betegnelsen. Empowerment oversettes gjerne til «myndiggjøring»⁸, og handler om forutsetninger for sivilsamfunnsdeltakelse (NOU 1998:18, 1998, s. 271). Jeg knytter det til begrepet deltakerkompetanse. Avslutningsvis redegjør jeg for min tilnærming til migrasjonsforskningsfeltet, og viser til annen forskning som har inspirert mitt prosjekt.

4.1 Encounter-begrepet

Encounter-begrepet er et sammensatt begrep, som særlig brukes i studier om sosialt og urbant mangfold, sosiokulturell ulikhet og fordommer (Wilson, 2017). Det dreier seg ikke bare om møter mellom mennesker, men mer om hva som skjer i slike møter. Hvordan forskjellighet og ulikhet forhandles om og konstrueres mellom mennesker i det daglige, er noe av kjernen i dette begrepet (Matejskova & Leitner, 2011; Valentine, 2008; Schuermans, 2013; Wilson, 2011 i Wilson, 2017, s. 451). I denne sammenheng er begrepet oftest brukt for å studere kontakt mellom mennesker i tilfeller der man antar at kontakten er uvanlig, eller der konflikt, fordom og/eller uro er tilstede (Wilson, 2017). I min oppgave står møter mellom mennesker med ulike nasjonaliteter og bakgrunner sentralt. Her kan kontakt på tvers potensielt være noe uvanlig. Dermed kan begrepet være nyttig for å utforske disse møtene. «Encounters» betegner møter mellom fremmede som gjør inntrykk, og har potensiale til å endre, eller lage et skille i vår oppfatning av omverden (Wilson, 2017). Med andre ord: å «støte på» noe eller noen ukjente, bevisstgjør oss på det vi opplever som fremmed, og har dermed potensiale til å åpne for forhandlinger om forskjellighet. Å studere slike encounters mener Wilson (2017) kan være nyttig for å forstå sosial ulikhet og betingelser for identitet og tilhørighet. Hun hevder at slike encounters kan føre til nye ideer, skape nye relasjoner og destabilisere grenser, men poengterer

⁸ I dansk forskning er også «mæktiggjøring» en del av begrepet, som henspiller på rammer for å delta, f.eks. formelle rettigheter og mulighetsstrukturer (Andersen, 2004).

at begrepet fortsatt er underteoretisert (Wilson, 2017). Jeg finner som nevnt inspirasjon i «encounters» for å analysere det som skjer i møtene mellom barna og ungdommene i kulturaktivitetene. Hva er potensialet i dem? Hva fører de til? Er for eksempel forhandlinger om forskjellighet tilstede i teateret eller på ungdomsklubben?

4.1.1 Endringsskapende encounters og betingelser for dem

Også Amin (2002) mener at encounters og hverdagslige opplevelser med det som er ukjent, har potensiale til å være endringsskapende. Han hevder at encounters med nye mennesker, vaner, måter å gjøre ting på og måter å oppføre seg på, kan føre til kulturutveksling. I likhet med Wilson (2017) mener han at disse igjen kan føre til transformasjon; til endring hos de som deler en encounter. Han hevder at encounters som åpner for forhandlinger om forskjellighet som oftest oppstår på svært lokalt nivå; på hverdagslige arenaer i folks liv (Amin, 2002). Jeg forstår forhandlinger om forskjellighet som bevisstgjøringer på det en selv opplever som ukjent, og kanskje truende eller farlig. Konfrontasjoner med dette, eksempelvis gjennom å «utsettes» for møter med det, tvinger en til å tenke nytt. Encounters med mennesker som er forskjellige fra en selv, tvinger en eksempelvis til å reflektere over egne fordommer og forforståelser. Denne refleksjonen er da en slik forhandling; kanskje var ikke ens egne forestillinger i samsvar med virkeligheten. I så fall må en justere sine forståelser ut fra det. På den måten kan en komme forbi frykt og fordommer. Ved å måtte forholde seg til hverandre, kan nye holdninger vokse frem (Amin, 2002).

Encounters som åpner for slike forhandlinger, er de Amin (2002) hevder kan være endringsskapende. Arenaene han ser for seg at disse foregår på, kaller han «micro-publics» (Amin, 2002, s. 969), som kan oversettes til 'minioffentligheter'. Dette er hverdagslige steder som forutsetter kontakt mellom de som bruker det, uavhengig av om de kjenner hverandre fra før. Dette kan eksempelvis være arbeidsplasser, skoler, universiteter og ungdoms- og idrettsklubber (Amin, 2002). Dette er dagligdagse steder som har potensiale til å tiltrekke seg et bredt tverrsnitt av befolkningen, der det ofte handler om å gjøre ting sammen, noe som kan gjøre at kontakt og dialog mellom fremmede blir naturlig. Minioffentligheter som evner å få folk ut av sitt rutinemessige, sedvanlige miljø, og bryte opp hverdagens rytme, mener Amin (2002) kan gjøre det enklere å tenke annerledes: «They are moments of cultural destabilisation, offering individuals the chance to break out of fixed relations and fixed notions, and through this, to learn to become different through new patterns of social interaction» (Amin, 2002, s. 969). I en stadig mer mangfoldig verden hevder Amin (2002) at slike minioffentligheter er

viktige møteplasser fordi encounters mellom fremmede potensielt kan finne sted der; encounters som kan føre til nye tanker om etniske og kulturelle stereotyper hos de det gjelder (Amin, 2002). Utover at minioffentlighetene må forutsette kontakt mellom mennesker, understreker Amin (2002) også at *muligheten* for å møte det ukjente må være tilstede. Minioffentligheter er ikke nødvendigvis flerkulturelle. På arenaer med etnisk segregerte miljøer, vil ikke forhandlinger om forskjellighet som beskrevet ovenfor kunne finne sted. Det betyr at muligheten for endringsskapende encounters, i denne forstand, vil falle bort (Amin, 2002).

Ungdomsklubben og barneteateret jeg har studert, kan forstås som minioffentligheter der encounters mellom fremmede kan finne sted: Begge aktivitetene er uhøytidelige, hverdagslige arenaer i livene til barna og ungdommene. Ungdomsklubben er sentralt plassert i byen, og kan dermed tiltrekke seg et bredt utvalg av byens ungdommer. Teaterøvingene foregår på barneskolen, der barna ville vært uansett. Teateret består som nevnt av elever fra ulike klassetrinn, med ulike bakgrunner og nasjonaliteter. Muligheten for å møte fremmede er altså tilstede her, på tross av at deltakerne går på samme skole ellers. Altså har begge aktivitetene potensiale for å romme endringskapende og viktige encounters. Som vist kan encounters med fremmede potensielt føre til nye relasjoner og ideer, og til nye tanker om stereotyper og grenser (Wilson, 2017). I den sammenheng, hvilke encounters oppstår i kulturaktivitetene jeg har studert, og hvilken betydning har de? Hvilke encounters tilrettelegger aktivitetene for? Kan en lære noe av dem som påvirker vår evne til å leve med forskjeller?

4.1.2 Viktigheten i flyktige encounters

Encounter beskriver ofte tilfeldige og overfladiske møter med kort varighet. Dermed kan det være lett å tvile på hvor betydningsfulle de kan være. Peterson (2017) har argumentert for at de er viktige på tross av sin flyktighet, fordi de har potensiale til å gjøre noe som oppleves som fremmed til noe mer ordinært og hverdagslig. Han bruker biblioteket som eksempel: Dette er et sted mange har et forhold til, og et sted mange fremmede omgås. De som er der blir ikke nødvendigvis kjent med hverandre, men kan bli vante til å se hverandre i den settingen. Vante til å være på biblioteket sammen. Peterson (2017) hevder at en ny, fremmed besøkende, vil gjøre de som var der fra før mindre fremmed for hverandre, og gjøre mangfoldet av folk og forskjellighet mer vanlig og dagligdags. Å «støte på» noe fremmed, kan altså gjøre oss mer komfortable med det, og vante til det. Det kan også forberede oss på og gi oss «kompetanse» til nye encounters (Peterson, 2017).

Amin (2002) påpeker at potensialet i slike flyktige, tilfeldige encounters, blant annet er at de ikke krever politisk deltakelse eller formelle verv, eller å på andre måter inngå i strukturene vi er vant til å tenke at samfunnsendring skjer gjennom. De «krever» bare deltakelse på dagligdagse arenaer i livet, og at det er mulig å møte ukjente i dem. Han hevder også at politiske føringer og retningslinjer, og et ideal om samhold og konsensus i en flerkulturell befolkning, ikke nødvendigvis er de best egnede «verktøyene» for å oppnå krysskulturelle relasjoner. Encounters spiller en viktigere rolle for dette (Amin, 2002). Sandercock (2016) deler denne oppfatningen, og mener at slike encounters har langt større betydning for integrering og fredelig sameksistens, enn hva et fokus på etnisk og kulturell identitet har. Deltakelse i samfunnet man er en del av, har betydning for hvordan samfunnet formes og utvikles. Dette mener hun derfor er viktigere enn å forsøke og skape en slags felles kultur, eller delt følelse av stedstilhørighet, i en tid der steder blir stadig mer kulturelt mangfoldige (Sandercock, 2016).

Sandercock (2016) hever at encounters med endringskapende potensiale kan oppstå gjennom utførelsen av hverdagslige gjøremål i nærheten av noe og noen som oppleves som fremmed. Slike encounters forstår hun som viktige, fordi det å leve i mangfoldige samfunn ikke nødvendigvis forutsetter kontakt mellom mennesker som er forskjellige fra hverandre. Når krysskulturell kontakt blir vanligere, blir det også viktigere at vi er i stand til å snakke sammen på tvers av forskjeller, argumenterer hun. Encounters med fremmede er ikke nødvendigvis harmoniske, noe redegjørelsen av integreringsbegrepet i forrige kapittel belyser. Ulikheter i verdisyn og levemåter vil ofte være gjenstand for konflikt. Dette må anerkjennes, og å adressere dette krever dialog (Sandercock, 2016). Likevel finnes også potensiale for større krysskulturell toleranse og forståelse i hverdagslige encounters, mener hun. Poenget hennes, i likhet med Amin (2002), er at for å leve godt sammen, må vi fokusere på det som er vanlig og alminnelige for oss alle. Å «støte på» hverandre gjennom hverdagslige gjøremål, som på matbutikken eller i fellesvaskeriet, gjør oss vante til å se hverandre og hverandres måter å gjøre dette på. Slik kan vi gradvis komme forbi følelsen av det uvante og ukjente, og tenke nye tanker om det fremmede (Sandercock, 2016).

4.2 Empowerment-begrepet

«Empowerment» har heller ikke en fullgod norsk oversettelse, men «myndiggjøring» er ofte brukt (NOU 1998:18, 1998, s. 271). Jeg finner begrepet relevant i sammenheng med det jeg i oppgaven har kalt deltakerkompetanse: altså hva deltakelsen i aktivitetene fører til. På engelsk rommer begrepet mer, og brukes om disse punktene: å gi makt eller autoritet til, å gjøre i stand

til, og å tillate (NOU 1998:18, 1998, s. 271). Særlig «å sette i stand til» finner jeg relevant. Utredningen «Det er bruk for alle» (1998) beskriver empowerment som en strategi for å styrke folkehelsen. Her hevdes det at livskvalitet og opplevelse av mestring, er like viktige punkter for folkehelse som sykdom er. Empowerment handler i så måte om å fremme enkeltmenneskers eller grupperes evne til å ta kontroll over egne liv, og påvirke sine livssituasjoner gjennom å bli klar over egne ressurser og få utnyttet dem. I nevnte utredning står det at personer som befinner seg i særlig krevende livssituasjoner over tid, og som derfor kjenner på maktesløshet og mangel på kontroll over livet, er mer utsatt for sykdom og dårlig helse (Wallerstein, 1993, i NOU 1998:18, 1998, s. 275). Empowerment er i denne sammenheng en pedagogisk, sosial og helsefremmede strategi, som skal bekjempe følelsen av mangel på kontroll gjennom å «fremme deltakelse i aktiviteter i lokalsamfunnet, styrke følelsen av tilhørighet i lokalsamfunnet og i sosiale nettverk, og ved å fremme en tro hos folk på at de kan kontrollere sin verden» (NOU 1998:18, 1998, s. 275). Altså, ved å bli «empowered» får en selvtillit og tro på seg selv, på at en kan bestemme over eget liv, og på at en hører til og har noe å bidra med i samfunnet. Begrepet dreier seg generelt om deltakelse i sivilsamfunnet, men i denne sammenheng finner jeg likevel at det dekker mye av det samme som deltakerkompetanse.

4.3 Min tilnærming til migrasjonsforskningsfeltet

De siste årene har også andre forskningsprosjekter vært opptatt av koblinger mellom kulturfeltet og integrering. Universitetet i Tromsø har et pågående prosjekt kalt «Sustainable diverse cities: Innovation in integration» (forkortet til Cit-egration), som startet opp i 2017 og løper til 2021. Målsettingen i Cit-egration er å øke byers kapasitet til å håndtere utfordringer knyttet til integrering, i sammenheng med en stadig mer mangfoldig befolkning i Norge (Cit-egration, 2017, s. 1). Prosjektet ønsker å utvikle nye retninger og praksiser innen integrering, da det vil bidra til å gjøre flerkulturelle byer til bedre steder (Cit-egration, 2017). I samarbeid med kunstnere, bedrifter, private, offentlige og frivillige organisasjoner, institusjoner og nye aktører, har forskerne et mål om å produsere anvendelig kunnskap om hvordan gode, mangfoldige byer kan skapes (Cit-egration, u. å.) I prosjektbeskrivelsen gjøres det klart at metoder fra kunst- og kulturfeltet vil stå sentralt i prosjektet, og casene prosjektet studerer er hentet fra kultursektoren. Dette involverer frivillige organisasjoner og sivilsamfunn, kunst og kultur, samt sport- og fritidsaktiviteter. Innovative, kreative integreringsinitiativ som har vokst frem i kjølvannet av økt migrasjon, sees her som en mulig kilde til ny kunnskap om hvordan vi kan leve med forskjeller i mangfoldige samfunn, og det henvises til at slike initiativ finner sted i denne sektoren (Cit-egration, 2017, s. 3). I tilknytning til prosjektet fremmes det også en tro på at bruk

av kulturfeltets metoder i sammenheng med integrering, kan tilby nyttige innsikter i hvordan krysskulturell dialog kan tilrettelegges for (Førde, 2019).

Denne masteroppgaven er tilknyttet Cit-egration. I likhet med prosjektet, er min ambisjon med denne oppgaven som nevnt å bidra til kunnskapsproduksjonen om hvordan vi kan leve sammen best mulig på tross av forskjeller. I Cit-egration-prosjektet fremheves en «bottom-up»-tilnærming til casene som studeres; en aksjonsorientert tilnærming som involverer forskerne selv i samarbeid med andre deltakere for å samprodusere kunnskap. Til forskjell fra mer tradisjonelle evalueringsstudier med fastsatte standarder for «god integrering», ønsker de en utforskende tilnærming til hva integrering kan være og hvordan det kan gjøres i konkrete sammenhenger (Cit-egration, 2017, s. 2). Denne «bottom-up»-tilnærmingen gjør jeg også bruk av i dette arbeidet: Integreringsbegrepet er som vist kritisert for å være for målorientert og lukket, og en «to-streker-under-svaret»-løsning på integrering er en utopi. Å studere det som skjer i encounters mellom deltakere i kulturaktiviteter og hva disse kan føre til, kan sees som en mer åpen og utforskende måte å nærme seg migrasjonsforskningsfeltet på.

4.4 Kulturaktiviteter som inntak til integrering i annen forskning

I Cit-egration-prosjektet har forskere blant annet fulgt et flerkulturelt teater i Bodø, og en historiefortellingsworkshop i Tromsø (Førde, 2019). På teaterøvingene er alle deltakerne migranter. Med seg har de en instruktør og noen andre skuespillere fra teateret. På workshopene er deltakerne en blanding av norske og migranter, og her er også en instruktør med. Målet med teateret er at det skal være en demokratisk metode som tilbyr deltakerne verktøy til å føle mestring, og gi de muligheten til å ytre sine meninger. I tillegg er dette en arena for språk- og kulturtraining, og et sted nye relasjoner kan oppstå. Dette er også tilfellet i historiefortellingsworkshopene. Her jobber deltakerne med historier fra egne liv, som til slutt skal presenteres foran publikum. Gjennom dette deler de erfaringer og blir kjent, og for flere av dem var workshopene og fremføringen første gang de snakket norsk offentlig (Førde, 2019). Aktivitetene har vært en inngang til å lære om samfunnet, og gitt dem kunnskap de kan dra nytte av i dagligdagse situasjoner. Deltakelsen har også gjort det enklere for dem å samhandle med nordmenn på norsk. Gjennom aktivitetene oppsto det nye relasjoner på tvers av kulturelle bakgrunner, og deltakerne utviklet gjensidig forståelse for hverandre (Førde, 2019). Å gjøre disse aktivitetene sammen skapte en uformell, munter stemning mellom deltakerne. Gjennom dette ble det mulig for dem å jobbe sammen med noe som ikke reduserte dem til fastsatte identitetskategorier, som flyktning eller innvandrere (Førde, 2019, s. 49). På bakgrunn av disse

funnene hevder forskerne at det å gjøre slike aktiviteter sammen kan bidra til å bygge bro mellom forskjeller i etnisitet, klasse og kulturell bakgrunn (Førde, 2019; Tazan-Kok et. al., 2017, i Førde, 2019).

«Her e Æ» er et kreativt integreringsprosjekt i Tromsø som også har vært en case for Citizenship. På samme måte som i de overnevnte casene, blir «Her e Æ»-prosjektet presentert som et eksempel på at kulturfeltets metoder har evnen til å konfrontere forhåndsbestemte identitetskategorier (Aure, Førde & Liabø, 2020). I en artikkel om dette forskningsarbeidet beskrives ubehaget i å bli gjort klar over egne fordommer og forforståelser i møte med deltakerne i «Her e Æ». Her opplevde både forskerne og kunstneren bak prosjektet å bli konfrontert med sine egne stereotypiske oppfatninger av deltakerne. Deres forestillinger om dem som båtflyktninger i Middelhavet og ofre som trenger hjelp, var irrelevante for deltakerne selv. Kunstneren ønsket å lage teater av historiene deres, men det var ikke interessant for dem. Forskerne opplevde at det var vanskelig å nå inn til deltakerne når de snakket om integrering i forskningsøyemed. Også dette fremsto irrelevant for dem, så vel som både støtende og degraderende (Aure, Førde & Liabø, 2020). De var ikke med i prosjektet for å bli integrert, og er ikke «problemer» i samfunnet som det må finnes en «løsning» på. De er bare ungdommer, som var der for å øve på norsk, lære å uttrykke seg og formidle, være sammen med venner og ha det gøy. Først når forskerne selv deltok i teaterøvelsene i prosjektet, og møtte ungdommene i de tingene de syntes var spennende, ble dialogen enklere og mer meningsfull. Artikkelen viser at begrepene som brukes i sammenheng med integrering, ofte reduserer deltakerne til forhåndsbestemte kategorier, og lukker for å se alt de faktisk er og selv ønsker å være (Aure, Førde & Liabø, 2020). I artikkelen argumenteres det for at kulturfeltets metoder har potensiale til å bevege kunnskapsproduksjonen på feltet forbi standardiserte kategorier og forklaringer, slik at nye forståelser og «grammatikk» for å adressere dette, kan vokse frem.

I en narrativ analyse Schuff (2018) har foretatt, skildrer hun tre jenter med afrikansk bakgrunn sitt møte med Norge, og hvordan deltakelse i et flerkulturelt teaterprosjekt hjalp dem å finne seg til rette, både i seg selv og i samfunnet for øvrig. Artikkelen viser til lignende erfaringer som i de overnevnte casene fra Bodø og Tromsø. I teaterprosjektet deltar både etnisk norske og mennesker med andre bakgrunner. Når disse jentene kom til Norge, kjente de på et press om å måtte bli helt norske, og glemme språket sitt og alt de visste fra før. Deltakelsen i teateret lærte dem at det var rom for å være begge deler, balansere kulturene sine og velge det som passet for dem. Mens hverdagen med skole og familie kunne være utfordrende, der skolen fikk de til å føle seg dumme, og alt dreide seg om det de *ikke* kunne, ble teateret en arena der de fikk føle

seg som ressurser. Der var det ikke nødvendig å kunne språket for å delta, noe som gjorde det mindre anstrengende. Etterhvert ble teateret en trygg arena der de ble kjent med andre deltakere og instruktører, og følte seg sett og hørt. De erfarte også at teateret ga dem bedre selvtillit: å mestre og stå på scenen, gjorde det enklere å ta ordet i andre sammenhenger også. På bakgrunn av dette argumenter Schuff (2018) for at samfunnet trenger flere slike arenaer som oppfordrer til deltakelse, og som senker terskelen for å delta. Hun hevder dette kan legge til rette for «konstruktiv kulturell navigasjon» (Schuff, 2018, s. 261), altså hvordan en forhandler med, og tilpasser seg muligheter og krav fra stadig omskiftelige omgivelser.

Askins & Pain (2011) viser hvordan ulike tilnærminger til gjennomføringen av kreative, skapende aktiviteter, både muliggjør og forhindrer meningsfull interaksjon mellom deltakerne. I sin artikkel omtaler de et prosjekt der segregerte grupper av britiske og afrikanske barn og ungdommer fra samme nabolag ble invitert til å lage kunst sammen. I prosjektet studerte forskerne hva som skaper «transformative spaces» (Askins & Pain, 2011, s. 803), og hvilken betydning setting og aktivitet har for hvorvidt interaksjon mellom deltakerne ble tilrettelagt for, eller utelukket. Askins & Pain (2011) skriver om «contact zones» som rom for interaksjon der meningsfulle encounters mellom ulike sosiale grupper kan bli mulig. Forestillinger om slike «contact zones» lanserte Pratt (1992, i Askins & Pain, 2011), som videreutviklet ideer fra «contact theory» av Allport (1954, i Askins & Pain, 2011). «Contact theory» handler om at relasjoner mellom ulike sosiale grupper som opplever konflikt og diskriminering, kan forbedres gjennom økt hverdagslig kontakt (Allport, 1954, i Askins & Pain, 2011). Dette kan altså sees som en forgjenger til Encounter-begrepet. I så måte har «contact zones» noe til felles med Amin (2002) sine «micro-publics» – de er rom der meningsfulle encounters kan finne sted.

I prosjektet skulle deltakerne lage kunstverk som fremhevet positive sider ved Newcastle (stedet prosjektet foregikk) og respektive steder i Afrika, hvor deltakerne hadde tilhørighet. I prosessen med å lage kunstverkene, ble koblinger mellom stedene og likhetstrekk mellom deltakerne identifisert (Askins & Pain, 2011). Den første tilnærmingen til gjennomføring var at deltakerne skulle produsere bildene sine selv. I dette oppsto forhandlinger mellom gruppene om bildene de lagde, og særlig om fysiske objekter de trengte for å utføre oppgaven, som penn, ark, pensel og maling. Underveis skiftet holdningene til hverandre; fra å unngå hverandre, til interaksjoner, til positivt ladde encounters. Den andre tilnærmingen besto i at en kunstner skulle ferdigstille prosjektet, og deltakerne skulle komme med innspill og utvikle prosjektet gjennom det. Her ble deltakerne publikum som observerte kunstnerens arbeid. Færre begynte å dukke

opp, og siden de fysiske objektene de hadde brukt for å skape kunst selv ikke lenger var en del av prosjektet, falt også påskuddet dette hadde vært for interaksjon bort. Noen sosiale relasjoner som oppsto i den første fasen av prosjektet vedvarte, men i hovedsak skled deltakerne tilbake til vante mønstre, og det ble mindre kontakt mellom gruppene. Den første tilnærmingen hadde fokus på prosess, den andre på produkt. Askins & Pain (2011) fremhever her rollen til ting i sosiale relasjoner. Materialiteten, de fysiske objektene som var nødvendig, forutsatte interaksjon mellom deltakerne. Den var ikke bare harmonisk, men ga grunn til å snakke sammen, og over tid endret interaksjonen til en mer positiv karakter.

4.5 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg presentert analytiske perspektiver jeg finner relevante for tematikken i denne oppgaven. Sentrale elementer som i særlig grad gjøres bruk av i analysen er forståelsen av minioffentligheter, det endringsskapende potensialet i encounters, og betingelsene for dem, i tråd med Amin (2002) og Sandercock (2016). Jeg har valgt aktiviteter på kulturfeltet som inngang til å studere integrering, fordi kulturfeltets metoder synes å være virksomme når det gjelder å utvide krysskulturell forståelse og toleranse. Annen forskningslitteratur, som de jeg har vist til ovenfor, synes å dele denne antakelsen. Metodene det dreier seg om er ulike former for skapende aktivitet, som lar deltakerne utfolde seg kreativt, og på andre måter enn i livet for øvrig. Teater er en slik metode, og går igjen i det flerkulturelle teateret i Bodø, «Her e Æ», prosjektet Schuff (2018) forteller om, historiefortellingsworkhopen i Tromsø som jobber med tekster som skal fremføres for et publikum, og i Lille globus, som er en av mine caser. En annen slik metode kan være tegning og maling, som Askins & Pain (2011) viser til. Metodene har til felles at de er kreative, og at prosessen med å lære noe og lage noe, åpner for at deltakerne kan snakke sammen, utveksle ideer, historier og erfaringer, og kanskje se hverandre i et nytt lys gjennom dette. UMT, som er min andre case, bruker ikke én slik metode, men tar i bruk ulike med mål om å favne bredt. Det er også rom for at ungdommene finner på kreative aktiviteter selv, som klubben tilrettelegger for.

I neste kapittel presenterer jeg de metodologiske vurderingene og metodiske valgene jeg har gjort for å kunne besvare oppgavens problemstilling.

5 Metodiske valg og vurderinger

«Metode og metodologi handler om våre forskningspraksiser, om hvordan vi arbeider når vi søker forståelse» (Berg, Dale, Førde & Kramvig, 2013, s. 10) Mens metode beskriver fremgangsmåten som er brukt for å innhente og analysere data, altså de konkrete teknikkene det gjøres bruk av, handler metodologi om læren om metode: «(...) vitenskapsteoretiske refleksjoner over grunnleggende måter å oppnå kunnskap på» (Berg, Dale, Førde & Kramvig, 2013, s. 10). De teoretiske perspektivene presentert i de to foregående kapitlene, og metodene jeg vil redegjøre for i dette, er derfor de verktøyene jeg anser som best egnet for å oppnå kunnskap om tematikken jeg studerer.

Jeg forstår kunnskap som situert og kontekstavhengig, som betyr at jeg plasserer meg i et sosialkonstruktivistisk perspektiv. Dette står i kontrast til den positivistiske tradisjonen, der kunnskap ble forstått som noe objektivt som fantes uavhengig av forskeren, som kunne produseres gjennom å studere en objektiv virkelighet ved bruk av vitenskapelige metoder. Om dette skriver Paulgaard (1997, s. 72): «Den mest avpersonifiserte kunnskapen har vært oppfattet som den mest vitenskapelige kunnskapen». Noe av kritikken mot denne objektivismen er at den ikke tar forskerens innvirkning på kunnskapen som produseres i betraktning. Et sosialkonstruktivistisk syn erkjenner derimot at kunnskap alltid står i en eller annen sammenheng, og at den ikke kan løsriveres fra disse, eller fra den som produserer den. Dette er i tråd med Haraway (1988) sin forståelse, som insisterer på at kunnskap og kunnskapsproduksjon alltid er situert og kontekstuell, og aldri nøytral, fordi søken etter svar på spørsmål kommer fra et sted; fra et ønske om å vite. I dette prosjektet er jeg jo blant annet interessert i å forstå hva integrering *kan* bety, og hvordan det kan «gjøres». Denne formuleringen understreker et poeng fra kapittel 3: at betydningen av integreringsbegrepet ikke er gitt, men noe som stadig konstrueres på nytt, og får mening utfra sammenhengene det brukes i. Jeg er også åpen for å forstå det «på nytt», i nye sammenhenger. I lys av dette kan kunnskap vanskelig sees som noe annet enn situert.

5.1 Valg av forskningsdesign og benyttede metoder

Til å belyse oppgavens problemstilling finner jeg et kvalitativt forskningsdesign best egnet. Jeg er som nevnt opptatt av hva som skjer i krysskulturelle encounters mellom deltakere i aktivitetene jeg har studert, og hva de kan føre til av relasjoner og deltakerkompetanser. Jeg vil også utforske hvordan forståelsen av integreringsbegrepet forhandles mellom mine informanter. Det innebærer at jeg er interessert i fortellinger om personlige erfaringer og

opplevelser, tanker og meninger. Kvalitative forskningsmetoder og tilnærminger er utviklet for nettopp dette – å kunne belyse menneskelige opplevelser, erfaringsprosesser og det sosiale liv (Brinkmann & Tanggaard, 2012, s. 12). I og med at jeg «(...) søker å forstå konkrete personer og sosiale prosesser – hvordan mennesker tenker, føler, handler, lærer eller utvikles» (Brinkmann & Tanggaard, 2012, s. 12), finner jeg denne tilnærmingen riktig.

Jeg har valgt å gjøre både intervjuer og feltarbeid. Sistnevnte har gått ut på å være tilstede, observere og delta i aktivitetene jeg har studert. Kvalitative intervju «gir oss en privilegert tilgang til personers opplevelse av deres livsverden» (Brinkmann & Tanggaard, 2012, s. 19). Siden jeg er opptatt av mine informanters fortellinger om erfaringer knyttet til kulturaktivitetene, har dette fremstått som en god metode. For å supplere disse og få større innsikt om det jeg studerer, har feltarbeid syntes nødvendig. Intervju fanger ikke opp alt. Feltarbeid kan ifølge Brinkmann og Tanggaard (2012) bidra til å tydeliggjøre hva folk faktisk gjør, og ikke bare hva de, som i intervjuer, forteller at de gjør. I følge Hastrup (2012, s. 46) er det dessuten «uovertruffent når det dreier seg om å skaffe kunnskap om alt det som foregår mellom mennesker». Å studere det som skjer i encounters mellom deltakere, fordrer at jeg er tilstede der disse encounterene finner sted. Feltarbeid er en egnet metode til å fange opp sosiale interaksjoner og dynamikken mellom deltakere og aktivitetsledere. Samlet gir dette et rikere datamateriale å ta utgangspunkt i for analysen.

Analysen i denne oppgaven baserer seg på åtte personlige intervjuer, og erfaringer fra deltakende observasjon i aktivitetene. Dette er i tillegg supplert med «feltsamtaler» som oppsto i aktivitetene, og enkelte oppfølgingsspørsmål og samtaler i etterkant av intervjuene på e-post og SMS når det har vært nødvendig. Jeg deltok på UMT mellom september og oktober 2019, og var tilstede på Lille globus-øvinger mellom oktober og desember 2019. Jeg fulgte også ungdommer fra UMT og «Her e Æ» på øvinger i Tromsø og Harstad i juni 2019, i prosessen med å lage «Søvnløs»-forestilling⁹. Dette for å bli litt kjent med dem og få en inngang til feltet. Tidsrommet for deltakende observasjon høsten 2019, er valgt av ulike årsaker: under «Søvnløs»-øvingene ble jeg fortalt at UMT holdt åpent gjennom sommeren, men at de opplevde lavere oppmøte enn ellers i året. Derfor så jeg det mer hensiktsmessig å være tilstede når et nytt skoleår var i gang, i håp om at klubben skulle ha en større og mer variert deltakergruppe da. I september og oktober var jeg på UMT på vanlige klubbkvelder, og deltok også på en

⁹ Se kapittel 2.

Halloween-feiring. Lille globus startet opp med sesongens øvinger i oktober. Jeg fulgte dem fra oppstart og i ukene frem mot juleavslutning. Her var jeg tilstede på teaterøvingene, og på et foreldremøte i forbindelse med oppstarten. Med utgangspunkt i det metodiske rammeverket skissert ovenfor, vil jeg videre i dette kapittelet skildre prosessen med å få tak i informanter og gjennomføre datainnsamling. Jeg vil også kort presentere utvalget, vie plass til å vise egne refleksjoner og tanker som gjorde seg gjeldende under datainnsamlingen, og beskrive utfordringene som oppsto i denne perioden.

5.2 Forforståelser og bakgrunnskunnskap

Motivasjonen min for å studere dette, kommer fra en personlig interesse for kulturfeltet jeg har hatt så lenge jeg kan huske. Jeg har også en forståelse av kunst og kultur som virksomme virkemidler til å fortelle historier fra ulike perspektiver, synspunkt og ståsteder. Derfor tror jeg kulturfeltets metoder har evnen til å skape større mellommenneskelig forståelse og økt toleranse for forskjeller. Noe av dette har nok bakgrunn i at jeg er oppvokst i Manndalen, ei bygd der den samiske revitaliseringsprosessen har pågått siden begynnelsen av 90-tallet, og der samisk identitet i dag står sterkt. Etableringen av Riddu Riđđu-festivalen er et viktig symbol på denne prosessen. Dette er en urfolksfestival som siden 1991 har bidratt til å løfte frem og utvikle både samisk og andre urfolks kultur og identitet. Fremdeles synliggjør festivalen også holdninger og meninger hos mine sambygdinge hva samisk og andre urfolks identitet og kulturuttrykk angår, som ikke på langt nær bare er positive. Likevel har Riddu Riđđu gått fra å være noe som vakte stor motstand i starten, til å bli et trekkplaster for bygda, og noe det hovedsakelig, slik jeg oppfatter det, knyttes positive assosiasjoner til. Noe av denne utviklingen kan tenkes å tilskrives *formen* kultur og identitet formidles gjennom her: sang og musikk, dans, teater og bildekunst; altså kulturfeltets metoder. Festivalen har eksistert lenger enn meg, og har preget oppveksten min med inntrykk, lukter og smaker. Hele mitt liv har vår lille bygd en gang i året fått besøk fra hele verden, av mennesker som ser ut og kler seg annerledes enn meg, snakker språk jeg ikke forstår, og synger og danser ulikt noe annet jeg har sett og hørt. Det har vært fremmed og underlig, men på Riddu har jeg fått erfare dette i det jeg har opplevd som trygge rammer. På ferie i New Zealand for et års tid siden, fikk jeg akutt hjemlengsel av å høre strupesang. Jeg gir festivalen skylda for at min første assosiasjon til strupesang var ei nordnorsk bygd på andre siden av jorda.

I ungdomstiden jobbet jeg i ungdomsstaben til Riddu Riđđu, og har i senere år vært frivillig og publikum. Det er erfaringer og opplevelser fra festivalen, og fra å vokse opp på stedet som huser

den, som har inspirert min antakelse om at kulturfeltets kreative metoder kan være virksomme også i integreringsprosesser. Interessen for kulturfeltet og dets implikasjoner har fulgt meg gjennom hele utdanningsløpet mitt. Under bachelorgraden min var jeg blant annet i praksis hos kulturskolen i Tromsø. Her produserte jeg et kunnskapsgrunnlag som var tiltenkt som et verktøy kulturskolen kunne bruke i arbeidet med å lage en strategiplan for sin videre drift. Dette arbeidet gjorde meg interessert i kulturskolens rolle i mangfoldige byer, noe som førte til en praksisrapport der jeg utforsket kulturskolens potensiale som flerkulturell møteplass.

5.3 Planlegging, prosess, rekruttering og utvalg

Denne bakgrunnen og vedvarende interessen gjorde meg trygg på hvilken tematikk jeg ønsket å utforske i masteroppgaven. Etter å ha fått prosjektet godkjent hos NSD (Norsk senter for forskningsdata) begynte arbeidet med å finne konkrete caser og informanter. Jeg kontaktet blant annet en rådgiver i kommunen, innenfor avdelingen Kultur og idrett. Dette ble et fruktbart møte der jeg fikk tips om ulike caser, blant annet UMT og Lille globus. I etterkant av dette kontaktet jeg kreativ leder i Lille globus, som var villig til å stille til intervju. Som nevnt i forrige kapittel er denne oppgaven også tilknyttet Cit-egration-prosjektet. Et seminar i forbindelse med dette våren 2019, ga meg mulighet til å snakke med andre innenfor forskningsfeltet og se meg ut mulige informanter. En kulturarbeider og forfatter som også er tilknyttet prosjektet, og som har vært involvert i UMT, ble etter dette en «inngangsperson» til feltet for meg, og også en informant.

Etter dette har hovedsakelig tips fra de to overnevnte informantene, og deretter den såkalte snøballmetoden, vært styrende for den endelige sammensetningen av utvalget mitt. For å få flere syn på og fortellinger om Lille globus, har jeg snakket med ansatte på skolen der øvingene foregår, deriblant leder for SFO. I forbindelse med UMT har jeg intervjuet én av ungdomslederne på klubben, og hatt feltsamtaler med andre ungdomsledere og deltakere under mine besøk der. For å supplere og nyansere deres historier og erfaringer, har jeg også snakket med en klubbleder for en annen ungdomsklubb i Tromsø. Å utforske det som skjer i møter mellom deltakere, fordrer ikke bare å observere disse møtene, men også å snakke med deltakere direkte. Jeg har derfor gjort to intervjuer med deltakere i kulturaktiviteter, som begge har en annen etnisk bakgrunn enn norsk. At min «inngangsperson» inviterte meg med på øvinger til «Søvnløs»-forestillingen¹⁰ sommeren 2019, ga meg muligheten til å bli litt kjent med én av

¹⁰ Omtalt i kapittel 2.

disse, som gjorde at hun stilte til intervju. Tips fra henne gjorde at jeg fikk rekruttert en annen deltaker. Han var ikke en del av «Søvnløs», men hadde vært litt på UMT, og deltok dessuten i andre kulturaktiviteter i byen. Informantene i utvalget er altså valgt grunnet sin rolle og bakgrunn, slik den/de er relevant i denne sammenhengen.

5.4 Å forberede og gjennomføre intervju som samtale

I metodelitteratur trekkes intervju gjerne frem som den mest utbredte tilnærmingen til kvalitativ forskning (Brinkmann & Tanggaard, 2012). På samme måte som jeg forstår kunnskap som situert og kontekstavhengig, ser jeg intervju som «en aktiv interaksjon mellom to eller flere personer som leter etter sosialt forhandlede, kontekstuelle baserte svar» (Holstein & Gubrium, 2003, i Brinkmann & Tanggaard, 2012, s. 18-19). Altså kan ikke svarene en får gjennom intervju sees som upåvirkede og nøytrale, men konstruert i møtet mellom forsker og informant. I forberedelsesfasen til både feltarbeid og intervju, stilte jeg meg spørsmålene «hva er det jeg faktisk ønsker å vite noe om?» og «hvordan kan jeg finne ut noe om dette?». Jeg leste meg opp på annen aktuell forskning på feltet, på innvandringshistorie i nasjonal og lokal kontekst, og på innholdet i integreringsdebatter- og politikk. I tillegg til mine bakgrunnskunnskaper og forforståelser nevnt ovenfor, ga dette meg en utvidet forståelse av tematikken jeg ønsket å vite mer om, og forberedte meg på å kunne stille gode, relevante spørsmål.

Alle intervjuene jeg har gjort har hatt form som semistrukturerte ansikt-til-ansikt intervjuer (Brinkmann & Tanggaard, 2012). Jeg utformet en intervjuguide som tok utgangspunkt i overordnede tematikker jeg ønsket å snakke om, og formulerte mer konkrete spørsmål utfra dem. Dette fungerte strukturerende for intervjuene, men ga likevel rom for at den jeg snakket med fikk utdype fortellingene de selv var mest opptatt av. Under intervjuene forsøkte jeg hele tiden å være oppmerksom på dette, lede samtalen tilbake til temaene jeg ønsket å snakke om hvis den avsporet for langt, og stille oppfølgingsspørsmål der det passet seg. Intervjuene forløp dermed som samtaler, der både jeg og informant styrte hva den handlet om. Dette eksemplifiserer at kunnskapen fra intervjuene kan forstås som produsert i relasjon mellom meg og den aktuelle samtalepartnern: samtalsinnholdet er det som åpner og begrenser hva det er mulig å få kunnskap om. Siden jeg har snakket med både deltakere, ledere av kulturaktiviteter, og personer som kjenner deltakerne utenfor aktiviteten, har det vært nødvendig med en fleksibel intervjuguide, som jeg har tilpasset den aktuelle informant. I samtale med deltakerne ble det eksempelvis nødvendig å omformulere spørsmål på grunn av språkvansker, for å sikre at de forsto hva jeg spurte om. Jeg var nøye med hvordan jeg ordla meg i disse situasjonene, fordi

jeg var bevisst at mine formuleringer kunne påvirke svarene jeg fikk. Tematikken i intervjuene har gjennomgående vært den samme. Alle samtalene foregikk som personlige intervju, der jeg og én informant var tilstede. Jeg lot informantene bestemme hvor intervjuet skulle foregå. Dette både for å gjøre det enklere for dem å stille opp, men også fordi jeg har en forestilling om at omgivelser de er trygge på, gjør dem mer avslappet innstilt til intervjusituasjonen. Det kan gjøre det enklere å snakke uanstrengt om de planlagte temaene. Intervjuene har derfor funnet sted på informantenes kontor, på biblioteket i Tromsø sentrum, på Tvibit¹¹, og på ulike kafeer.

5.5 Feltarbeid: deltakende observasjon, observasjon og deltakelse

UMT holder åpent to kvelder i uka. Under feltarbeidet vekslet jeg på hvilke dager jeg var tilstede. Dette utgjorde tilsammen sju besøk, med en varighet på omkring halvannen time. Feltsamtaler med ungdomslederne ga meg en pekepinn på hvilke tidspunkter klubben hadde flest besøkende, og utfra dette la jeg mine besøk til et tidsrom midt i åpningstiden. Jeg ønsket å delta i de «travleste» periodene, siden jeg antok at sjansen for krysskulturelle møter, interessante dynamikker og sosiale interaksjoner ville være størst da. Intervjuet med ungdomslederen fant sted i forkant av mine besøk. Her avtalte vi at han skulle informere ungdommene på UMT om meg og prosjektet, og innhente muntlig samtykke på mine vegner. Ungdommene samtykket, og slik fikk jeg tilgang til feltet. Jeg valgte denne tilnærmingen da den tillot meg å være tilstede uten at jeg eksplisitt måtte ta ordet og forklare min tilstedeværelse ved hvert besøk. Ungdomslederen er en de kjenner og stoler på, noe som kanskje gjorde det enklere for dem å gi meg tillatelse. Dette betyr ikke at jeg unnlot å snakke om prosjektet og rollen min der; det gjorde jeg hver gang det ble naturlig i samtale med noen, eller hvis jeg trengte det for å få kontakt. Paulgaard (1997, s. 80) skriver: «en uhøytidelig karakteristikk av feltarbeid forteller at det innebærer «hanging around local bars». Det finner jeg beskrivende for hva deltakende observasjon på UMT besto av. Jeg «hang» sammen med ungdommene, gjorde det de gjorde. Deltok i samtalene som oppsto. Spiste maten som ble servert. Var publikum til biljard. Når de arrangerte Halloween-feiring, troppet jeg opp ikledd blodig legefrakk. Etterhvert følte jeg at jeg ble litt kjent med ungdommene som var der ofte, noe jeg tror var gjensidig.

Lille globus øver en times tid, en gang i uka. Jeg var med på fire øvinger og et foreldremøte. Her ble det naturlig å innta en mer observerende rolle. Kreativ leder hadde alltid med seg flere instruktører, og en «kjøreplan» for øvingene. Jeg antar det er derfor jeg ikke ble invitert til å

¹¹ Omtales i kapittel 6.

delta i teaterøvelsene direkte. Jeg ønsket ikke å forstyrre måten de jobbet på, og inkluderte derfor ikke meg selv heller. Dermed observerte jeg under øvingene. De besto av sang, ulike leker, bevegelsestreninger, tegning, miming og øvelser på konkrete scener til forestilling. For å få inspirasjon til manus, innledet instruktørene samtaler om temaer barna kunne reflektere rundt, for eksempel reising. Barna ble også bedt om å forestille seg scenarioer. Jeg forstår det som en måte å trene opp fantasien på.

Under øvingene så jeg eksempelvis på hvordan barna tok beskjeder og responderte på det de skulle gjøre, hvordan de forholdt seg til hverandre, om dynamikken endret seg, hvordan relasjonen mellom instruktørene og barna var, og hvordan de kommuniserte med hverandre. I minuttene før øvingene startet hang jeg ute i gangen sammen med barna. Her fikk jeg snakket litt med dem, kjenne på energien deres og se og høre innstillingen deres til teateret. Barna var alltid oppspilte og glade, og ga uttrykk for å glede seg veldig. De syntes aldri øvingene varte lenge nok. Første gang jeg var tilstede fikk jeg presentere meg for barna. Jeg fortalte at jeg gikk på universitetet, og ville skrive oppgave om blant annet Lille globus. Jeg prøvde å forklare målet mitt; at når det er så vanlig at mennesker fra forskjellige steder i verden lever side om side, ville jeg undersøke hvordan vi får til dette best mulig, selv om vi er forskjellige. Det ble møtt med et skuldertrekk av barna - «jaja», liksom. Enten var ikke forklaringen min god nok, eller så er ikke disse forskjellene noe de bryr seg med – sånn er det bare. Under foreldremøtet jeg var med på, fikk jeg innblikk i hvordan kreativ leder snakket om prosjektet til voksne lyttere, og høre hva foreldrene mente om det. Til sammen ga observasjonene meg større forståelse og innsikt i Lille globus-prosjektet enn hva intervjuene med kreativ leder og skoleansatte kunne gjort alene.

5.6 Å forske i komplekse felt - utfordringer i feltet

Forutsetningene for valget av UMT som case, stemte ikke helt overens med «virkeligheten» som møtte meg på klubben. I tiden som gikk fra jeg hadde bestemt meg for caser til jeg gjorde feltarbeid, hadde klubben gått gjennom noen organisatoriske endringer som fikk betydning for min datainnsamling. Dette utdypes i neste kapittel, men dreier seg om at miljøet på klubben faktisk ikke var like variert og flerkulturelt under feltarbeidet som jeg hadde fått inntrykk av under planleggingsfasen. Dette er årsaken til at en klubbleder for en annen ungdomsklubb i Tromsø er inkludert i utvalget mitt. Jeg ble tipset om at denne klubben hadde en mer flerkulturell deltakergruppe enn UMT, og ville finne ut hva som var årsakene til dette, om det var noe de jobbet spesifikt med, og hvordan klubben ellers var lik og forskjellig fra UMT. Dette

førte også til at jeg endret ordlyden i problemstillingen, slik at fokuset ble mer generelt knyttet til *kulturaktiviteter*, selv om jeg fortsatt tar utgangspunkt i disse to konkrete casene. Det ga meg rom til å bruke mer av datamaterialet mitt. En ytterligere konsekvens var at potensielle informanter med annen bakgrunn enn norsk ble vanskeligere å finne. Antakelsen min var at de kunne rekrutteres fra klubben direkte, men siden det i realiteten var ganske få av dem som besøkte klubben i tidsrommet feltarbeidet mitt pågikk, måtte jeg tenke nytt. Derfor spurte jeg andre i utvalget om tips, og benyttet snøballmetoden. Deltakerne jeg har snakket med var ikke på klubben under feltarbeidet mitt, men har kjennskap til den og er der innimellom.

En annen utfordring, som er påvirket av min egen forforståelse av migrasjonsforskning og integrering som komplekse tematikker preget av motstridende meninger, er at jeg generelt har funnet det enklere å snakke om prosjektet mitt med andre voksne, og med nordmenn. Jeg mangler på sett og vis ordforrådet til å fortelle barna og ungdommene om det på en god måte, særlig de som har norsk som andrespråk, og har innsett hvor redd jeg er for å «trække noen på tærne», eller for at min interesse skal bli feiltolket og misforstått. Gjennom eksemplene ovenfor har jeg forsikret meg om at de vet hva min rolle og mitt fokus er, og svart på spørsmål jeg har fått underveis. Likevel har det opplevdes vanskelig å få «flyt» og letthet i samtalene omkring prosjektet mitt direkte. Ungdommene mister også interessen fort, som gjør at vi bytter samtaleemne. Av samme grunn var det også vanskelig å skulle innlede samtaler om dette når det innimellom var ungdommer med annen bakgrunn enn norsk på klubben samtidig som meg, eller komme i prat med dem på en naturlig måte. De personlige intervjuene med deltakerne fungerte derfor best for å få innblikk i deres opplevelser. På tomannshånd fløt samtalen lettere, og det ble enklere å forklare og omformulere spørsmål når språkutfordringer meldte seg. Disse utfordringene har naturligvis betydning for hvilken informasjon datainnsamlingen har gitt meg og for hvilken kunnskap som har blitt produsert. I møte med utfordringene måtte jeg endre planer og metoder for datainnsamlingen, og innta en mer åpen innstilling til hvem som kunne være gode informanter og hva som kunne være data. Dette er i tråd med det Wadel (1991) sier at kvalitative forskere må være villige til, og at slike endringer kan forekomme flere ganger i løpet av et feltarbeid. En fleksibel innstilling til forskningsprosessen har hjulpet meg å få tak i informasjon som bidrar til å belyse problemstillingen min, på tross av hindre som har oppstått underveis.

5.7 Forskningsetiske betraktninger

En del forskningsetiske hensyn dreier seg om praktiske forhold. I forkant av intervjuene utarbeidet jeg et informasjonsskriv¹² som jeg hadde med til informantene mine. Dette beskrev fokuset og formålet for studien, at informasjonen ville behandles konfidensielt og basert på samtykke, og tydeliggjorde informantenes rettigheter. I intervjusituasjonen gjentok jeg også prinsippet om frivillig deltakelse, min taushetsplikt, og at det er mulig å trekke seg når som helst. Gjennom informasjonsskrivet har jeg fått skriftlig informert samtykke. Jeg informerte også om at jeg ville anonymisere informantene i oppgaven med hensyn til personnavn, men at siden de er intervjuet i kraft av sine roller, kunne sitater o.l. i noen tilfeller knyttes til funksjon og/eller arbeidsstilling. Jeg har derfor gitt noen informanter fiktive navn i analysen, mens andre omtales med sine arbeidstitler. Kreativ leder i Lille globus hadde imidlertid ingenting imot at hennes egentlige navn kommer frem i analysen. I de tilfeller der informantene kan gjenkjennes i materialet, har de fått anledning til å godkjenne eventuelle sitater jeg brukt før oppgaven ferdigstilles. Jeg har respektert eventuelle ønsker om endringer, og justert teksten etter disse. Slik har jeg gjort forsøk på å sikre at mine tolkninger samsvarer med informantenes intensjoner. Ungdommene som har vært mine deltaker-informanter, har begge annen bakgrunn enn norsk. Språket i informasjonsskrivet er akademisk, noe jeg egentlig hadde reflektert lite over. Under intervjuene ble det imidlertid klart for meg at å bare gi dem skrivet ville være meningsløst. Jeg måtte ta noen grep for å sikre at de faktisk forsto det. Jeg forklarte derfor innholdet i korte trekk, og la også her vekt på frivillighet, samtykkeprinsippet, og muligheten til å trekke seg når som helst. Jeg tilbydde meg også å gå gjennom det sammen med dem.

Språkutfordringene beskriver noe av asymmetrien som er tilstede i relasjonen mellom meg som forsker og mine informanter. Med mine andre informanter kommer dette til syne gjennom at det er jeg som stiller spørsmål og hovedsakelig styrer samtalen og hva den skal handle om. I alle tilfeller er det også jeg som bearbeider materialet i etterkant. Intervjuene har latt meg «få innblikk i menneskelige opplevelser fra deres ståsted» (Brinkmann & Tanggaard, 2012, s. 19). Mine informanter har vist meg tillit med å dele sine tanker og erfaringer med meg, og jeg føler på et ansvar for å forvalte denne tilliten godt. I analysen har jeg forsøkt å gjengi deres fortellinger, synspunkter og meninger slik de ble formidlet i intervjuene. Det er likevel ikke til å komme fra at det skjer en oversettelse fra det muntlige til det skriftlige, siden «det talte og det

¹² Informasjonsskriv ligger som vedlegg 1.

skrevne ord er to svært forskjellige språklige medier» (Brinkmann & Tanggaard, 2012, s. 34). Tjora (2012, s. 217) poengterer også at empiriske data ikke kan sees som: «en enkel *speiling* av virkeligheten». Dette understreker en sosialkonstruktivistisk tilnærming til kunnskap – kunnskapen ligger ikke bare «der ute», klar til å hentes. Mine informanters uttalelser vil være fortolket og redigert av meg. Vurderingene jeg har gjort av hva i datamaterialet som er viktigst og mest interessant, vil prege hva jeg har vektlagt i analysen, og mine subjektive forforståelser vil prege hvordan jeg fortolker materialet. I så måte ligger det en makt i å forvalte noens fortellinger og meninger. Denne er jeg bevisst, og ovenfor har jeg eksemplifisert mine forsøk på å utjevne disse forholdene. I neste kapittel starter presentasjonen av det innsamlede datamaterialet i bearbeidet form – analysen.

6 Betingelser for og følger av encounters

I dette kapittelet skal jeg se nærmere på de møtene/encounters som finner sted mellom deltakerne i aktivitetene jeg har studert. Jeg vil også undersøke hvilken rolle kulturaktivitetene jeg studerer spiller for møtene og utfallene av dem. I det følgende tar jeg for meg forskningsspørsmål 1: *Hvilke krysskulturelle relasjoner og deltakerkompetanser skapes gjennom kulturaktiviteter, og hva forstås å være betingelsene for disse?* I dette kapittelet ønsker jeg å vise hva deltakelse i kulturaktiviteter faktisk har ført til for noen deltakere, og hvordan den har påvirket dem. De empiriske eksemplene jeg bruker, håper jeg vil bidra til å belyse hvorvidt deltakelse i disse aktivitetene kan sies å ha integrerende virkninger. Å se på følgene av og mulighetene i deltakelse, synes å være viktig for å kunne diskutere kulturaktiviteters potensiale som integreringsarenaer.

6.1 Krysskulturelle relasjoner og deltakerkompetanse

Som nevnt innledningsvis i denne oppgaven ønsker jeg ikke å forhåndsdefinere hva integrering er. I kapittel 3 ble integreringsbegrepet beskrevet som et flytende og uklart begrep, som får mening utfra sammenhengen det brukes i. Det er også kritisert for å være lukket og målorientert (Thorseth, 1995, i Gressgård, 2005, s. 25). En ambisjon med denne oppgaven er som nevnt å bidra med kunnskap om hvordan integrering kan arbeides med, og utvide forståelsen av hva integrering kan være og hvordan disse prosessene kan foregå. Dermed finner jeg det nødvendig å ha en åpen tilnærming til hva som kan forstås som integrering i den aktuelle konteksten jeg studerer. For å kunne si noe om hvorvidt deltakelsen til barna og ungdommene har «integrerende virkninger», har det likevel vært viktig å rette fokuset mot noe konkret; noe som lar seg studere. Dette er grunnen til at jeg har valgt å ta utgangspunkt i det som skjer i møtene mellom deltakere, utfallet av disse, og hva som gjør disse utfallene mulig. Dette fokuset har jeg kalt krysskulturelle relasjoner og deltakerkompetanse.

Med krysskulturelle relasjoner mener jeg om det oppstår nye bekjentskap og/eller vennskap mellom deltakerne på tvers av nasjonaliteter, bakgrunner og kulturelle forskjeller. Deltakerkompetanse bruker jeg til å beskrive hva deltakerne tilegner seg av kunnskaper gjennom deltakelsen, og hvilken påvirkning deltakelsen har på dem. Gir det dem for eksempel økt selvtillit og mestringsfølelse som de kan bruke i andre sammenhenger? Gjør det dem rustet til å delta i andre aktiviteter, på andre arenaer i samfunnet? Deltakerkompetanse kan som vist i kapittel 4 sees i sammenheng med begrepet «empowerment». Gjennom å bli «empowered» får en økt selvtillit, tro på seg selv og på at en rår over eget liv. Det viser også til troen på at en

hører til og har verdi, og noe å bidra med i samfunnet (NOU 1998:18, 1998, s. 275). Mens «empowerment» handler om generell deltakelse i sivilsamfunnet, retter deltakerkompetanse seg mer spesifikt mot hva deltakerne lærer gjennom å delta. Hvilke kompetanser utvikles gjennom deltakelse, som strekker seg ut over selve deltakelsen?

Casene jeg har studert er like i den forstand at begge kan sees som møteplasser for barn og ungdommer. De er også forskjellige, både når det gjelder målgruppe og alder på deltakere, organiseringen av aktiviteten, og type aktivitet som tilbys. Likevel har jeg her valgt å se på utfallene av deltakelsen samlet, da jeg mener at det på tross av disse forskjellene er en del samsvar mellom hva deltakerne erfarer å få ut av å delta. Først i kapittelet vil jeg gjøre rede for en endring i tilbudet til UMT, som kan ha betydning for klubbens potensiale som integreringsarena. Deretter vil jeg vise til erfaringer av krysskulturelle relasjoner og deltakerkompetanse i forbindelse med casene, først fra UMT og deretter fra Lille globus. Analysen vil vise at det er forskjeller mellom casene mine når det gjelder i hvor stor grad det er deltakelsen i den aktuelle aktiviteten som kan sies å ha ført til nye relasjoner og deltakerkompetanser for deltakerne. Likevel vil det også komme frem at kulturaktiviteter generelt synes å utgjøre viktige møteplasser for krysskulturelle møter, og at disse kan gi grobunn for å både innlede nye vennskap og lære seg nye ting, noe som kan forstås å være viktige faktorer for å føle seg som en del av samfunnet man lever i.

6.2 UMT – klubb under konstruksjon

Da UMT åpna dørene i januar 2018, var det først og fremst for å gi ungdommene som brukte å henge i sentrum på fritiden en møteplass og et sted å være (Ovlien, 2017). Disse ungdommene opplevde å ikke passe inn på de etablerte fritidsarenaene i byen, og brukte derfor å møtes på «Plazahjørnet» eller «Tempohjørnet», som omtalt i kapittel 2. Dette var problematisk, i og med at de opplevde å bli sett ned på, og følte seg uønsket der (Lægland & Tomassen, 2016). UMT ble også en arena som ungdommer med andre bakgrunner enn norsk tok i bruk, og tilbudet var generelt populært. En av ungdomslederne på klubben fortalte meg i fjor sommer at de vanligvis hadde mellom 30-40 stykker innom hver gang de hadde åpent. Klubben drives i stor grad av ungdommene selv, og ble ganske fort beskrevet som en «suksess», blant annet av kommunen (Tromsø kommune, 2019e). UMT var ikke tenkt som et inkluderingsprosjekt, og dette er heller ikke et uttalt fokus på klubben. Litt av seg selv hadde dette likevel blitt en felles arena for alle ungdommer i byen. Dette var inntrykket jeg hadde av klubben da jeg skulle i gang med feltarbeid sommeren 2019.

Det viste seg imidlertid ganske fort at dette bildet hadde endret seg noe. De krysskulturelle møtene jeg hadde forventet å se, var i hovedsak ikke mulig å observere. Det var stort sett norske ungdommer som var der, og stort sett de samme ungdommene hver gang. Disse så også hovedsakelig ut til å kjenne hverandre fra før, og flere gikk i samme klasse eller på samme skole. Klubben hadde også jevnt over færre besøkende enn jeg hadde blitt fortalt: Det var vanligvis mellom 12-20 ungdommer der i løpet av perioden jeg var innom. Under mitt første besøk sa en av ungdomslederne «*dette skulle du gjort for et år siden, da var det mange flere her!*». Det betydde både flere ungdommer generelt, og flere ungdommer med annen bakgrunn enn norsk spesielt. Ungdomslederne mente dette skyldtes at flere av de som hadde pleid å bruke klubben, hadde blitt for gamle. I tillegg hadde flere flyttet fra byen. Det forklarer en del, men siden endringene var såpass store, ønsket jeg å finne ut om andre faktorer også kunne antas å ha betydning for denne utviklingen. At oppslutningen til slike tilbud endrer seg over tid er nok ikke uvanlig, og to år er relativt kort tid. Likevel kan endringer i klubbens innhold og tilbud i dette tidsrommet, se ut til å ha hatt direkte påvirkning på både antall besøkende og på hvem som kommer dit nå. Som nevnt i forrige kapittel har dette hatt betydning for utførelsen av denne studien, siden valget av UMT som case involverte forventninger som viste seg å ikke stemme overens med «virkeligheten» på klubben.

6.3 Faktorer som påvirker deltakelse

I forbindelse med «Levende lokaler»-prosjektet¹³ var det i oppstartsfasen flere midler tilknyttet UMT, noe som gjorde det mulig å arrangere aktiviteter hver uke. Aktivitetene var som regel av det kreative slaget; det har blant annet blitt arrangert konserter, ulike kurs og «Søvnløs»-festivalene¹⁴. Dette var noe av grunnen til at klubben ble interessant for meg og denne oppgaven. I dag er situasjonen imidlertid annerledes. Driften av klubben har som nevnt gått over til å bli kommunal, og det går lengre tid mellom hver arrangerte aktivitet. I dag ligner det mer en tradisjonell fritidsklubb, der ungdommene selv bestemmer hva de skal ta seg til. Noen arrangementer finner fremdeles sted: I løpet av høsten 2019 holdt de eksempelvis åpent under «Kulturnatta», en opplevelsesfestival arrangert av byens nærings- og kulturliv for

¹³ Se kapittel 2.

¹⁴ Se kapittel 2.

KURSDAGER UMT HØST 2018

Vi er åpen mandager og onsdager fra klokken 17:00-22:00

Disse dagene har vi gratis kurs her på UMT:

Mandag 10. september 17:00-18:00	Gitarkurs med Sverre Simonsen
Onsdag 26. september 17:00	Fotokurs men Alessandro Belleli (han har også fotokurs hver mandag på Tvbitt klokken 17:00)
Onsdag 3. oktober 17:00-21:00	Sminkekurs med Mari Gärtner (sjekk ut på instagram @mrymakeups)
Onsdag 24. oktober 17:00-22:00	Filmkurs med Stein Bjørn
Mandag 19. november 17:00-18:00	Gitarkurs med Sverre Simonsen
tre dager i starten av Desember Datoer kommer!	Vitensentret: design og lag din egen høytaler

Figur 1: Kursoversikt. Hentet fra UMTs Facebook-side. Figur 2: Plakat. Hentet fra UMTs Facebook-side.

å vise frem mengden og mangfoldet av kunst- og kulturtilbud som finnes her. Festivalen falt ikke på klubbens vanlige åpningstid, så da endret de åpningsdag den aktuelle uken. Slik kunne UMT vises frem som en del av byens kulturtilbud, og gi ungdommene en plass å være denne kvelden. I slutten av oktober arrangerte de også Halloween-fest, med flere kostymekonkurranser og gratis godteri. Dette var et populært arrangement, som tiltrakk seg mer enn femti ungdommer. En helg i høst arrangerte de også hyttetur i samarbeid med Remiks, og under årets Tromsø Internasjonale Filmfestival (TIFF) delte de ut gratisbilletter til noen filmvisninger, så ungdommene kunne dra på kino sammen. Arrangerte aktiviteter på eller i regi av klubben finner sted innimellom, men sett i sammenheng med klubbens første leveår er slike tilbud nå sporadiske.

Denne endringen kan se ut til å ha betydning for hvor mange og hvem som nå kommer til UMT. Sommeren 2019 ble jeg som nevnt fortalt at det brukte å være 30-40 stykker innom i åpningstidene, og utover høsten hadde antallet sunket til 12-20 stykker. I tillegg hadde miljøet på klubben blitt mer homogent sammenlignet med fortellingene fra året før. Arrangert aktivitet kan altså se ut til å være en betingelse både for deltakelse generelt (med arrangert aktivitet kommer flere) og for flerkulturell deltakelse spesielt. I dette er det nok også en gjensidighet: under feltarbeidet fortalte ungdomslederne at det er vanskeligere å arrangere aktiviteter når besøkstallene er lave. Samtidig kan det tenkes at besøkstallene hadde holdt seg mer stabile om

det var kontinuitet i de arrangerte aktivitetene.

En av ungdommene jeg har snakket med, Soracha, støtter opp under min antakelse om at arrangert aktivitet gjør klubbtilbudet mer attraktivt. På spørsmål om hva han synes om UMT, svarer han: *«UMT har ikke noe... så mye å gjøre egentlig. Liksom bare sitte... de har wifi... jeg synes det er litt kjedelig»*. Soracha har bodd i Tromsø i tre år. Han kjenner til UMT, men bruker ikke å være der så ofte, fordi han ikke vet helt hva han skal gjøre der. Han forteller at han har blitt med venner dit noen ganger, og han har vært på Halloween-fest. Han synes det er en hyggelig plass, men forstår ikke helt «greia» med stedet: *«(...) vi møtte nye folk (...) de har mat som man kan spise der, og... altså det er mange folk man kan bli kjent med, pleier det å være... men det er ingenting der (...) men jeg er ganske stille, altså, jeg snakker ikke så mye. Bare liksom sitte og kose... vi gjør ingenting liksom, bare sitte og slappe av (...) snakke med noen venner, også liksom, spise godteri. De har liksom playstation og det er ikke (...) min stil, liksom. Jeg skjønner ikke, jeg har ikke peiling på det»*.

Å bare komme til UMT for å være der, finner han altså ikke så veldig interessant. Det kan tenkes å gjelde for flere som han: Når du er ny i byen, ikke kjenner så mange fra før, og ikke føler at du er behersker språket, kan det oppleves rart å skulle dra et sted bare for å «henge» der. Under mine besøk på UMT i høst, tenkte jeg ofte på at ungdommene som brukte klubben hadde fått akkurat det de ønsket seg: et sted å være. På UMT får de velge selv hva de vil gjøre og hva de eventuelle aktivitetene skal være. De ser på film, tegner og spiller biljard. Og de slenger seg ned i sofaene, samler seg rundt langbordet, «scroller» på mobilen og snakker om dagen og det som har skjedd siden sist. Blant de som brukte å være på klubben i høst, opplevde jeg ikke at det ble uttrykt et savn etter ukentlige aktiviteter. Når det først ble arrangert noe, var det likevel god oppslutning om dette også.

At det finnes et slikt sted som det UMT er nå, ser altså ut til å være viktig for de ungdommene som bruker det. De synes å sette pris på å ha et sted å komme til som ikke forventer noe av dem, der de bare kan slappe av og gjøre som de vil. Mangelen på arrangert aktivitet kan imidlertid se ut til å påvirke ungdomsledernes ambisjon om å nå ut til ungdom med flerkulturell bakgrunn (Westberg, 2018). Å trives på klubben ser ut til å forutsette at en skjønner hva det innebærer å være sammen med andre ungdommer, uten å gjøre noe spesielt. I Sorachas tilfelle virker mangelen på arrangert aktivitet å gjøre det vanskeligere å delta der. At det ikke er noe konkret å komme dit for, gjør at han heller velger å delta andre steder.

6.4 Relasjoner og kompetanser i organiserte kulturaktiviteter

Tromsø har mange ulike kreative tilbud rettet mot ungdom, og Soracha er med på flere. Da han gikk i innføringsklasse ble han involvert i «Her e Æ»¹⁵, og gjennom det fikk han vite om Tvibit og UMT. Tvibit er et annet kommunalt tilbud, og beskrives som en kreativ møteplass med særlig fokus på satsninger innen kultur, musikk, film, media og kreative virksomheter (Tvibit, u.å.). Her danser Soracha en gang i uka, og etter at han begynte med det fikk han også praksisplass i kafeen på huset, i sammenheng med skolen han går på. Det mest utfordrende med å være ny i byen synes han er å bli kjent med folk, og han har kjent mye på barrieren språk kan utgjøre. Her har deltakelsen på Tvibit hjulpet. Gjennom å være med på dans og andre arrangementer, har han blitt kjent med noen av de andre som også deltar der: *«(...) jeg er ikke så flink å snakke... jeg skjønner ikke så mye norsk egentlig, men... (...) jeg danser her, og det er mange som kommer for eksempel på workshop. Så jeg også blir kjent med de som kommer på dansetorsdag og workshops og sånn»*. Han forteller meg om en venninne han har fått gjennom å være med på slike aktiviteter: *«(...) vi gikk samme klasse først [innføringsklassen], men det er også på grunn av Her e Æ og Tvibit liksom (...) at vi blir kjent, veldig kjent»*.

Likheten mellom aktivitetene han liker å delta på, er at de er mer organiserte i formen enn UMT. Det er en klar grunn til hvorfor han kommer dit, og det er klart hva han skal gjøre der. På «Her e Æ» var Soracha med på å lage forestilling som han fremførte sammen med de andre deltakerne, og på Tvibit går han for å danse. Gjennom dette har han fått seg nye venner og bekjente blant de andre deltakerne, og blitt nær venn med noen han tidligere bare var på hils med, som venninnen han snakker om i det siste sitatet ovenfor. Når Soracha kommer til UMT og bare skal sitte og prate med de andre som er der uten at det skjer noe annet, blir han usikker. Da velger han heller å dra på dans på Tvibit. Det uorganiserte på UMT synes altså å gjøre terskelen for å delta høyere for han. Terskelen blir tilsvarende lavere av å ha noe planlagt å komme til, som handler om noe annet enn å prate. I dansen er altså ikke språkbarrieren så uttalt som den blir i de sosiale situasjonene på UMT, der den uformelle samtalen ofte kan regnes som hovedaktiviteten. Dansinga er en arena der han kan være sammen med andre som deler samme interesse, og den gir han noe til felles med de andre som er med. Her får han være sosial og snakke med folk, uten at samtalen er det viktigste. Gjennom å dele en felles interesse med folk han ikke nødvendigvis kjenner fra før, utsettes Soracha ofte for encounters med fremmede, og

¹⁵ Se kapittel 4.

vice versa: erfaringen deles nødvendigvis av de andre på dans, som han da vil være fremmed for.

Venninnen Soracha forteller om ovenfor, har også opplevd at deltakelse i kulturaktiviteter har vært viktig for å få seg venner, lære språket og forstå mer av byen og samfunnet hun har flyttet til. Mariam kommer fra et afrikansk land, og har vært i Tromsø i drøyt to år. Hun beskriver den første tiden i byen som en ganske isolert tilværelse. I dag har hun imidlertid en stor omgangskrets, har lært norsk og er sosial på fritiden. I motsetning til Soracha forteller hun at hun liker godt å være på UMT. Hun beskriver seg selv som veldig sosial, og synes det er lett å få seg nye venner. Hun er utadvendt, og har ingen problemer med å ta kontakt med nye folk. UMT er et bra sted der hun kan snakke med folk og bli kjent med nye, forteller hun, og hun synes miljøet er sosialt og hyggelig. Hun sier også at hun har blitt kjent med norske ungdommer der. Ekstra gøy er det de gangene det arrangeres noe, som Halloween-festen, men det er fint å være der uansett, synes hun. Det har imidlertid ikke alltid vært så enkelt for Mariam å bli med på slike aktiviteter som det er nå.

«(...) da jeg kom først så var jeg hjemme i seks måneder», forteller hun. Som ny i byen gikk hun i innføringsklasse, men hun kjente ingen, kunne ikke språket, og visste ikke hvordan hun skulle finne ut av ting eller hvordan ting fungerte. Etter hvert ble hun redd for å gå ut siden alt var så annerledes fra det hun kjente fra før, og hun var engstelig for at noe vondt kunne komme til å skje. Endringen kom en dag de fikk besøk i klassen, og ble introdusert for «Her e Æ». Som Soracha ble også Mariam med på dette prosjektet, og gjennom øvinger til forestilling ble hun endelig kjent med andre i klassen sin. Hun forteller meg at på «Her e Æ» gikk de fra å kunne hverandres navn til å bli venner. «Her e Æ» er som nevnt et integreringsprosjekt, der alle deltakerne har andre bakgrunner enn norsk. Likevel har deltakelsen åpnet mange dører for Mariam etterpå. Etter dette begynte hun også å danse på Tvibit, og der fikk hun vite om UMT. Dansingen på Tvibit fikk henne og noen venninner til å melde seg på Ungdommens kulturmønstring (UKM), der de imponerte juryen nok til å bli sendt videre til fylkesmønstringen. Gjennom «Her e Æ»-prosjektet har hun også fått delta på en kreativ ungdomsfestival der de skrev låter, danset, og drev med tegning og maling. Sommeren 2019 var hun med på «Søvnløs»-forestillingen¹⁶, der hun og to andre fra «Her e Æ» jobbet sammen med tre ungdommer fra UMT. Forestillingen fikk de som nevnt vise frem på Festspillene i

¹⁶ Se kapittel 2.

Nord-Norge. Mariam forteller at hun har fått nye venner gjennom alle disse arrangementene. På spørsmål om hva hun føler at hun har lært gjennom alt dette, svarer hun at hun har lært seg norsk og mye om det hun ser på som «norsk kultur». Nå vet hun mye om hvordan norske folk er, og hva de synes er bra og ikke, forteller hun. I likhet med Soracha har disse aktivitetene altså fungert som både kultur- og språktrening for henne.

At aktivitetene de har blitt med på har vært dans og teater, har latt de bruke andre sider av seg selv enn hverdagen for øvrig krever. Her har de ikke trengt å snakke så mye, men de har blitt flinkere i språket likevel, og den felles interessen aktiviteten er har gitt dem bekjentskaper og vennskap. Det kreative aspektet ved aktivitetene ser ut til å utgjøre en velkommen pause fra livet ellers. Her blir forskjellene mellom dem og andre deltakere mindre tydelige, og de blir heller ikke vektlagt. Erfaringene deres sier også noe om viktigheten av at aktivitetene er organiserte. Først og fremst ser det ut til at organiserte aktiviteter tiltrekker seg flere ungdommer generelt, og ungdom med annen bakgrunn enn norsk spesielt. Det gjør at encounters mellom fremmede blir mer sannsynlig på slike steder. Tvibit tjener som eksempel på det, men også UMTs egen Halloween-feiring, som tiltrakk seg langt større og mer variert oppslutning enn ellers. I tillegg kan det organiserte se ut til å være viktig for at deltakelsen skal kunne føre til noe mer og gi «ringvirkninger» for deltakerne, i og med at en felles aktivitet gir dem et naturlig fellesskap. Aktiviteten forutsetter kontakt, slik Amin (2002) sier er viktig for at endringsskapende encounters skal være mulige. Relasjonene de forteller om og kompetansene de har utviklet, i form av eksempelvis språklæring og kulturtrening, er noe de selv sier at har oppstått gjennom å være med på «Her e Æ» og Tvibit, ikke UMT, og forskjellen mellom disse er nettopp den organiserte formen.

Også i teaterprosjektet Lille globus er aktiviteten organisert og planlagt. Her er det mer selvsagt, siden deltakerne er mindre barn som naturlig nok vil ha behov for tilrettelegging og oppfølging. At det er organisert betyr at selve rammen rundt aktiviteten har en klar struktur, med faste tidspunkt og planlagte aktiviteter og øvelser. Innholdet i teaterstykkene er barna som nevnt med på å forme selv, med sine historier. Det er noe av poenget med teateret: å få fortalt og fremført flere historier som flere kan kjenne seg igjen i. I motsetning til UMT, er det i teateret lagt klare føringer for sammensetningen av deltakergruppa, med mål om en gruppe som består av halvparten norske barn, og den andre halvparten «mangfoldsbarn».¹⁷ I likhet med «Her e Æ»

¹⁷ Se kapittel 2.

er Lille globus et mer uttalt integreringsprosjekt.

Teaterøvingene finner som nevnt sted i barnas SFO-tid. På spørsmål om hva SFO-leder synes er styrkene ved å ha prosjektet tilknyttet skolen, svarer han: *«De går og gleder seg fra gang til gang (...) Vi ser jo veldig godt at de synes det er artig! Det bygger opp bedre venner på tvers av klasser og aldersgrupper (...) Det at du tar med de her, holdt på å si, ikke-norske (...) de gjør noe felles, får felles opplevelser (...) klart, de har kanskje knytta litt mer bånd etter det (...) de prater litt mer med de andre og blir kjent med dem, som de kanskje ikke har noe særlig med å gjøre ellers»*. Lille globus arrangeres som nevnt for tredje gang i år, og er et nokså eksklusivt tilbud i og med at det kun er elleve barn som er med denne gangen. SFO-leder forteller at det er populært, og har fått et rykte på skolen: *«Når jeg spurte dem nå om de ville være med så var det «Ja!» med en gang. Det er faktisk flere som har spurt om det kommer på nytt (...) så det er ingen tvil om at de gleder seg»*. Jeg spurte også om hva han tror barna får ut av å være med. Til dette sier han: *«Man ser på dem at de blir tryggere på seg sjøl. De lærer å stå foran et stort publikum. De har ingen problemer med å stå foran en hel klasse og lage egne skuespill, de som har vært med. Ja, så vil de ha fremføring for de andre ungene på SFO og sånn»*.

SFO-leders skildringer stemmer godt overens med det inntrykket jeg fikk av barna i øvingssituasjonene. Når de står utenfor øvingsrommet og venter på å få komme inn, er det nesten så de tripper av forventning. De ler og skravler, løper rundt og snakker oppspilt og med snev av ærefrykt i stemmen om at de skal spille forestilling på «den store scenen på det store teateret!». Det er ikke vanskelig å se at dette er noe de synes er stas. De henger på hverandre, klemmer og leker klappeleker den lille tiden mens de venter på at øvinga skal begynne. På tross av at ikke alle går i samme klasse, leker alle sammen, og det virker ikke som noen er mindre «inne i varmen» enn andre. Kanskje kan dette ha med fellesskapet i Lille globus å gjøre? Å gå på samme skole forutsetter ikke at de blir kjent, særlig siden de tilhører forskjellige klasser. Teaterøvingene kan derimot, som SFO-leder sier, ha ført til nye bekjentskaper. Kreativ leder for Lille globus, Katrine, har også erfart at teaterøvingene gjør både norske og «mangfoldsbarn» tryggere på seg selv, og at de blir en annen inngang til å lære seg norsk for «mangfoldsbarna». Om en tidligere forestilling forteller hun: *«En av de som var veldig dårlig i norsk, han fikk en setning og jeg prøvde liksom å jobbe med han, «du skal si dette», og han fikk det utskrevet på papir, men han bare fikk det ikke til! (...) i en skog var det en ovn, tror jeg det var, setninga. Til slutt tok jeg bare opp mobiltelefonen og googla «skog», også viste jeg han. «Aaah!» da skjønnte han hva skog var! Også var det en ovn, så viste jeg han bilde av en ovn. «Aaah! Skog! Ovn! Aha!» Og da visste han. Og da han skulle lese setninga igjen, fikk han det til med en gang! (...)*

da ville han bare si det på nytt igjen, og han klarte nesten ikke vente på sin tur! Og det var bare så utrolig fint! Så da gjorde vi det masse». Selvtilliten og tryggheten hun beskriver, kommer også til uttrykk hos de norske barna. Under foreldremøtet jeg var med på under feltarbeidet, ble det snakket om «Flere farger»-forestillingen som globus-barna skal være med på. Ei norsk mor fortalte om hvordan deltakelsen hadde påvirket hennes datter: «hun er jo en ganske stille og rolig person egentlig, men nå vil hun bare showe hele tida!». Lille globus ser altså ut til å lære barna langt mer enn replikkene deres, og virker å gi både mestringsfølelse og økt selvtillit.

I årets Lille globus-gruppe er det to nye deltakere, mens resten har vært med før. På grunn av sammensetningen i gruppa har Katrine hatt fokus på å forklare øvelser uten ord. I stedet mimer hun dem. Dermed får ikke de norske barna et fortrinn over de som ikke er like stødige i språket. I år har ikke dette vært nødvendig, siden alle deltakerne forstår norsk. Katrine er likevel veldig opptatt av at barna skal forstå hvilke ressurser de besitter i kraft av å være den de er, og at historiene deres er viktige. I tidligere forestillinger har hun brukt de ulike språkene barna kan aktivt, både for å vise frem mangfoldet, men også for at barna skal få erfare at språket deres er en gave: «De har kanskje problemer selv med å snakke.... Altså, at de har kompleks i forhold til sitt språk for de er kommet hit og hele tida fått beskjed om «nei, du skal snakke norsk» også går vi og sier at «nei, vi har veldig lyst til at du skal snakke kinesisk! (...) vi har måttet jobbe masse med å trygge de på det og at det er en ressurs, og en fin ting vi kan dele med hverandre, det at vi kan forskjellige språk».

I tillegg til at barna utvikler selvtillit og blir tryggere i seg selv, ser det også ut til at de blir kjent på tvers av alder og nasjonaliteter, og får seg nye venner. Teateret virker dessuten som språktrening for de som skal lære norsk. Dette kan også tenkes å ha effekt andre veien: fokuset på å bruke barnas ulike språk i forestillingene, kan kanskje medføre at de norske barna også lærer seg nye språkferdigheter. Teaterøvingene ser ut til å åpne opp for et annet type fellesskap, og for å lære ting på andre måter enn ellers i skolehverdagen. Som nevnt forutsetter ikke det at de går på skole sammen at de blir kjent. I øvingssituasjonene derimot, ser det ut til at de knytter bånd på et dypere nivå. Teaterøvingene lar de utfolde seg kreativt, bruke andre sider ved seg selv, og fokuserer på andre «ferdigheter» enn de som vektlegges i skolehverdagen. Dermed er det en arena der barna stiller likt, uavhengig av bakgrunn.

6.5 Deltakernes erfaringer fra kulturaktivitetene

Oppsummert sett ser deltakelse i aktivitetene ut til å ha ført til lignende «utfall» for barna og ungdommene når det gjelder krysskulturelle relasjoner og deltakerkompetanser. I begge

gruppene fortelles det om at deltakelsen har gitt nye venner og bekjente. Mariam forteller at hun har flest «utenlandske venninner», men også norske – blant annet ei fra UMT som var med på «Søvnløs»-prosjektet. For Soracha oppleves språket fortsatt som en barriere, og han beskriver seg selv som en stille person. Derfor har han ikke så mange norske venner enda, men forteller at han har blitt kjent med ei som går i klassen hans (han går ikke i innføringsklassen lenger), som også bruker å være på UMT. For Lille globus-barna ser teateret ut til å gjøre at de blir kjent på tvers av alder og bakgrunn, og at de er mer sammen utenfor teaterøvingene også.

Gjennom erfaringer med å vise seg fram for et publikum, og bruke stemmen og kroppen sin på nye måter, har deltakerne også blitt tryggere på seg selv og fått bedre selvtillit. For Mariam og Soracha har deltakelse i én aktivitet ført til deltakelse flere steder. Det at Soracha fikk seg jobb på Tvibit, kan tilsa at deltakelsen på dans har ført til kunnskaper om andre forhold i samfunnet også. Deltakelsen kan altså ha «satt de i stand til» å delta andre steder, og bidratt til at de forstår mer av samfunnet og hvordan det fungerer. Dette kan sees som deltakerkompetanse i tråd med empowerment-begrepet (NOU 1998:18, 1998, s. 271). De har lært seg hva deltakelse innebærer og hvilke forventninger som knyttes til det. Denne kunnskapen har så tatt dem videre inn i nye aktiviteter. Deltakelsen fungerer også som en arena for språktrening, og for ungdommene har det gitt innsikt i det de kaller «norsk kultur». Dette handler om hvordan norske ungdommer er sammen, hvordan de oppfører seg, og hva norske folk tenker om ting; «hva som er bra og ikke», som Mariam beskriver det.

Bare å være på Tvibit og på de andre aktivitetene Mariam forteller om, kan i seg selv bidra til utviklingen av deres deltakerkompetanse. Ved å være en del av miljøet rundt aktivitetene, blir de sannsynligvis vant til å omgås andre som er der av andre grunner enn dem, og vante til å se hverandre i den settingen. På tross av at ungdommene fortsatt har flest venner som i likhet med dem selv har andre bakgrunner enn norske, gjør dette at de ofte omgås mennesker som snakker norsk. Både Soracha og Mariam forteller dessuten at de har venner som ikke deler deres morsmål, og da kommuniserer de på norsk. Altså fører deltakelse til at de oftere blir «utsatt» for språket, som ser ut til å bidra til at de lærer seg det. De tilfeldige, flyktige encounterene med andre som bruker de samme arenaene, ser altså ut til å være viktige. Det kan de også forstås å være i et større integreringsperspektiv: de kan bidra til at barna og ungdommene blir mer komfortable med det de opplever som ukjent, og omvendt (Sandercock, 2016). I tillegg kan slike encounters forberede dem på nye encounters, noe som må kunne sees som en form for kompetanse (Peterson, 2017). At de har blitt «satt i stand» til å delta andre steder, kan også ha gjort dem i stand til å velge bort aktiviteter. Det kan se ut til å være tilfellet for Soracha, som

velger bort UMT til fordel for andre aktiviteter.

6.6 Betingelser for utfallene

Hva gjør at krysskulturelle relasjoner og deltakerkompetanser oppstår i kulturaktiviteter? Hva er betingelsene for disse utfallene? Hvilken rolle spiller casene jeg har studert i dette? På bakgrunn av disse deltakernes erfaringer, synes det å være en viktig faktor at aktivitetene er organiserte og arrangerte. At de møter noe planlagt og konkret. Arrangert aktivitet er et likhetstrekk ved aktivitetene som synes å ha fungert best for dem. I dem har det først og fremst vært enklere å delta, og gjennom dem har nye relasjoner og kompetanser oppstått. For barna er nok dette mer selvfølgelig – de er barn, og krever mer tilrettelegging. Aktiviteten har likevel satt dem i nye situasjoner som har utfordret og utviklet dem. På grunn av at Lille globus gjelder barneskolebarn, er det også sannsynlig at for noen av disse barna er teateret en førstegangsopplevelse og «førstereisarena». Det er første gang de erfarer hva teater er og får bruke sine kreative sider slik det tillater. Kanskje er det også første gang de er sammen med andre barn i et slikt kreativt rom, uavhengig av hvor de er fra.

Når det gjelder ungdommene blir det imidlertid tydelig at UMT ikke har vært den viktigste arenaen for dem, verken for relasjonsbygging eller utvikling av deltakerkompetanse. De andre kulturaktivitetene de har vært med på derimot, ser ut til å ha vært svært viktige for dem i disse sammenhengene. For Mariam har de vært avgjørende for utviklingen av hennes sosiale liv, og for at hun i det hele tatt tatt våget seg utenfor skole og hjem etter at hun kom til Norge. Det kan tyde på at den organiserte formen ved «Her e Æ» og Tvibit, har vært utslagsgivende for at de faktisk har deltatt. Det uorganiserte ved UMT ser ut til å være en barriere for å delta, særlig for ungdommer med andre bakgrunner.

6.7 Minioffentligheter med potensiale for endringsskapende encounters

Inspirert av Amin (2002) ser jeg som nevnt UMT og Lille globus som minioffentligheter. Disse har ifølge han potensiale til å være gode arenaer for endringskapende encounters, i en tid der steder stadig blir mer sammensatte og mangfoldige. Han beskriver minioffentligheter slik: “everyday spaces that function as sites of unnoticable cultural questioning or transgression” (Amin, 2002, s. 969). Betingelsene han oppgir for at dette potensialet skal være tilstede er som nevnt at 1) minioffentligheten må forutsette kontakt mellom de som er der, og 2) muligheten for å møte fremmede og forskjellige må være tilstede. UMT og Lille globus oppfyller disse.

På Lille globus blir encounters mellom forskjellige tilrettelagt for; de er på sett og vis selve poenget med hvordan aktiviteten er organisert. Teateret er i så måte en møteplass som tilrettelegger for flerkulturelle møter, for kontakt mellom deltakerne, og for at forhandlinger om forskjellighet skal oppstå. Både gjennom det som skjer på scenen og under øving, men også i «mellomrommene», all tid barna ikke er «Lille globus-barn». Disse forhandlingene om forskjellighet; at de har fortalt hverandre sine historier, lært hverandre å kjenne, og fokusert på det som gjør dem like heller enn på forskjellene mellom dem, har bidratt til innholdet i forestillingene som produseres, og til utfallene som blant annet SFO-leder beskriver. Katrine ser teateret som en metode for «å bygge broer over forskjeller».

På UMT har kanskje mangel på arrangert aktivitet betydning for hvor mange og hvem som deltar. Jeg vil likevel hevde at muligheten for å møte det ukjente er tilstede der. I motsetning til Lille globus tilrettelegges det ikke for aktiviteter i like stor grad, og det er i så måte mer tilfeldig hvordan og mellom hvem encounters oppstår. Klubben tiltrekker seg likevel ungdommer med ulike bakgrunner, noe Soracha og Mariam sine besøk er eksempler på. Miljøet er ikke etnisk segregert (Amin, 2002). Kontakt mellom fremmede kan altså finne sted der, og denne kontakten kan potensielt føre til endring i holdninger og tankesett. UMT forutsetter også kontakt mellom deltakerne. Kontakten fasiliteres ikke for direkte, men den oppstår likevel gjennom de uformelle samtalene i sofaen, over et slag biljard, eller ved at man spiser sammen. At kontakten ikke fasiliteres for, kan gjøre at den oppleves mer tungvint og kunstig, men det er ikke ensbetydende med at den ikke finner sted.

7 Hva innebærer integrering?

Forrige kapittel handlet om møtene mellom barn og ungdommer i kulturaktivitetene, utfallene av disse møtene og betingelsene for dem, samt rollen casene jeg har valgt har spilt i denne sammenhengen. Her kom det frem at deltakelse i kulturaktiviteter har ført til krysskulturelle relasjoner, og deltakerkompetanser som økt selvtillit og trygghet, og nye språk-, kultur-, og samfunnsferdigheter. Lille globus synes å være en viktigere arena for disse utfallene enn UMT, og dette knyttet til organiseringen av aktivitetene. For ungdommene i utvalget mitt har imidlertid andre kulturaktiviteter i Tromsø hatt stor betydning for deres relasjonsbygging og utvikling av deltakerkompetanser. I dette kapitlet går jeg nærmere inn i delen av problemstillingen min som handler eksplisitt om integrering. Her tar jeg for meg forskningsspørsmål 2: *Hvordan forhandles forståelsen av integrering mellom mine informanter?* Å se nærmere på hva de tenker at integrering er eller bør være, finner jeg relevant for den overordnede diskusjonen om kulturaktiviteters potensiale som integreringsarenaer. Som nevnt i kapittel 5 består utvalget mitt av personer med ulike bakgrunner og roller. Dette kan belyse integreringstematikken fra ulike ståsteder og synspunkter. Hvorvidt det de finner viktig i sammenheng med integrering faktisk «gjøres» i aktivitetene jeg har studert, må kunne bidra til å si noe om dette potensialet.

Som nevnt tidligere avhenger betydningen av integreringsbegrepet av sammenhengen det brukes i. Med utgangspunkt i politikken som har blitt ført på området, og det som har blitt reflektert i media hva gjelder integrering, stilte jeg i kapittel 3 spørsmålsteget ved hvorvidt integreringsprosesser i dag kan betegnes som toveis-prosesser, eller om de reelt sett er ensidige tilpasningsprosesser som gjøres av innvandrerne. Med dette i mente, hvordan kommer integrering til uttrykk i mitt materiale? Kapitlet innledes med empiriske eksempler som belyser hvordan integrering forstås av informantene mine. Eksemplene drøftes så i sammenheng med forståelsen av integrering som enveis- eller toveis-prosess. Jeg argumenter for at Lille globus-metoden kan forstås som det sistnevnte. Avslutningsvis oppsummerer jeg hva som fremstår som det viktigste i sammenheng med integrering i mitt materiale.

7.1 Integrering for Soracha og Mariam

I samtalen med Mariam spurte jeg hva hun tenker er viktig for at mennesker med ulik bakgrunn skal kunne møtes og bli kjent. Da jeg fortalte henne om temaet for oppgaven min brukte jeg integreringsbegrepet, og stilte spørsmål om hva hun tenkte om dette. Hun lurte på hva jeg mente med både «mennesker med ulik bakgrunn» og «integrering». Det finner jeg interessant. Det er

tydelig at dette er ord hun ikke har noe forhold til, og derfor ikke har lært seg. I forsøk på å få tak på hennes tanker og betraktninger omkring temaet, omformulerte jeg spørsmålet til hvorvidt hun som er ganske ny i Norge og i Tromsø føler selv at hun har blitt en del av «det norske samfunnet», og hva som eventuelt gjør at hun føler det sånn eller ikke. Til det svarer hun: *«jeg bor her (...) snakker norsk hele tida og bruker masse norske kulturregler (...) går på skole som de andre og er mest med norske ungdommer»*. Det gjør at hun føler seg som en del av samfunnet. Noen ganger opplever hun imidlertid å kjenne på de motsatte følelsene, av å være utenfor: *«Man føler seg som en del av samfunnet helt til man skjønner at, egentlig ikke (...) Man tror man er det, men plutselig innser man at man har blitt behandlet annerledes enn andre ungdommer. Og da tenker man at det er ikke her man hører til»*. Det er sjelden hun opplever slike situasjoner, forteller hun, men legger til at hun vet om andre ungdommer som i likhet med henne har andre bakgrunner enn norsk, som har lignende erfaringer. Følelsen av å være utenfor har oppstått i situasjoner der hun kanskje har prøvd å ta ordet og fortelle om noe, men så opplevd å bli oversett ved at ingen gir henne oppmerksomhet eller hører etter. De gangene dette har skjedd har det vært sammen med norske ungdommer, og noen ganger voksne. Mariam tror selv dette har med språk å gjøre, at hennes norskferdigheter er på et nivå som blir kjedelig for dem.

På spørsmål om hva hun tenker er viktig å huske på når man snakker om og jobber med integrering, svarer hun: *«(...) at man virkelig er snill mot dem, og forstår hvordan de har det. Passer på at dem ikke føler den ensomheten, altså, det er det jeg gjør når jeg er rundt dem (...) sånn at de føler seg trygg»*. For å bli kjent med folk generelt, sier hun at det er viktig at man er seg selv, at man snakker sant, og at man faktisk snakker sammen. I sitatet ovenfor finner jeg ordbruken hennes interessant. Mariam har som nevnt bodd i Tromsø i litt mer enn to år. Det er relativt kort tid. Likevel er det ikke seg selv hun snakker om når jeg spør om integrering, og hva som er viktig for å få det til på en god måte. Hun sier «dem», og inkluderer liksom ikke seg selv i det bildet. Det virker som at hun ser dette som en prosess hun er ferdig med. Nå lever hun et ganske vanlig ungdomsliv i byen, snakker norsk hele tida, går i vanlig skoleklasse og deltar i fritidsaktiviteter som er for alle. Dette er faktorer som bidrar til følelsen av å være inkludert og som en del av samfunnet hun har flyttet til. Svarene vitner om at integreringsprosessen hennes har bestått av å lære seg hva det generelt sett innebærer å være ungdom i Norge, og tilpasse seg det. Dette kommer mer direkte til uttrykk når hun forteller om ting hun har lært gjennom å være med i de ulike aktivitetene jeg skrev om i forrige kapittel: *«(...) Altså, vi har jo forskjellig kultur, veldig forskjellig, og da må vi liksom lære oss hva som er greit å gjøre, og ikke greit å gjøre»*.

Hun har erfart at det er forskjeller i hvordan hun og etnisk norske tenker om ting, og utfra hvordan hun snakker om det virker det som at hun innretter seg etter den «norske måten». Noe hun for eksempel har bitt seg merke i, er hvor vanlig det er å snakke om det man mener er positivt med seg selv; man setter ord på sine gode egenskaper, som «jeg er smart» og lignende. Det syntes hun var veldig rart i begynnelsen, for i hennes hjemland er det ikke vanlig å beskrive seg selv slik. Hun mener også at det er lav terskel for å kalle noe for mobbing her, og at vi lett lar oss krenke på vegne av andre. Hjemmefra er hun vant til at ingen bryr seg om hva andre måtte mene om en: «(...) *For oss, at noen snakker bra eller dårlig om deg, så er det... ingen bryr seg. Men her er det sånn at det kalles mobbing. (...) Hvis jeg synes noe er bra, eller jeg likte det, så likte jeg det. Da bryr jeg ikke meg om hva andre synes (...)*».

Dette er forskjeller hun har observert og lært av, men det virker ikke som dette er noe hun tenker mye over, og det virker heller ikke som det plager henne. Hun forteller lett og uanstrengt. Det er liksom bare eksempler på ting hun har lagt merke til, og som hun nå forholder seg til. Denne uanstrengte holdningen har hun også når hun forteller om at hun har lært seg norsk, at hun går på vanlig skole, «bruker mange norske kulturregler», er mest sammen med etniske nordmenn, og at det er disse tingene som får henne til å føle seg inkludert i sin nye hverdag. Det er en slags selvfølgelighet over det. Døving (2009) beskriver som nevnt integreringsprosesser som: «det man antar må til for å binde individer sammen i et fellesskap» (Døving, 2009, s. 67). For Mariam ser det ut til å være disse tingene hun har antatt måtte til for å bli en del av det fellesskapet samfunnet er, og det virker som at dette har fungert godt for henne.

Soracha forteller meg at han opplever store forskjeller mellom Norge og hans hjemland, og synes det meste er ulikt. I likhet med Mariam syntes han at spørsmålene jeg stilte om integrering var vanskelig å forstå. Han ble også usikker på hva jeg mente når jeg spurte om hva han anså som viktig for at mennesker med ulik bakgrunn skulle kunne møtes og bli kjent. Jeg omformulerte spørsmålene slik jeg gjorde til Mariam, og fikk i grunnen lignende svar: «*Da må vi snakke! Altså prate, altså si hei! Det er veldig viktig. Og jeg klarer ikke i det hele tatt, det er nå et problem da*». Han legger til: «*(...) og språk er jo viktig, fordi språk er jo helt forskjellig*». Som nevnt i forrige kapittel forteller han at det vanskeligste med å være ny i byen er å bli kjent med folk, og at han fortsatt ikke kjenner så mange, særlig ikke norske. Han gjentar flere ganger under samtalen at han ikke er så god i norsk, og synes språket er veldig vanskelig.

Det er tydelig at han kjenner mye på dette. Språket ser ut til å være et hinder han må over, for så lenge han ikke behersker det «godt nok», er det vanskeligere å bli kjent med folk. Det

virker som at han tenker at livet vil bli enklere, spesielt i sosiale sammenhenger, så fort språket blir det. Som Mariam har han erfart at det er forskjeller mellom det han er vant til og nordmenn når det gjelder væremåte og oppførsel. Han trekker spesielt frem at norske ungdommer er tydelige på sine egne meninger, og snakker høyt om dem, og tør å si fra når de ikke er enige. Dette er uvanlig på hans hjemsted. I og med at han synes at språket er en så stor utfordring, er det ikke vanskelig å forstå at dette er en forskjell han legger godt merke til. Det kan også forklare hvorfor det er så viktig for han å lære seg språket.

Når Mariam forteller om de gangene hun har opplevd å føle seg utenfor, knytter hun det til at hennes egne norskkunnskaper er utilstrekkelige. Slike opplevelser er hun sannsynligvis ikke alene om, og slutningen hun drar kan bidra til å forklare hvorfor også Soracha legger så mye vekt på språket. Det er ikke vanskelig å forestille seg at en lett ramler ut av samtalen og ikke får med seg sammenhengen når språket den foregår på er fremmed, eller når det er vanskelig å bruke språket slik man ønsker. Mariam forteller at dette ikke skjer ofte, og at hun generelt føler seg som en del av samfunnet fordi hun snakker norsk, går i vanlig klasse, og er mest med norske ungdommer. Hun gjør altså som de andre gjør, det som er «forventet» at ungdommer skal gjøre. Å føle seg inkludert ser i disse tilfellene ut til å avhenge av å ha lært seg språket og «the way of life» i dette samfunnet, og tilpasset seg det. Når de på sett og vis har lagt grunnlaget ved å kunne snakke norsk og bruke «norske kulturregler», har det blitt enklere for dem å navigere hverdagen sin på egne premisser. Det kommer eksempelvis til uttrykk ved at de nå velger hvilke aktiviteter de deltar på i fritida, utfra hva de selv liker best.

7.2 Integrering i sammenheng med skolehverdagen

Skolen der Lille globus-øvingene finner sted, har en mangfoldig elevgruppe. Jeg har derfor funnet det interessant og relevant og også snakke med ansatte på skolen om deres tanker om integrering. Ifølge en av mine informanter i skoleadministrasjonen, heretter kalt Anna, er 56 ulike nasjonaliteter representert blant elevene, og dette er fordelt på alle klassene – høsten 2019 var det ingen klasser uten noen elever med annen bakgrunn enn norsk. Å forholde seg til forskjeller og «tenke integrering» er derfor noe de er vante til. Hvordan kommer dette så til uttrykk? Anna forteller at hun ser på skolen som en viktig arena for integrering, men at den ikke er nok. Det som skjer etter skoletid og uavhengig av skolen, ser hun som vel så viktig for språkutvikling og integrering. Hun forteller om de ulike nasjonalitetene på skolen, og sier: «*Ja, og nå er jo veldig mange av dem veldig godt integrert, men vi har jo også noen som er veldig nyankommet*». Jeg spurte om det var spesielle utfordringer med å ha en så mangfoldig

elevgruppe. Til dette svarte hun at det kan være «*vanskelig å få til integrering*» når det blir mange elever med samme morsmål: «*Da ser man at de stimler i lag når det blir friminutt*». Dette er enklere når elevene har ulike bakgrunner: «*(...) mens ikke sant, den ene eleven med russisk bakgrunn er lettere å integrere sånn sett for at, ja... det er jo ingen andre alternativ enn å la seg bli integrert*». Hun forteller at skolen har egne morsmåls lærere som forenkler kommunikasjonen mellom skole og foreldre, og som hjelper til når nye barn skal rekrutteres til Lille globus. Om disse sier hun: «*(...) det har man jo kanskje også vært litt prisgitt, at dem er veldig godt integrert*».

Ut fra dette kan det virke som at hun ser elevene som integrerte når de behersker norsk og følger den ordinære undervisningen. Kanskje er dette også det «mandatet» skolen har hva gjelder integrering, som gjør det ryddig å «måle» ut fra disse faktorene. Anna beskriver også morsmåls lærerne som «godt integrerte». Det virker som at dette også handler om at de kan norsk, er vanlige ansatte, og vet hvordan samfunnet ellers er organisert og hvordan systemet fungerer.

På spørsmål om hva som er viktig for å få til integrering, svarer hun: «*Det tenker jeg handler om at vi ikke lager ulike arenaer (...) dette er et fotballag for de fra Syria, og dette er håndballag for... (...) altså, hvis vi skal på ski, så må vi heller sørge for at alle har ski, i stedet for å si at okei, de som ikke har ski, de kan ake den dagen (...) hvis vi skal klare å integrere, så må vi gjøre det hele tiden*». Hun er opptatt av å ikke skape skiller mellom barna, og bruker Lille globus sin metode som eksempel på det: «*(...) den der miksen av norske barn og de med flerkulturell bakgrunn, det er jo litt av det som er grunntanken i Lille globus. At det ble en sånn arena som man ønsker at fritida skal være, egentlig, for dem*». Om skolehverdagen sier hun at de som er nyankomne får særskilt norskundervisning, men at det er snakk om halvannen time i uka. Ellers er de varsomme med å lage egne opplegg for de som ikke kan språket. Dette er med på å skape skiller. Hun mener at det er viktigere å hjelpe dem der de er, og på den måten sørge for at de blir en naturlig del av elevgruppa. Som nevnt ser hun skolen som viktig i integreringsprosesser, men det sosiale livet som enda viktigere: «*Jeg tenker at den aller, aller viktigste arenaen (...) for å føle seg ordentlig integrert, er jo når det er sosialt, når det er mindre sånn... arrangert. Altså, hvis vi skal arrangere og invitere hele tida, er det integrering? For det er jo litt kunstig. Men det blir på ekte den dagen du ser en elev gå bort til en annen elev og spør «blir du med meg hjem etter skolen?», ikke sant (...) Når det er like naturlig å spørre han fra Syria og ho fra Kina, som... [hvem som helst]*»

Kriteriene hun legger til grunn for en god integreringsprosess er slik jeg forstår det 1) å ikke gjøre tiltak som kan bidra til å skape større skiller mellom barna, og 2) å tilrettelegge for at de som er nyankomne blir en naturlig del av gruppa/klassen. For å motvirke første punkt virker det å være et poeng at tilretteleggingen gjøres på en måte som underkommuniserer et eventuelt fokus på integrering og inkludering. Når det gjøres eksplisitt kan forskjeller bli tydeliggjort, som kan bidra til å skape slike skiller. Det Anna forteller om å ikke skille mellom barna i klasserommet, kan være et eksempel på hvordan man unngår dette. Da blir det vanlig at alle barna er sammen i klasserommet, uavhengig av nivået de er på.

Det kan se ut til at denne tankegangen har fungert godt på denne skolen. SFO-leder sier at en av styrkene ved et mangfoldig elevmiljø er at de opplever lite mobbing, og at elevene *«er i lag uansett hvor de kommer i fra»*. Han forteller at både voksne og elever er så vant til mangfoldet på skolen. Derfor er ikke det at de har elever fra hele verden noe han går rundt og tenker på. At det er så dagligdags ser også ut til å slå ut positivt blant elevene: *«(...) når det kommer nye unger, alle blir tatt veldig godt imot av de andre ungene, uansett hvor de egentlig kommer fra. Uansett hvor lite de kan norsk. Også er det nesten alltid noen som kan språket deres»*. Det kan virke som at siden mangfoldet er blitt en så vanlig del av hverdagen, blir et eksplisitt fokus på integrering nesten overflødig (med unntak av særskilt norskundervisning) – det veves liksom bare inn i helheten av det skjer der.

På tross av at barna bruker store deler av dagen sin på skolen, trekker både Anna og SFO-leder frem at det fortsatt er mye av livet som leves utenfor klasserommet. De snakker derfor om viktigheten av inkludering i livet etter skoletid, og forteller om hendelser de ser som eksempler på hvordan en kan bidra til integreringsprosesser også utenfor skolen. Disse handler om at barna som er nye i byen og i landet får erfare og oppleve det som er vanlig for norske barn. Anna forteller om en lærer som hadde oppdaget at en av elevene som har en annen bakgrunn enn norsk, ikke hadde noe forhold til dette med bursdagsfeiring, verken med å feire selv eller å dra i andres bursdag. For de andre barna er jo dette noe det knyttes mye forventning og spenning til, og noe det sannsynligvis vil bli snakket om på skolen. Læreren ønsket derfor ikke at denne eleven skulle gå glipp av slike opplevelser, og har passet på å tilrettelegge slik at h*n også skulle få delta i disse.

Når hun har visst at noen i klassen skulle feire bursdag, har hun kontaktet foreldrene til bursdagsbarnet og forklart situasjonen, og spurt om de kanskje kunne hentet denne eleven, eller avtalt henting med noen av de andre foreldrene. Når eleven selv har hatt bursdag har læreren

også tatt affære, og arrangert feiring i klasserommet etter skoletid. Slik har h*n fått muligheten til å være både gjest og hovedperson. Anna forteller også om andre lærere ved skolen som strekker seg langt utover det stillingen deres krever for å inkludere. For eksempel fanger de opp hvilke interesser barna har, kontakter forskjellige aktivitetstilbud, undersøker hva ulike tilbud koster å delta på, og hvilke andre forutsetninger som kan ha betydning for deltakelse. Så videreformidler de informasjonen til elevenes familier, som kanskje ikke kan verken norsk eller engelsk. Slik sørger de for at elevene det gjelder også får sjansen til å delta i fritidsaktiviteter, og at det i alle fall ikke skal være mangel på informasjon som hindrer dem i å delta.

SFO-leder forteller om lignende initiativ blant elever og foreldre. Disse initiativene ser han som eksempler på integrering i praksis. Eksempelvis er det ikke uvanlig at norske elever eller elever som har gått på skolen lenge, tar med seg nye elever hjem på ettermiddagstid. Det er lett å forestille seg at dette har stor betydning for integreringsprosesser og inkludering på det sosiale planet. På fritida er barna sammen bare fordi de har lyst. Det er ikke arrangert aktivitet, og det er heller ingen eksplisitt, bakenforliggende hensikt med at elevene gjør dette – de vil rett og slett bare leke sammen på ettermiddagen også. Når er det skjer «av seg selv», da er det «integrering på ekte», slik Anna formulerer det. Slike ettermiddagsbesøk kan sees som eksempel på det. SFO-leder forteller om en mer høytidelig sammenkomst som han mener tjener samme formål: *«(...) det var også en fra, jeg tror det var Syria (...) H*n hadde lurt på dette med jul og, ikke sant, hvordan det er. Så hadde h*n fått lov til å være med til en norsk familie og overnatte der og være med på julaften. Så fikk h*n se hvordan det var»*.

Disse eksemplene tydeliggjør at integrering handler om så mye mer enn språklæring og å bli i stand til å følge den ordinære undervisningen på skolen. Betydningen av integreringsbegrepet utvides altså her. Språk og skole er, som Anna poengterer, en selvfølgelig del av dette bildet, men dette er også bare den strukturen det legges opp til at man skal følge i skoleinstitusjonen; på sett og vis de grunnleggende «rammene» i elevenes liv. Det å bli integrert, og etter hvert være «godt integrert», handler vel så mye om å inkluderes i sosialt liv, slik Anna og SFO-leders fortellinger viser. Her trekkes viktigheten av å bygge relasjoner og vennskap også utenfor skolen frem. Det ser ut til å være et poeng at slike initiativ kommer fra elevene selv, og ikke alltid arrangeres utenfra, da dette gjør integreringsprosessene mer naturlige og genuine. At de som er nye i landet får et forhold til bursdager og julefeiring, kan også forstås å handle om inkludering i sosialt liv. Dette bidrar til at alle parter blir bedre kjent med hverandre, og med hverandres vaner og tradisjoner. Jul og bursdag er jo store begivenheter for mange norske barn. Ved å inkludere barna som er nye i landet i disse feiringene, sørger en for at de også får oppleve

dette og får et forhold til det. Da angår det dem også; de vet hva det handler om og hva det går ut på. De «eier» opplevelsene selv, og står ikke på utsiden av disse hendelsene. Det blir med andre ord noe barna har til felles.

Hva betyr så dette i sammenheng med integrering? Ungdommene forteller om å føle seg litt utenfor av og til, og begrunner dette med at det er de som ikke kan språket godt nok. I sine integreringsprosesser observerer de hva som er forskjellene mellom seg selv og norske ungdommer, og tilpasser seg det. Dette virker til og med ganske uanstrengt, det er liksom bare sånn det er, sånn det er forventet at de skal oppføre seg, så da gjør de det. Det kan tyde på at de kjenner på et press om å være likere «ungdom flest» i samfunnet de har blitt en del av, og det ser også ut til at de tenker at denne tilpasningen er mest opp til dem selv. Med andre ord, å føle seg «integrert» ser ut til å forutsette at de tilpasser seg og blir likere nordmenn. På skolen der Lille globus øver, ser det ut til at administrasjonen legger vekt på at de som er nye i landet skal bli en del av samfunnet på helhetlig vis – de skal inkluderes i alle deler av livet. Først handler det om å lære barna norsk og gjøre de i stand til å følge ordinær undervisning. Når de mestrer det, er de i noen grad integrerte, slik jeg forstår det utfra samtalen med Anna. Men det handler ikke kun om skolefaglig læring – du kan mestre det og samtidig stå utenfor det sosiale livet. Å bli integrert i det, og føle seg integrert i det, krever noe annet enn tilrettelegging fra skolens side. Her handler det om initiativ som kommer fra elevene selv, fra foreldrene, og i disse tilfellene, fra engasjerte lærere, som gjør at integrering skjer «på ekte». Gjennom fortellingene om slike initiativ, forstår jeg at Anna og SFO-leder tenker at en viktig del av integreringsprosessen er at barna får mulighet til å utvikle sosiale fellesskap, og får felles opplevelser. Slik jeg ser det handler eksemplene om bursdags- og julefeiring også om dette med å ikke forsterke skiller mellom barna, men om å gi de en slags «common ground»; noe alle har tilknytning til og kan ha til felles.

7.3 Reproduseres et fokus på likhet og felles verdier?

Disse eksemplene kan sees i sammenheng med den likhetstankegangen som har preget innvandrings- og integreringsdebatten. Fortellingene til ungdommene og historiene fra skolen vitner om at integrering overordnet sett handler om å tilpasse seg for å bli en del av et fellesskap, og om å få mulighet til å lære og oppleve de samme tingene som de andre barna, og dermed utvikle tilhørighet til det samme fellesskapet. Likhetstankegangen handler som nevnt om at dersom det er mindre forskjeller mellom innvandrere og øvrig befolkning, kan dette forhindre store samfunnsendringer på tross av innvandring (Gressgård, 2005). Dette perspektivet

forutsetter at samfunnet er en stabil, statisk størrelse, og tar ikke dens foranderlige natur med i betraktningen. Kritikken mot fokuset på likhet og felles verdier i sammenheng med integrering, er som nevnt tidligere at normene og verdiene det tas utgangspunkt i, ofte er majoritetens (Gressgård, 2005; Døving, 2009). Historiene fra skolen om opplevelser av julefeiring og bursdagsselskap finner jeg rørende, og jeg er overbevist om at de er gjort i beste mening, fra et ønske om å inkludere og sørge for at ingen står på utsiden. Likevel støtter disse historiene opp om dette poenget – disse fellesskapene og tradisjonene er jo i bunn og grunn majoritetens, som barna som kommer fra andre steder blir «opplært» i, og kanskje utvikler en tillært tilhørighet til. I disse eksemplene gjøres tilpasningen til et eksisterende verdigrunnlag av barna (og eventuelt familiene) som er nye i landet. Dette kan sees i tråd med drøftingen i kapittel 3, om integrering som en ensidig prosess (Gressgård, 2005).

En mulig «konsekvens» av de overnevnte eksemplene, er at et ønske om å inkludere snarere kan bidra til å reprodusere og underbygge hierarkiske skiller mellom «oss» og «dem» (Gressgård, 2005). Dette på grunn av måten inkluderingen gjøres på. Barna som er nye i landet innlemmes i hverdagen slik den også så ut før de kom, og i feiringer og tradisjoner som er vanlig for majoritetssamfunnet. I dette blir ikke integrering en toveis prosess som er preget av gjensidighet, der både innvandrere og befolkningen for øvrig har ansvar, plikter og rettigheter (NOU 2011:14, 2011, s. 12). I de overnevnte eksemplene ser det ut til at ansvaret for å tilpasse seg ligger tyngst hos innvandrerne. Lærerne det fortelles om fra skolen tar imidlertid også ansvar, det samme gjør familiene som ønsker de barna som er nye i byen velkommen inn i sine hjem. Med gode intensjoner tar de ansvar for at barna skal bli inkludert. Utfordringen er at dette fortsatt kan sees som en ensidig tilpasningsprosess, all den tid det kun er majoritetens hverdag, vaner og tradisjoner det inkluderes inn i.

7.4 Integrering som gjensidig prosess

SFO-leder forteller meg om en tradisjon de har på skolen, som han ser som et godt eksempel på «god integrering». Det er en populær festdag som arrangeres hvert skoleår, som står høyere i kurs enn 17. mai for alle på skolen, forteller han. Her skal alle elevene være med, og familiene deres skal bidra: *«De kommer med kaker og forskjellige ting til kafeen, ja, vi har en egen internasjonal kafe, så foreldrene kommer med mat fra sitt land. Og alle er med og hjelper til (...) og blir litt kjent og... ungene er jo med og hjelper hverandre uavhengig av hvilken bakgrunn de har»*. Dette eksempelet skiller seg fra de ovenfor. Her er det samhandling og samarbeid, og gjensidig utveksling av kultur- og mattradisjoner som danner grunnlaget for hva

SFO-leder tenker at er «god integrering». Her møtes familiene til en aktivitet der de stiller likt, der det samme kreves av alle parter. Jeg ser dette som et eksempel på hvordan et toveis, kulturpluralistisk perspektiv kan inkluderes i integreringsprosesser i praksis.

Også Lille globus-metoden kan sees som et integreringsinitiativ der toveis-perspektivet og gjensidighet er i fokus. Dette prosjektet er som nevnt et resultat av at Hålogaland Teater fikk midler til å fokusere på «hverdagsintegrering» i 2016. Katrine beskriver Lille globus som et flerkulturelt teater tilbud som skal bidra til å åpne opp teaterinstitusjonen for et større og mer variert publikum, og ser dette som en mulighet til å sette fokus på flere historier som flere kan kjenne seg igjen i. Dette er svært viktig for publikumsutvikling, slik at teateret ikke bare skal appellere til gjennomsnittspublikummeren, som hun beskriver som: «(...) *seksti pluss og født i Tromsø*». Hun ønsker at flere deler av samfunnet skal representeres og inkluderes. I sammenheng med Lille globus har de likevel tatt et bevisst valg om å ikke bruke integreringsbegrepet eksplisitt: «*Åh, vi hadde så mye begrepsdiskusjoner, men vi valgte å ikke bruke det ordet for det er litt sånn stigmatiserende (...) nå kommer vi liksom, fem norske damer, og (...) nå skal vi hjelpe dere med å bli en del av det norske samfunnet. Det gadd vi ikke (...) Derfor synes vi at mangfold... for vi må jo snakke om det, altså vi må jo bruke ord for å forklare de som er nyere i Norge enn andre på en måte. Og derfor valgte vi å bruke mangfold*». Hun kaller som nevnt barna med andre bakgrunner enn norsk for «mangfoldsbarn», men presiserer om de norske at: «*Det er masse mangfold der også, om man bruker andre parametere for å måle*».

At teaterøvingene finner sted på skolen til barna, er som nevnt i kapittel 2 gjort i forsøk på å både nå målgruppen de ønsker, og samtidig gjøre det enklere for flere å delta. Å være der barna er, senker terskelen for deltakelse. Etter hvert har barna fått være med til Hålogaland teater, og familiene deres har blitt invitert inn. Fjorårets Lille globus-produksjon ble også vist frem her. Katrine forteller at dette også handler om å tilrettelegge for et større mangfold i teateret, både blant skuespillere og publikum, og ikke ta for gitt at alle kjenner til teateret: «*Det er ofte sånn at hvis du aldri har vært på et sted, så har du ikke noe forhold til det. Men hvis du bare har vært innenfor dørstokken en gang, så er det så mye lettere å gå tilbake, for du vet hvor du skal henge jakken din (...) og hvis du vet det, hvor doet er og hvor hatten skal henge (...) så er det så mye lettere å gå dit neste gang*».

I Lille globus legges det altså ikke opp til at barna skal tilpasse seg til den eksisterende måten aktiviteten er organisert på. De på teateret har erfart at det ikke fungerer¹⁸, og har derfor funnet nye måter å organisere på. Altså er det teaterinstitusjonen som gjør tilpasningsjobben her – den utvikler seg og tilpasser seg en «ny» virkelighet. De har oppdaget at historiene som formidles på teateret i stor grad treffer «gjennomsnittspublikummeren», som ikke er representativ for det samfunnet teateret operer innenfor. For å kunne inkludere og ta i bruk flere stemmer, flere perspektiver og andre fortellinger, og dermed fortsette å være en aktuell historieformidler for flere deler av samfunnet, har de altså sett seg nødt til å tenke nytt. For å bruke Gullestad (2002) og Gressgård (2005) sin sjargong: Her er det altså ikke slik at «de» tilpasser seg, og blir likere «oss», eller «vi» som skal lære «dem». Her fremheves et fokus på at «vi» også ønsker å lære av «dem», og, kanskje viktigst av alt, at vi i fellesskap kan få til å skape noe nytt.

I Lille globus-prosjektet har Katrine fokus på at deltakerne skal stille likt, og at de ikke skal oppleve verken fordeler eller ulemper knyttet til sine bakgrunner. Her skal de rett og slett bidra til kunsten med seg selv og sine historier. Om dette likhetsfokuset sier hun: *«I barns verden så er det jo veldig mye som er likt. Klappeleker, sanger, mange melodier som går igjen, som er samme sangen egentlig, som går igjen i mange land»*. En av bærebjelkene i prosjektet er som nevnt tidligere at det ikke utformes ferdige manus til teaterstykket i forkant av øvingsperioden. Det blir til i samarbeid med deltakerne. Katrine forteller: *«Vi prøver å finne tema som er lik uansett hvor du er fra i verden (...) Så det ene halvåret jobbet vi med besteforeldre. Alle har jo et forhold til noen gamle folk (...) Da jobba vi sånn at de først skulle tegne en tegning om hva de forbandt med besteforeldre, så skulle de etterpå fortelle historier, også lagde vi små monologer ut fra det (...) Også jobba vi også med hvordan besteforeldre beveger seg (...) så laga vi koreografier som var (...) assosiert med hvordan gamle bevega seg (...) Semesteret etterpå jobba vi med eventyr (...) det er jo også noe som alle har et forhold til (...) alle skulle begynne med å tegne sine, hvordan eventyr de husker best (...) også fikk vi liksom samla eventyr fra masse forskjellige nasjonaliteter»*. I årets produksjon er det overordnede temaet reise.

Som vist i forrige kapittel har det tidligere vært et mål under øvingene å forklare øvelsene uten ord, slik at eventuelle språkutfordringer ikke skal fremheves eller bli satt fokus på. Dette handler også om at barna i størst mulig grad skal stille likt. Katrine forteller: *«Vi har hatt en del øvelser (...) med sansetrening, der de skulle lytte, de skulle høre lyden av for eksempel*

¹⁸ Se kapittel 2.

dørklokka. Da kjenner de det stort sett alle igjen, også rekker de opp hånda, også peker jeg på en som kanskje ikke kan norsk, også sier han det bare på sitt språk! Og jeg bare sånn «Yes! Bra!» Også går vi videre, for jeg vet jo at han skjønner det!»

Hun sier at det har vært et bevisst valg å ikke ta inn tolker, da det ville brutt med prinsippet om at barna skal stille på likefot: *«det blir en sånn ekstra omvei. Det er viktigere å prøve og skape.... Der vi går i lag over broene eller opp trappa (...) at vi ikke liksom «dere forstår ikke, så dere må vi forklare til» (...) da har vi med en gang delt i grupper».* Dette fokuset på å fremheve det som er likt mellom barna, ser Katrine som eksempel på god integrering. Å ikke gjøre det til et poeng at man er forskjellige, er viktig her. Integrering ser altså ut til å handle om og ikke bidra til å skape større skiller, ikke fremheve forskjeller, og ikke dele i grupper. I stedet fokuseres det på at man i fellesskap kan lage noe fint, og at man faktisk er avhengig av hverandre for å få det til.

De gangene forskjeller gjøres til et poeng i Lille globus, er det for å vise at de kan være en ressurs. Å bruke de ulike språkene barna kan i forestillingene, er et eksempel på det. Katrine sier at dette gjøres for å vise barna at det er en styrke og en gave å kunne flere språk. I tillegg viser det frem mangfold som noe positivt. Katrine forteller om en tidligere forestilling: *«Vi hadde en forteller som fortalte hovedtrekkene, sånn innimellom. Også spiller de ut på alle språkene, jeg tror det var åtte forskjellige språk. Og da sitter også publikum og får en følelse av at de forstår kinesisk! Så vi lurer publikum litt, også (...) bygger vi broer med at vi forstår hverandre».*

Det synes å være noen faktorer Katrine trekker frem som spesielt viktige for å få til «god integrering». Hun er opptatt av å legge vekt på likhetene mellom barna, ikke forskjellene, og av å stille like krav til alle, slik at de så langt det lar seg gjøre stiller likt. Dette handler likevel ikke om den samme likhetstankegangen som i eksemplene fra første del av dette kapitlet. I Mariam og Soracha sitt tilfelle, og i eksemplene fra skolen, kan det som nevnt se ut til at integreringsprosessene fortsatt krever mest av de som er nye i landet. Det er de som må tilegne seg kunnskaper om samfunn og kultur og tilpasse seg det. I Lille globus handler likhet om noe annet. Det dreier seg ikke om å lære «mangfoldsbarna» om norske barns vaner, skikker og tradisjoner, men om å løfte fram de tingene vi naturlig har til felles, som alle har et forhold til uavhengig av hvor man er fra. «Metoden» lar så alle være med å bidra til produktet de skal lage, med sine egne, unike historier. Slik får barna brukt sine forskjeller som ressurser, og det er kun i slike sammenhenger forskjellene gjøres relevante.

På bakgrunn av dette vil jeg hevde at metodene som tas i bruk i Lille globus, viser en prosess som preget av gjensidighet, der både «mangfoldsbarna» og de norske barna blir gitt like mye ansvar. Det forventes like mye og like stor innsats av alle. I så måte er dette mer i tråd med tanken om integrering som en toveis prosess (NOU 2011:14, 2011, s. 12). At Katrine dessuten tar i bruk de ulike språkene i forestillingene, og generelt er opptatt av at språk ikke skal være et hinder i øvingsammenheng, ser jeg også som tegn på en toveis prosess: det blir en gjensidig kunnskapsutveksling for barna som er med, som lærer seg biter av ulike språk. Under forestillingene gjelder dette også for publikum, som opplever «følelsen av å forstå kinesisk», som Katrine sier.

Katrine er også opptatt av samarbeid. Å få frem det som gjør oss like, ikke fokusere på alt som gjør oss forskjellige, og jobbe sammen om å skape noe nytt og fint, ser altså ut til å være viktige faktorer for god integrering. Da bidrar alle involverte mot et felles mål. Det er også et poeng at de ikke kaller det de gjør for integrering, på tross av at det er hensikten. Dette handler igjen om å ikke fremheve skiller mellom barna, og ikke forsterke en «vi/dem»-mentalitet. Utover dette vil jeg hevde at selve initiativet bak Lille globus, og måten prosjektet drives på, generelt vitner om en «toveis» innstilling til integrering og integreringsprosesser. Her har teaterinstitusjonen aktivt tatt grep for å nå målgruppen de ønsket, og vært innovative og fleksible hva gjelder rekruttering og flytting av øvingslokaler. Teateret stiller altså ikke ensidige krav og forventninger, men er villig til å tilpasse og endre seg selv også. Slik kommer de nærmere ønsket om mer mangfold i teateret, og slik gjøres tilbudet tilgjengelig for flere.

7.5 Oppsummert: Hva fremstår som viktigst i integreringsammenheng?

I ungdommenes fortellinger blir det tydelig at de opplever det som lettere å føle seg inkludert og som en del av samfunnet når de forstår språket, og når hverdagen deres ligner hverdagen til alle andre ungdommer, som når de var ferdige med innføringsklassen og kunne gå i vanlig skoleklasse. Det kan virke som at de føler seg mer «integrerte» når det blir gjort mindre forskjell på dem og ungdommer for øvrig. Når skillene blir mer utydelige og ikke gjort til et poeng, føler de seg som en del av samfunnet. Kanskje er det også derfor de ikke visste hva ordene «integrering» og «bakgrunn» betydde – det adresseres liksom ikke direkte i deres omgivelser. For meg virker det som de tenker at omstillingsprosessen de må gjennom for å komme dit at de føler seg inkluderte, er opp til dem. Én side ved integreringsprosesser er som vist tidligere, at dette samfunnet forventer at alle bidrar til fellesskapet. Dette gjelder hovedsakelig den voksne

befolkningen, men i så måte er altså en viss tilpasning fra innvandrernes side nødvendig, for å forstå hva det å være samfunnsmedlem innebærer, og fungere som del av det.

En utfordring med dette er at det er lett å stille krav til «dem», mens det synes å være mye vanskeligere å stille krav til «oss»: integreringsprosesser forventer fortsatt lite av majoritetsbefolkningen. De fine initiativene det fortelles om fra skolen kan forstås å vise samme tendenser: med gode intensjoner tar «vi» det på oss å lære og vise «dem». Og det er ikke sånn det tenkes over, det er ikke gjort bevisst. Assimileringsstankegangen er jeg overbevist om at alle mine informanter tar sterk avstand fra. Men, denne tilpasningen til samfunnet skal jo ideelt sett ikke bare gjelde de som er nye i landet, så hvordan kan en inkludere majoritetssamfunnet mer i denne prosessen? Slik jeg ser det er det ikke noe feil med at majoritetsbefolkningen ønsker å inkludere og lære bort. Men når det gjøres på denne måten, kan det bidra til at tankegangen om integrering som en ensidig tilpasningsprosess reproduseres. Kanskje trengs det en bevisstgjøring på hvordan slik inkludering og kunnskapsutveksling kan gå begge veier, slik jeg hevder at den gjør i Lille globus-prosjektet.

Å ikke bidra til og skape større skiller, og å ikke fremheve forskjeller, er holdninger som går igjen hos mine informanter når det gjelder integrering. Det er slike vurderinger som ligger til grunn for at Anna ikke ønsker å lage egne opplegg for noen barn og ta de ut av det felles klasserommet, og for at Katrine ikke vil ha tolker i teaterøvingene. Flere mener også at det er viktig å ikke poengtere et integreringsfokus, nettopp fordi det deler i grupper og tydeliggjør forskjeller. I stedet kan man tilrettelegge for integrering, men underkommunisere at det er «målet». For mine informanter handler integrering, slik jeg forstår det, om at man må gjøre det mulig for mennesker med ulike bakgrunner å snakke sammen, og gjøre ting sammen. Gjennom det kan man dele opplevelser og knytte bånd. På denne måten blir tilvenningen og inkluderingen i et nytt samfunn mer naturlig, og ikke kunstig eller påtvunget.

8 Inkluderende tiltak

I forrige kapittel undersøkte jeg betydningen av integrering slik det kommer til uttrykk hos mine informanter, og hva integreringsprosesser ser ut til å handle om for dem. Her fant jeg at integrering, og opplevelsen av å være inkludert, i stor grad handler om å kunne norsk, og om å forstå og gjøre de samme tingene som etnisk norske barn og ungdommer gjør. For de som jobber med flerkulturelle barn og ungdommer, handler det også om å tilrettelegge for at de får muligheten til å lære seg disse ferdighetene. Det legges vekt på å ikke fremheve forskjeller, og ikke gjøre fokuset på integrering eksplisitt, da dette bidrar til å skape skiller. Det synes viktigere å fokusere på det vi mennesker naturlig har til felles. Lederne i kulturaktivitetene og ansatte på skolen er derfor opptatt av å tilrettelegge for at man skal kunne snakke sammen og gjøre ting sammen. Slik blir integrering mer naturlig, og til en prosess som skjer «av seg selv».

I dette kapitlet tar jeg for meg forskningsspørsmål 3: «*Hva er innholdet i tiltakene kulturaktivitetene har satt i gang for å styrke integrering?*» Her vil jeg se nærmere på hva som konkret gjøres i kulturaktivitetene for at de skal være inkluderende arenaer. Lille globus har en tydelig intensjon om å jobbe med «hverdagsintegrering». Dette fokuset er ikke like tydelig på UMT. Likevel er det noen praksiser i begge kulturaktivitetene som jeg vil hevde kan sees som inkluderende tiltak, noe som kan forstås å ha betydning for deres potensiale som integreringsarenaer. Først tar jeg for meg UMT, og ser klubben i sammenheng med en annen kommunal ungdomsklubb med flerkulturelt miljø. Noen svakheter ved organiseringen hva gjelder klubbens potensiale som integreringsarena belyses, mens praksiser som kan forstås som inkluderende fremheves. Deretter tar jeg for meg Lille globus, og inkluderende aspekter ved måten prosjektet organiseres på. Avslutningsvis diskuteres noen utfordringer ved organiseringen, som kan tenkes å påvirke potensialet som integreringsarena.

8.1 UMT - en møteplass for alle

I første del av analysen ble det fremhevet at endringen i tilbudet på UMT, kan se ut til å ha fått konsekvenser både for hvor mange og hvem som besøker klubben. Fra å være en arena som tilbyr arrangerte aktiviteter hver uke, er klubben blitt en mer tradisjonell ungdomsklubb der ungdommene selv bestemmer hva de skal gjøre. Klubben er også et sted de kan møte ungdommer som tilhører andre skoler og som de ikke nødvendigvis kjenner fra før. Arrangerte aktiviteter finner fortsatt sted innimellom, men sporadisk. Det kan som nevnt være en årsak til at klubben hadde lavere besøkstall høsten 2019 enn det som hadde vært «normen» frem til da. Som vist i kapittel 6 ser arrangert aktivitet ut til å gjøre at klubben tiltrekker seg flere

ungdommer generelt, og det ser ut til å være en betingelse for flerkulturell deltakelse. Mangel på arrangert aktivitet kan dermed sees som en utfordring i sammenheng med klubbens potensiale som integreringsarena. Med mindre arrangert aktivitet kommer færre generelt, og færre med annen bakgrunn enn norsk spesielt. Denne endringen kan som nevnt også være en del av årsaken til at miljøet på klubben har blitt mer homogent.

Som vist tidligere hadde ungdomsstyret i UMT en ambisjon om å nå ut til ungdom med utenlandsk bakgrunn, slik at klubben kunne bli et sted der ungdommer med ulike bakgrunner kunne møtes (Westberg, 2018). Kulturaktivitetene var altså ikke det viktigste, ei heller ambisjonen om å bli en flerkulturell møteplass, men å skape et tilbud som alle byens ungdommer kunne finne interessant. Dette er nok fortsatt det viktigste fokuset innad i klubben – å være en klubb for alle. Om dette forteller en av ungdomslederne: *«UMT er jo en åpen arena, det er en fri arena for alle ungdom mellom 15 og 20 år (...) det er jo ikke tenkt som et integreringsprosjekt, det er jo mer bare for å ha en møteplass i Tromsø sentrum... og ja, igjen, at det er en åpen arena, så alle sammen kan jo komme (...) helt uavhengig av bakgrunn»*. Ambisjonen som ble uttrykt i oppstartsfasen, ser altså ikke ut til å være noe de jobber aktivt med. Ungdomslederen legger til: *«det er nå én regel på UMT, det er ingen som skal drive å være slem med andre»*. At alle skal føle seg velkomne, er altså det viktigste.

8.2 «For alle»-fokuset – et mantra i kommunale klubber?

UMT er som nevnt en kommunal klubb, organisert under Fritidsseksjonen i Tromsø kommune. Fritid har ansvaret for mange ulike fritidstilbud for barn og unge, blant annet junior- og ungdomsklubber (Tromsø kommune, 2019e). Det er fritidsklubber i flere av bydelene i Tromsø, blant annet i Kroken, som ligger på fastlandssiden av Tromsøysundet. Under feltarbeidet på UMT ble jeg tipset om at ungdomsklubben der også hadde et variert og flerkulturelt miljø, kanskje til og med i større grad enn det som var tilfellet på UMT. I den sammenheng kontaktet jeg lederen for denne klubben, for å finne ut hva dette skyldtes og om det er noe de jobber bevisst med. Han fortalte at Kroken fritidssenter er den eldste klubben i Tromsø, etablert på 80-tallet. Det er en større klubb enn UMT, og de kan ha mellom 70-150 ungdommer innom når de har åpent, noe de har to ganger i uka. I likhet med det ungdomslederen på UMT forteller, er det også her et fokus på at klubben skal være for alle. Lederen sier at det er viktig at alle ungdommer føler at de kan komme. På spørsmål om hvordan miljøet er der, sier han: *«Jeg tror at alle føler seg velkommen (...) vi er ganske strenge med tanke på vold og trusler, rus (...) men unntatt for det... vi tar i mot alle på samme måte»*. Han nevner høye besøkstall, og jeg spør derfor om hva

han tror er grunnen til at så mange bruker tilbudet. Til det svarer han: «*Den er godt etablert, ikke sant. Og vi er veldig dyktige folk på jobb (...) de vet at de er ivaretatt når dem er der, liker jeg å tro (...) hvis det oppstår problemer gjør vi noe med det (...) og vi prøver å ikke dømme (...) og hvis det er noe som oppstår, da får den enkelte ungdom konsekvenser for det som har skjedd. Det er rettferdig (...) folk blir tatt imot på en voksen måte, og da har dem mulighet til å vokse sjøl*». Han bekrefter at det er en variert medlemsgruppe på klubben, men anslår likevel at mer enn halvparten av gruppa er etnisk norske ungdommer. Utfra sitatet ovenfor, ser det ut til at de er mer opptatt av *at* ungdommene faktisk kommer, enn *hvem* som gjør det. Oppgaven deres er å være imøtekommende, og ta godt vare på alle som velger å ta turen.

I likhet med UMT er ikke det å være en flerkulturell møteplass et fokus på klubben i Kroken heller, og ikke noe de jobber aktivt med. Det er tydelig at klubbene har fokus på å favne bredt, uten å konsentrere seg spesifikt om noen grupper. Likevel opplever jeg at klubbleder er engasjert i integreringstematikken, og interessert i å finne ut av hvordan man kan sørge for at ungdom med andre bakgrunner enn norsk forstår hva klubben er, og at den også er til for dem. Jeg spør hvilke ungdommer det er som kommer på klubben. Han forteller at det er ungdommer fra hele byen, men i hovedsak ungdommer fra fastlandet: «*(...) jeg vil si at de fleste ungdom som bruker klubben, bor relativt nært klubben*». At medlemsgruppa på klubben er variert, ser altså ikke ut til å handle om aktiv planlegging. Dette kan heller handle om befolkningssammensetningen i bydelen med mange unge.

Tall fra 2019 viser at det totalt er 1090 ungdommer i alderen 13-19 år fordelt på de fire skolekretsene på fastlandssiden¹⁹ som ligger nærmest ungdomsklubben (Tromsø kommune, 2019a). Sannsynligvis er det altså et utvalg av disse ungdommene som bruker klubben regelmessig. Bydelen har også en stor andel voksne i aldersgruppen 20-50 år bosatt, hvilket trolig er familiene til mange av disse ungdommene. Fordelt på de samme skolekretsene utgjorde denne aldersgruppen 6306 personer i fjor. Aldersgruppen fra 50-80 år utgjorde samtidig 5059 personer, mens det var 2259 barn mellom 0-12 år (Tromsø kommune, 2019a). Unge voksne og barnefamilier utgjør dermed størst del av befolkningen i Kroken og omegn. Dette kan forklare sammenhengen mellom hvem som bruker klubbtilbudet og at miljøet der er variert.

¹⁹ Det er her tatt utgangspunkt i befolkningstall fra skolekretsene Skjelnan, Krokeldal, Lunheim og Tromsdalen.

8.2.1 Et inkluderende «for alle»-fokus

Både på klubben i Kroken og på UMT blir jeg fortalt at det er ikke er et spesielt fokus på å jobbe med å nå ut til ungdommer med utenlandsk bakgrunn. Likevel kan dette «for alle»-fokuset sees som en måte å favne bredt og være inkluderende på. I begge klubbene er de veldig opptatt av at ingen skal ekskluderes, og at klubbene skal være trygge og gode steder for alle ungdommer. Dette er noe både lederen for klubben i Kroken og ungdomslederen på UMT gjentar ofte. Derfor ønsker de ikke å snakke eksplisitt om integrering i klubbene. Om dette sier klubbleder i Kroken: *«(...) Våres tilbud, ikke sant, det er til alle i kommunen. Og det tror jeg er veldig viktig for å ikke stigmatisere. Og da syns jeg at det er veldig bra det vi gjør, ikke sant, men samtidig burde [vi] være bevisst på det (...) Uten at det skal komme så mye ut, hvis du skjønner hva jeg mener (...) jeg tror at ved å involvere alle, ikke sant, det gjør det lettere for folk med innvandrerbakgrunn å delta på det, og føle seg velkommen».*

Dette kan sees i tråd med funnene fra forrige kapittel hva gjelder integrering: det er et viktig poeng å ikke dele i grupper, og ikke skape skiller. Det virker som at denne varsomheten med å «snakke høyt om det», skyldes en frykt for at et ønske om å integrere skal få motsatt effekt – at det vil tydeliggjøre forskjeller og gjøre avstanden større. Klubbene har ikke fokus på å bli flerkulturelle møteplasser eller jobbe med integrering, men de har stort fokus på å være for alle. Altså deler de ikke ungdommer i grupper, og fremhever ikke forskjeller. Sett i sammenheng med fokuset på å ikke gjøre integreringsfokuset eksplisitt, kan dette sees som et «integreringstiltak» i seg selv.

Når ungdommer med andre bakgrunner enn norsk besøker klubbene, oppleves dette som positivt av begge klubbledelser, og som en slags bekreftelse på at de klarer å være attraktive steder for mange ungdommer. Men de er ikke spesielt opptatte av dette; det er like positivt når etnisk norske ungdommer tar turen. Et annet poeng her, er at ungdommene som UMT i utgangspunktet ble opprettet for, de som hang i sentrum og manglet et sted å være, var ungdom som opplevde å ikke passe inn på andre fritidsarenaer i byen. De falt utenfor de eksisterende tilbudene. Disse arenaene må jo da ha vært organisert for «noen», snarere enn for «alle». Kanskje er dette også en årsak til «for alle»-fokuset i ungdomsklubbene: et tydelig forsøk på å unngå at noen føler seg ekskludert, utenfor og uvelkommen.

Inspirert av Amin (2002) har jeg tidligere argumentert for at UMT kan sees som en minioffentlighet med potensiale for endringsskapende encounters, siden forhandlinger om forskjellighet kan finne sted der. Muligheten for encounters med fremmede er tilstede, i og med

at klubben klarer å tiltrekke seg en variert ungdomsgruppe. Altså er det ikke et etnisk segregert miljø på klubben i utgangspunktet (Amin, 2002). Kontakt og dialog mellom fremmede, som kan føre til endringer i holdninger og tankesett, kan dermed potensielt finne sted på klubben.

En viktig utfordring knyttet til klubbens potensiale som integreringsarena, synes imidlertid å være at denne kontakten ikke tilrettelegges for. Slik jeg forstår det har ikke dette vært et tema i klubbledelsen. Et fokus på å være for alle kan som nevnt sees som inkluderende, og på klubbene jobbes det for at alle skal føle seg velkomne. Selv om de lykkes med det, gjør ikke det nødvendigvis at ungdommene snakker sammen, eller oppretter kontakt på tvers. De arrangerte aktivitetene som ble tilbydd ukentlig på UMT i begynnelsen, kan sees som nettopp en måte å tilrettelegge for denne kontakten på. Som diskutert tidligere, kan arrangerte aktiviteter gjøre terskelen for å komme på klubben lavere. Det synes å være enklere og delta på noe arrangert, og ha en konkret grunn til å oppsøke arenaen. Aktivitet sørger også for et naturlig samtaletema mellom de som er der, og gjør det kanskje mindre skummelt å komme alene, eller uten å kjenne andre deltakere fra før. På tross av at verken UMT eller klubben i Kroken jobber aktivt med å være flerkulturelle møteplasser, tas det flere hensyn i måten klubbene driftes på, utover «for alle»-fokuset, som jeg vil hevde bidrar til å gjøre dem til mer inkluderende steder. Det kan også senke terskelen for deltakelse, og sees som måter å tilrettelegge for encounters på. Dette vil jeg utdype i det følgende.

8.2.2 Andre tiltak som tilrettelegger for encounters

Under samtalen med ungdomslederen på UMT, forteller han som nevnt at klubben ikke er tenkt som et integreringsprosjekt. Når jeg spør direkte om ambisjonen om å bli en flerkulturell møteplass, svarer han: «*Det var en av våre ambisjoner når møteplassen åpnet. Men slik jeg ser situasjonen nå, så er ikke det nødvendigvis et av våre hovedmål, men heller en del av UMT sin daglige drift*». Akkurat den ungdomslederen jeg har snakket med, var ikke blant de som ble intervjuet av lokalavisa da denne ambisjonen ble ytret. Han innrømmer at han er usikker på hva som var tanken rundt dette, og forteller at han egentlig ikke har fått informasjon om hvorvidt dette skal være et mål å jobbe mot. Det er ikke noe han tenker mye på. At ungdommer med annen bakgrunn enn norsk skal kunne bruke klubben på samme måte som norske ungdommer, ser han imidlertid som en selvfølge; det er en del av den daglige driften, som han sier.

Noe annet som også er en del av den «daglige driften», er at klubben serverer mat til ungdommene én gang i uka. En av ungdomslederne har ansvaret for å lage mat til de som kommer, og under feltarbeidet fikk jeg servert blant annet taco og pizza på klubben. Det er

selvfølgelig lagt vekt på å lage retter som ungdommene ønsker seg, og under mine besøk var det tydelig at tilbudet var svært populært. I planleggingen av mattilbudet bestrebes det å tilrettelegge for at alle skal kunne benytte seg av det. Ungdomslederen forteller: *«(...) vi tenker bestandig på dette med (...) hvordan mat vi lager og den type ting (...) vi lager mat hver onsdag. Og det er jo mat som, det er helt gratis. Og vi passer på det med allergier, vegetar... og det med at det ikke alltid skal være svin. Ja. Vi kjøper vel som regel aldri svin (...) Det virker så unødvendig».*

Her nevner han også et annet tiltak som kan bidra til å gjøre det enklere å bruke klubben – at det er gratis. Maten er gratis, og det er det også å være på UMT. Det kostet heller ingenting å delta på aktivitetene de tidligere arrangerte. Dette gjelder på ungdomsklubben i Kroken også. Klubblederen der sier om dette: *«(...) dette er et valg som vi har tatt helt bevisst (...) jeg vil ikke at det skal (...) koste noe, ikke sant. Jeg vil helst at det skal være gratis, og redusere aktiviteten. Redusere hva vi skal gjøre den kvelden (...) Jeg vil at ungdommene, alle, skal ha mulighet å komme (...) jeg vil tro at ofte det koster penger begrenser hvem du får inn, og det er ofte dessverre familier med innvandrerbakgrunn som har dårlig økonomi».*

Her kommer det tydelig frem at tanken bak denne ordningen er å gjøre det enklere for alle ungdommer å komme på klubben, og at det i hvert fall ikke skal være økonomien som hindrer dem. Jeg finner det han sier om aktiviteter her interessant. Som nevnt i kapittel 6 forteller ungdomslederne på UMT at de ikke har like store budsjetter nå som de hadde i starten, noe som gjør det vanskeligere å arrangere aktiviteter ofte. De sa også at den seneste tidens lave besøkstall bidro til å gjøre det utfordrende å planlegge aktiviteter generelt, og i alle fall ukentlig. Dette kan vitne om en slags gjensidighet mellom aktiviteter og besøkstall: arrangerte aktiviteter gir høyere besøkstall i utgangspunktet. Når aktivitetene faller bort, går besøkstallene ned, og lave besøkstall gjør det vanskeligere å få startet opp med aktiviteter på nytt. I den sammenheng kan det klubblederen sier om aktiviteter her sees som et paradoks. At klubbtilbudene er gratis senker nok terskelen for å delta for mange. Samtidig har jeg gjennomgående i denne analysen argumentert for sammenhengen mellom arrangerte aktiviteter, besøkstall og variasjon i deltakergruppa. Å redusere aktiviteter for å holde tilbudet gratis, kan slik jeg ser det virke mot sin hensikt, og gjøre at ungdommer som ville brukt klubbene om det skjedde noe arrangert der, velger å ikke komme. Om man så innfører en form for betalingsløsning for å kunne arrangere mer, kan dette igjen utelukke noen ungdommer fra å delta. Hvis klubblederen i Kroken har rett, kan dette særlig ramme ungdommer med andre bakgrunner enn norsk. Klubblederen legger til om aktiviteter: *«(...) det som jeg er veldig oppmerksom på (...) det er at disse aktiviteter, ikke*

sant, det skal komme fra dem sjøl. (...) Vi voksne, ikke sant, skal tilrettelegge for aktiviteten, men hvilke aktiviteter og hva dem har lyst å gjøre, det skal komme så mye som mulig fra dem (...) Hvis vi klarer å fange opp et ønske om å for eksempel pusse opp musikkrommet, da gjør vi det, hvis vi fanger opp at dem ønsker å spille FIFA, da prøver vi å sørge for at det skal være der (...) men det skal være ungdomsinitiativ».

På den ene siden kan det jo være positivt at det ikke legges føringer for hva ungdommene skal bruke klubbtiden sin på, og at det tilrettelegges for at de skal få gjøre det de har lyst til. Kontakten som oppstår mellom ungdommene uavhengig av aktiviteter, encounters som finner sted slik, kan sånn sett sees som mer naturlig, og som integrering «på ekte», slik Anna på barneskolen uttrykker det. På den andre siden kan det for noen ungdommer, kanskje særlig for flerkulturelle ungdommer, være vanskelig å formidle hva de har lyst til. Kanskje er de heller ikke helt sikre på hva det er. Da kan det å komme til et ferdig planlagt opplegg være befriende. Det stiller mindre krav til dem, og igjen, det kan gjøre det enklere å delta. Klubbleder i Kroken snakker naturligvis om dette med tanke på sin egen klubb, men i og med at begge ungdomsklubbene er kommunale og hører til samme administrasjon, er det nærliggende å tro at lignende vurderinger tas når det gjelder UMT også.

I sammenheng med UMT sitt potensiale som integreringsarena, ser jeg som nevnt arrangert aktivitet som en måte å tilrettelegge for kontakt mellom deltakerne på. For at endringsskapende encounters skal kunne finne sted på UMT, må deltakerne snakke sammen. Slik Amin (2002) påpeker, må minioffentligheter med potensiale for endringsskapende encounters forutsette kontakt mellom de som bruker stedet. Arrangerte aktiviteter kan være UMT sin måte å gjøre det på. Å bygge ned aktivitetstilbudet, eller la det være opp til ungdommene å bestemme hva aktivitetene skal være, kan i så måte ha betydning for UMT sitt potensiale som integreringsarena, hvis det gjør at slike encounters faktisk ikke finner sted der. På den andre siden kan det at de serverer gratis mat ukentlig, og tar inkluderende hensyn i matlagingen, sees som tiltak som tilrettelegger for kontakt. Å samles om et måltid gir ungdommene et naturlig samtaleemne.

Et tredje tiltak i klubbene som jeg anser som inkluderende, er at de har flerkulturelle arbeidsgrupper. Klubbleder i Kroken poengterer under samtalen vår hvorfor han tenker at dette er viktig: «Jeg tror at ungdommen sjøl føler seg mer forstått og inkludert hvis dem har noen som dem kan se seg sjøl igjen i, hvis du skjønner (...) at dem blir representert (...) jeg tror dette er nødvendig for at mange ungdom og barn med innvandrerbakgrunn skal delta på aktiviteter».

Ungdomslederen jeg snakket med på UMT gjorde ikke et poeng av dette, men gjennom feltarbeidet mitt vet jeg at arbeidsgruppa der også er satt sammen av personer med ulike bakgrunner og nasjonaliteter. Slik jeg forstår det, handler også dette om at klubbene forsøker å være for alle. I den grad de tenker spesielt på å inkludere flerkulturelle ungdommer, er det gjennom å ikke fremheve forskjeller. Å ha en mangfoldig og flerkulturell arbeidsgruppe kan også sees i sammenheng med dette.

Forskjeller gjøres ikke til et poeng, men de blir naturlig å møte på og forholde seg til. Ungdommene som kommer på klubbene blir vant til at det er sånn det er, og for de fleste er nok ikke dette noe de tenker over. Encounters som finner sted mellom ungdomsledere og ungdommer har i så måte også potensiale til å være endringsskapende, gjennom å gjøre noe som kanskje tidligere har opplevdes som fremmed til noe mer ordinært og dagligdags. Dette kan sees i tråd med Peterson (2017), som hevder at flyktige encounters kan gjøre oss mer vant til å forholde oss til forskjeller, gjennom at de «utsetter» oss for møter med noe/noen vi opplever som ukjent. Gjennom dette kan vi bli mer komfortable med det vi tidligere tenkte på som fremmed. Samtidig kan det gi oss kompetanse til nye encounters (Peterson, 2017). Utover dette gjør flerkulturelle arbeidsgrupper at ungdommene som kommer til klubbene får muligheten til å speile seg i voksenpersoner, slik klubbleder i Kroken påpeker.

8.3 Inkludering i Lille globus

I teaterprosjektet er integreringsfokuset som nevnt mer uttalt enn i ungdomsklubbene: at Hålogaland teater skulle jobbe med «hverdagsintegrering» er selve grunnlaget for Lille globus sin eksistens. At det de gjør skal virke positivt i sammenheng med integrering, er i så måte underforstått i hele praksisen. Et poeng her, er at dette fokuset tilhører de voksne. Som vist tidligere snakkes ikke integrering eksplisitt om i teaterøvingene. For barna handler dette om å få gjøre noe annet enn det de ellers gjør på SFO, om å være sammen med de andre i teatergruppa, om å utfolde seg kreativt, lære nye ting, lage noe sammen og øve til forestilling. Skuespillerne i Lille globus er også veldig unge; i gruppa er det et aldersspenn fra 7 til 9 år. Under feltarbeidet kjente jeg på at det føltes rart og vanskelig å skulle snakke direkte med barna om integreringstematikken. Jeg visste liksom ikke hvilke ord jeg skulle bruke, eller hvordan jeg skulle formidle at jeg bare var interessert og nysgjerrig. Jeg ble redd for å fornærme, eller få de til å snakke om noe de ikke hadde lyst til, som de kanskje heller ikke tenker så mye over selv. Da falt det seg mye mer naturlig å lytte til hvorfor de synes det er så gøy med teater. Det er jo tross alt derfor de er der. Verken de norske barna eller «mangfoldsbarna» er med for å «bli

integrerte», det er ikke motivasjonen deres. I dette skillet mellom de voksnes oppgave om å «tenke integrering», og barnas glede over å lage teater, kan det ligge en risiko i å ha det for klart for seg på forhånd hvem og hvordan disse barna er, og dermed ikke være åpen for det som skjer i samhandlingen underveis i prosessen. Med gode intensjoner om å inkludere, kan en også bli for målorientert, slik den tidligere diskusjonen omkring integreringsbegrepet har vist (Thorseth, 1995, i Gressgård, 2005). En mulig konsekvens av dette er at forsøket på å tilrettelegge for integrering mislykkes, fordi et målrettet fokus vil kunne lukke for nye ideer og måter å forstå integrering på (Petersen, 1999, i Gressgård, 2005).

Jeg vil likevel hevde at Katrine og de andre som jobber med Lille globus stort sett unngår dette gjennom den metoden de anvender. De er som vist mer opptatt av likheter enn av forskjeller, og de er veldig tydelige på at det de skaper med barna skal barna ha formet selv, med sine historier. Altså er de veldig villige til å lytte til barnas egne fortellinger. Dermed blir det ikke naturlig å legge vekt på «mangfoldbarnas» flyktning- eller innvandrerbakgrunn, eller hekte slike identitetsmarkører på dem. Akkurat de historiene blir ikke så viktige her. Den kreative prosessen med å lage forestilling gir rom for alt det andre de også er, som sannsynligvis også er viktigere for dem selv. Det legges vekt på at barna skal bidra med de historiene som de selv vil fortelle. Dessuten gjøres det et poeng av at barna besitter ulike ressurser, som språk, men utover det fremheves ikke forskjeller. På samme måte som «for alle»-fokuset kan sees som inkluderende i ungdomskubbene, kan det å ikke tydeliggjøre integreringsfokuset sees som et slikt tiltak i Lille globus: å ikke snakke om det gjør at forskjeller mellom barna underkommuniseres, og at skiller mellom dem bygges ned.

8.3.1 Eksklusivitet og kommunikasjon – svakheter ved inkluderingsfokuset

På noen områder kan organiseringen av Lille globus forstås å påvirke teaterprosjektets potensiale som integreringsarena i negativ forstand. Dette handler om kommunikasjon og tilbudets eksklusivitet. Kommunikasjon har vist seg å være utfordrende mellom teateret og barnas foreldre, og i noen grad mellom teateret og skolen. Eksklusiviteten dreier seg om at på tross av at Lille globus-tilbudet er gratis, og selv om det er gjort mer tilgjengelig for flere barn siden øvingene foregår på skolen, er det kun et lite antall barn som får være med hver gang. Det kan tenkes å være en kilde til misnøye, og ha betydning for teaterets omdømme på skolen og blant foreldrene. De to gangene Lille globus har vært arrangert tidligere, ble det operert med to barnegrupper med tolv barn i hver gruppe. På grunn av at Lille globus-gruppen i år skulle være en del av en større produksjon på Hålogaland teater, så de seg nødt til å ha fokus på de samme

barna hver gang. Derfor har det kun vært én gruppe i år, med elleve barn. Om dette sier Katrine: «Det er jo eksklusivt. Og det har vært litt av utfordringa også, for skolen vil jo at det skal være et tilbud til alle. Men vi har sagt at «men dere får velge ut» (...) for jeg tenker det hadde vært feil hvis vi hadde gått inn og hatt audition». Grunnen til at det er SFO-leder og Anna som velger ut barna, er fordi dette hittil har vist seg å være metoden som fungerer best. Katrine forteller: «(...) det har vært litt sånn rotete, for først var det sånn at (...) det gikk ut til alle foreldrene at de som var interessert kunne gi beskjed, også skulle skolen velge ut. Og det gikk jo ikke, for alle var jo interessert! Så da måtte de slutte med det, også måtte de heller bare velge (...) jeg tror de har valgt de ungene som de kanskje tenker har glede av det, og bruk for det».

Fra skolens side beskriver Anna prosessen med å velge ut noen få barn som krevende: «Når man skal tilby noe til noen i SFO-tida, også er det så få som får være med på det, også går det liksom ut et tilbud til kanskje 100 stk. (...) Hvordan kriterier skal det liksom være, og... (...) det blir jo veldig eksklusivt når det ikke er så mange som kan være med». At de får påvirke hvem som får delta, gjør at de kan ta pedagogiske hensyn med i betraktningen, forteller hun. Da tenker hun for eksempel på hvilke barn som «alltid» er med på noe, eller som de vet har andre tilbud på ettermiddagstid, og om de kan få løftet frem noen andre i Lille globus. Likevel synes hun valgene er vanskelig å rettferdiggjøre: «(...) det kan jo tenkes at noen foreldre synes at det òg er urettferdig (...) Lille globus vil jo gjerne ha med de samme fra år til år, mens vi ønsker litt mer variasjon (...) vi fikk tilbakemelding fra foreldrene om at dattera eller sønnen deres var så skuffa fordi de ikke fikk være med, og... «Kommer dette tilbudet til å komme tilbake? Kan man sette seg på venteliste?» Alle de der tingene... Så man skal jo være varsom med.. ikke sant, dette skoleåret, hvis det bare er ti unger [som får delta], og vi har 180 unger på SFO...». At Lille globus-tilbudet rommer såpass få barn, er naturligvis med på å gjøre tilbudet mindre tilgjengelig, spesielt dette året. Organiseringen av tilbudet kan derfor oppleves ekskluderende for noen barn og familier. Å endre på dette ville imidlertid krevd en reorganisering av hele tilbudet. Dette kunne igjen gått utover gode kvaliteter ved prosjektet, som for eksempel at det er gratis, og at teateret oppsøker barna og ikke omvendt.

Eksklusiviteten har imidlertid noen konsekvenser for hvilke encounters som finner sted på teaterøvingene. I motsetning til hva som er tilfellet på UMT, er kontakt mellom deltakerne på Lille globus tydelig lagt opp til – her skal det samarbeides om å lage forestilling. Men mens encounters på UMT er tilfeldige i og med at klubben er for alle, oppstår encounters på Lille globus mellom «spesielt utvalgte». At det kun er noen få barn som blir «plukket ut» hvert år, er

på sett og vis med på å forhåndsbestemme *hvilke* barn som får mulighetene til å dele disse encounterene. Det kan som nevnt oppleves ekskluderende for barn som hadde lyst å være med, men som ikke fikk sjansen. Likevel trenger det ikke å bety at utvelgelsesmetoden gjør at sjansen for at endringsskapende encounters skal finne sted blir mindre. Kanskje gjør den snarere at sjansen for å «støte på» ukjente blir større, i og med at barna ikke får velge selv. De blir bare plassert i teatergruppen sammen med tilfeldige andre.

I løpet av feltarbeidet kom det også frem at kommunikasjonen mellom foreldrene til Lille globus-barna og teateret har vært utfordrende. Det er begrenset hvilken informasjon skolen kan gi ut, og innad i prosjektet har det vært vanskelig å få klarhet i hvilke kommunikasjonskanaler som er de beste for å nå alle foreldrene. Om dette sier Katrine: *«(...) vi har jo brukt ei mor, mor til en av de ungene, som har vært litt sånn, hjulpet oss med kontakt når vi ikke har fått tak i foreldre. For det er jo sånn fortsatt at mange av de har kontantkort, også kanskje er fri for penger på kortet (...) de er ikke på Facebook, eller de leser ikke mail, så akkurat den kontakt... hvordan man holder kontakt med foreldrene, har vært utfordrende. Men nå har vi fått tips om at Facebook er den beste plassen, for de aller fleste er der. Men vi har ikke klart å samle det».*

På høsten i fjor arrangerte Katrine og det kunstneriske teamet i «Flere farger»-prosjektet foreldremøte på skolen. På dette kom totalt tre foreldre, og av disse var det ei mor som ikke var etnisk norsk. Her ble det gitt informasjon om grunnlaget til Lille globus, om ønsket om at barnegruppa skal bestå av barn med ulike kulturelle bakgrunner, og om troen på å bruke teateret til å bygge broer mellom forskjeller. Foreldrene ble også informert om forestillinga som skulle hatt premiere i juni 2020. Senere på høsten fikk barna i tillegg med seg et skriv hjem, med denne informasjonen blant annet, og underskriftsskjema om medietillatelse. Teateret prøver altså ulike metoder for å nå foreldrene, og tar i bruk alt fra telefon og mail til sosiale medier og brev, men har så langt ikke lyktes i å finne ut av hvilken kanal som er den enkleste å forholde seg til. I og med at de nå er på sitt tredje år og foreldrekontakt stadig oppleves som utfordring, er det tydelig at dette er noe de må finne ut av fra gang til gang. Ifølge Katrine er det en tidkrevende oppgave, all den tid ikke alle foreldrene fysisk kommer på møter, eller lar seg kontakte gjennom de ulike kommunikasjonskanalene.

Enkelte logistikkutfordringer som har oppstått i forbindelse med teaterøvingene på skolen, kan også tenkes å ha med kommunikasjon å gjøre. Disse handler eksempelvis om at barna ikke har vært på rett sted til rett tid, at de ikke dukker opp eller har lyst å gjøre andre ting i SFO-tida, eller at det faste klasserommet som brukes til øving ikke er gjort klart på forhånd. Anna

forklarer at slike ting handler om bemanning: «SFO er jo utrolig skåret til beinet med personalet sitt. Sånn at, vi er jo avhengig av at sånne her tilbud som kommer inn, hvis vi skal avse personal til å hjelpe til, da må det handle om mange flere barn enn bare ti». Fra teaterets side forteller Katrine at det er en forutsetning at barna møter opp hver gang på riktig tidspunkt hvis de skal få til å lage forestilling. Hun hadde derfor satt pris på om SFO-leder og andre voksne på skolen var enda tydeligere «motivatorer» ovenfor de barna som deltar på Lille globus. For å vise dem hva teateret er, og formidle viktigheten hun ser i det, har hun tidligere invitert dem til å komme på øvinger og se, men har fått til svar at skolens ansatte ikke har hatt kapasitet. Trolig handler også dette om bemanning fra skolens side. De fikk imidlertid sett den forrige Lille globus-forestillingen, og hadde da gitt tilbakemeldinger om at de var veldig imponerte. Katrine har derfor tro på at dette bare har vært «innkjøringsproblemer», og at det vil bli bedre nå som prosjektet har blitt mer etablert.

På bakgrunn av måten SFO-leder forteller om Lille globus-prosjektet på under vår samtale, kan det virke som at Katrine har rett antakelsene om «innkjøringsproblemer». Han har bare positive ting å si om tilbudet, og synes det er så fint at skolen får være med på dette. Det virker som at barna får mye ut av å delta, forteller han, og han synes det er gøy å se hvor stolte de blir når de får vise seg frem på den måten: «(...) når de har hatt forestillinger nede på HT [Hålogaland teater], dem var jo helt kry! De kom i avisa også (...) da tok vi og viste dem det, og de svevde jo!» Om samarbeidet med teateret sier han: «vi har gjort vårt for at... vi syns det er bra at det har kommet hit, og jobber i hvert fall for at det skal fungere fra vår side». Utfra dette kan det se ut til at mye har falt på plass ved at Lille globus begynner å bli et mer etablert tilbud, og at skolen og teateret har blitt flinkere og mer vante til å samarbeide om dette.

8.3.2 Kontakt – viktig for endringsskapende encounters

Lille globus oppfyller som vist tidligere Amin (2002) sine betingelser for å være en minioffentlighet med potensiale for endringsskapende encounters. Som beskrevet i kapittel 4 kan kontakt og dialog på tvers åpne for forhandlinger om forskjellighet, og gjennom disse forhandlingene kan en bli nødt til å tenke nytt om ens egne forestillinger om det fremmede. I følge både Amin (2002), Sandercock (2016) og Wilson (2017) er det nettopp dette som er potensialet i encounters: at de kan føre til endring i hvordan vi tenker om forskjellighet. Dette er noe av grunnen til at de forstår dem som så viktige, i sammenheng med hvordan vi kan leve godt sammen på tross av forskjeller. I tråd med Sandercock (2016) kan vi lære av hverandre gjennom encounters, og dermed utvikle større krysskulturell forståelse og toleranse. Å evne og

snakke sammen på tross av forskjeller, gjør også at eventuell konflikt kan adresseres (Sandercock, 2016). Kontakt er altså essensielt. Gjennom Lille globus «utsettes» deltakerne for encounters med potensielt fremmede, og inngår dermed i forhandlinger om forskjellighet. Et poeng her er at disse deltakerne er barn. På samme måte som at de ikke er med i teateret for å «bli integrerte», er det nærliggende å tro at de ikke tenker slik om menneskemøtene de erfarer gjennom det. Én ting er altså at Lille globus forutsetter kontakt mellom deltakerne selv. For å få tydeliggjort viktigheten av prosjektet og encounterene som finner sted der utenfor selve aktiviteten, synes fungerende kontakt med prosjektets omverden å være vel så viktig, særlig i forbindelse med Lille globus sitt potensiale som integreringsarena: å inkluderes i sosiale sider av livet synes utfra mitt materiale å være en viktig dimensjon i integreringsprosesser. Lille globus kan sees som en sosial arena i barnas liv, men for at deltakelse der skal kunne «virke integrerende» også utenfor aktiviteten, synes det viktig at barnas omgivelser også vet hva dette handler om.

9 Avslutning

I denne oppgaven har jeg sett på hvilken rolle kulturaktiviteter kan spille i barn og unges integreringsprosesser i Tromsø. Jeg har ønsket å si noe om hvilke implikasjoner deltakelse i kulturaktiviteter har for integrering, og hva kulturfeltets metoder bidrar med og til i denne sammenhengen. Problemstillingen som har ligget til grunn for denne oppgaven, er:

«Hvilket potensial har kulturaktiviteter som integreringsarenaer?»

Denne har blitt undersøkt gjennom intervjuer med ledere av kulturaktiviteter og andre involverte i dem, deltakere, samt relevante personer som kjenner til deltakerne eller aktivitetene. Jeg har også gjort feltarbeid i form av deltakende observasjon på aktivitetene jeg har studert. Kunnskapen som har blitt produsert utfra dette empiriske materialet, har jeg diskutert i lys av perspektiver på integrering, samt innsikter fra «encounter»-begrepet og «empowerment»-begrepet.

Problemstillingen har jeg operasjonalisert gjennom tre forskningsspørsmål. Analysen er strukturert etter disse, der hvert forskningsspørsmål adresseres i hvert sitt analysekapittel. Det første analysekapitlet handler om hva som skjer i encounters mellom deltakere i kulturaktiviteter, med fokus på de krysskulturelle relasjonene og deltakerkompetansene som oppstår gjennom dem. Det andre analysekapitlet tar for seg betydningen av integrering, slik det uttrykkes og artikuleres av mine informanter. Det tredje analysekapitlet belyser inkluderende praksiser i kulturaktivitetene, og identifiserer noen utfordringer knyttet til organiseringen av dem. I dette avsluttende kapitlet vil jeg samle trådene ved å oppsummere analysen, knytte mine funn til oppgavens problemstilling og reflektere over implikasjonene av denne studien. Først oppsummerer jeg hovedpoengene fra analysen. Deretter drøfter jeg hvordan disse bidrar til forståelsen av kulturaktiviteters potensiale som integreringsarenaer. Jeg reflekterer så kort rundt valget av analytiske verktøy og studiens implikasjoner, før jeg avslutningsvis kommer med noen forslag til «veien videre» for migrasjonsforskningen.

9.1 Oppsummering av analysen

- 1) *Hvilke krysskulturelle relasjoner og deltakerkompetanser skapes gjennom kulturaktiviteter, og hva forstås å være betingelsene for disse?*

For Mariam og Soracha har deltakelse i kulturaktiviteter vært avgjørende for utviklingen av deres sosiale liv i Tromsø. Deltakelse i ulike kulturaktiviteter har gitt dem mange nye venner og bekjente, både norske og med andre nasjonaliteter. Aktivitetene ser ut til å skape et fellesskap blant deltakerne. Jo flere aktiviteter de deltar på, desto større fellesskap inngår de i. Deltakelsen har også fungert som språk- og kulturtrening. Kulturaktivitetene har vært arenaer for å øve på og snakke norsk, og innganger til å forstå mer av samfunnet. En betingelse for disse utfallene ser ut til å være at aktivitetene er arrangerte og planlagte. Per nå tilbyr UMT dette i liten grad, og har derfor ikke vært den viktigste arenaen for disse ungdommene. Om Lille globus-barna fortelles det at deltakelsen gjør at de blir kjent med hverandre på nye måter, selv om de går på skole sammen ellers. Et viktig poeng er at teatergruppa skal bestå av barn med ulike bakgrunner, kjønn og alder. Det krysskulturelle fokuset er altså tydelig i organiseringen av aktiviteten. Slik legges det opp til relasjoner på tvers. Analysen viser at deltakelsen har virket relasjonsbyggende for barna. De har også blitt tryggere og mer selvsikre.

2) *Hvordan forhandles forståelsen av hva integrering er mellom mine informanter?*

Gjennom ungdommenes fortellinger forstår jeg at de føler seg «integreerte» når de behersker norsk og ellers gjør som norske ungdommer. De har observert hva norsk ungdomsliv innebærer, og tilpasset seg det – en prosess de opplever at er opp til dem. På skolen der Lille globus øver, handler integrering om å lære barna språket, gjøre de i stand til å følge ordinær undervisning, og om inkludering i sosialt liv. Et sentralt poeng i kapitlet er at et integreringsfokus ikke gjøres eksplisitt, da dette forsterker forskjeller mellom barna. Det skal heller tilrettelegges for at barna kan snakke og gjøre ting sammen, og knytte bånd gjennom det. Tilpasningsprosessen til skole og sosialt liv krever imidlertid mest av innvandrerne, og jeg argumenterer for at likhetstanken kan minne om assimilering. I Lille globus er det også fokus på likheter mellom barna. Dette likhetsfokuset skiller seg imidlertid fra det førstnevnte: det handler ikke om at «mangfoldsbarna» skal tilpasse seg nordmenns levemåter, men om alt mennesker naturlig har til felles. Jeg hevder derfor at Lille globus-metoden kan sees som eksempel på en toveis-integreringsprosess i praksis.

3) *Hva er innholdet i tiltakene kulturaktivitetene har satt i gang for å styrke integrering?*

Integreringsfokuset varierer mellom kulturaktivitetene jeg har studert. UMT jobber ikke målrettet med integrering, men har et sterkt fokus på å være «for alle». Det kan sees som

inkluderende. Viktige utfordringer knyttet til potensialet som integreringsarena, hevder jeg er mangel på arrangerte aktiviteter, og lite fokus på å fenge et flerkulturelt publikum. Klubben brukes av ungdom med ulike bakgrunner, men kontakt mellom dem tilrettelegges ikke for. Arrangert aktivitet sees som en måte å tilrettelegge for kontakt på, og gjøre klubben mer interessant for flere. I Lille globus står integrering sentralt, men dette underkommuniseres på øvingene. Dermed fremheves ikke forskjeller, hvilket kan sees som inkluderende. Relevante utfordringer hva gjelder potensialet som integreringsarena, synes å være eksklusivitet og kommunikasjon. Tilbudet gis kun til et fåtall barn, noe som potensielt forhindrer noen viktige encounters. I tillegg har kommunikasjonen mellom teateret, foreldre og skole vært utfordrende, som kan gjøre tilretteleggingen av encounters mellom barna vanskeligere. I begge casene vektlegges åpenhet, og å ikke skape segregerende skiller mellom deltakerne.

9.2 Diskusjon

Hva betyr disse funnene i sammenheng med kulturaktiviteters potensiale som integreringsarena? Gjennom analysen har spesielt to dimensjoner ved integreringsprosesser kommet til syne, som ser ut til å være særlig viktige for mine informanter i sammenheng med integrering. Den første dimensjonen omhandler generell kvalifisering som samfunnsmedlemmer. Dette innebærer å lære norsk, og tilegne seg andre nødvendige kunnskaper om samfunnet man har blitt en del av. Den andre dimensjonen handler om sosial inkludering. Om deltakelse i samfunnet, tilhørighet, og om å bli en del av fellesskapet. Det handler også om å «myndiggjøre» barna og ungdommene, særlig sistnevnte, til å ta kontroll over disse prosessene selv, så de kan utvikle deltakerkompetanser.

9.2.1 Integrering og inkludering

Disse dimensjonene synliggjør skillet mellom integrering og inkludering. Begrepsparet beskriver innholdet i integreringsprosesser, og tydeliggjør ulike sider av dem. Betydningen er altså til dels overlappende, og i analysen har jeg brukt dem om hverandre. Som vist i kapittel 3, skilles de likevel mellom analytisk og i integreringspolitikken. I tråd med dette, kan førstnevnte dimensjon ovenfor forstås som *integrering*, som omhandler prosessen med å få nyankomne innvandrere inn i arbeids- og samfunnsnivå (NOU 2011:14, 2011, s. 27). Herunder inngår språkopplæring, og nødvendig kvalifisering som samfunnsmedlemmer. Siden jeg har fokusert på barn og ungdom, handler integrering her om prosessen med å lære norsk og komme inn i skolesystemet, og i samfunnet for øvrig slik det er relevant for dem. *Inkludering* omhandler deltakelse i sivilsamfunnet, utvikling av tilhørighet og «den langsiktige utviklingen av livsløpet

til innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre» (NOU 2011:14, 2011, s. 27). Altså handler det om helhetlig inkludering i alle sider av livet. Den andre dimensjonen av integrering beskrevet ovenfor, faller inn under denne definisjonen. Utredningen «*Bedre integrering: Mål, strategier og tiltak*» (2011) understreker som nevnt integreringsprosessers mangesidighet, og at disse blant annet innebærer inkludering i økonomiske, sosiale, politiske og kulturelle sammenhenger. Sosial inkludering omhandler deltakelse i sivilsamfunnet, i sosiale nettverk og relasjoner, mens kulturell inkludering innebærer deltakelse i samfunnets tradisjoner, skikker og verdier (NOU 2011:14, 2011, s. 28). Dette samsvarer med hva mine informanter mener er viktig i integreringssammenheng: deltakelse på formelle og uformelle sosiale arenaer, utvikling av sosiale relasjoner, samt kunnskap om og eierskap til majoritetssamfunnets tradisjoner og skikker, er faktorer de vektlegger.

I kapittel 3 viser jeg til fordeler og ulemper med å skille mellom begrepene slik. Siden en integreringsprosess vil omfatte begge deler, har utvalget bak nevnte utredning argumentert for å bruke ett begrep som rommer helheten. De foreslo å gå tilbake til «den opprinnelige forståelsen og definisjonen av begrepet integrering» (NOU 2011:14, 2011, s. 28). Altså, «å gjøre hel» (Døving, 2009, s. 8). Integreringsbegrepet brukes da både om prosessen der deler tilføyes til en helhet, og om den nye helheten som oppstår gjennom den (NOU 2011:14, 2011, s. 28). Utvalget definerte som nevnt integrering slik: «Integrering (...) handler konkret om kvalifisering, utdanning, arbeid, levekår og sosial mobilitet; innflytelse i demokratiske prosesser; deltakelse i sivilsamfunnet; og tilhørighet, respekt for forskjeller og lojalitet til felles verdier» (NOU 2011:14, 2011, s. 11-12). Det ser ut til å være stort sammenfall mellom hva mine informanter mener at integrering innebærer, og hva som vektlegges i perspektivene på integrering som jeg har benyttet i analysen. Likevel rettes mine informanters fokus mer mot *inkludering*, enn *integrering*: Analysen har belyst at nødvendig opplæring og kvalifisering selvfølgelig er viktig, men det å *føle seg* inkludert og som en del av samfunnet, handler mer om å bli akseptert og anerkjent i sosiale sammenhenger. Som analysen viser skjer «nødvendig kvalifisering» også på sosiale arenaer i livet, der språket og tilpasningen til normer, regler og væremåter faktisk praktiseres.

9.2.2 Kulturaktiviteters potensiale som integreringsarenaer

Kulturaktivitetene jeg har studert retter seg hovedsakelig mot inkluderingsdimensjonen av integreringsbegrepet. Soracha og Mariam beskriver riktignok kulturaktivitetene som arenaer for å praktisere norsk, og forteller at deltakelsen har bidratt positivt til språklæringen. Katrine

og SFO-leder trekker frem språklæring- og utvikling som følger av deltakelse i Lille globus. Likevel vil jeg hevde at kulturaktivitetene, utover aktiviteten i seg selv, har mer fokus på det mellommenneskelige og relasjonelle, det å være sammen og gjøre noe i fellesskap. I sammenheng med oppgavens problemstilling kan det argumenteres for at arenaer som tilrettelegger for at innholdet i integreringsprosesser kan finne sted, kan være viktige i integreringssammenheng. Med andre ord: hvilket potensiale kulturaktivitetene har som integreringsarenaer, kan «vurderes» utfra i hvor stor grad innholdet i integreringsprosesser finner sted i dem.

Analysen har vist at kulturaktivitetene er arenaer der barna og ungdommene får utfolde seg kreativt, ta del i nye fellesskap, lære seg nye ting og dyrke sine interesser. De fysiske arenaene som huser kulturaktivitetene er dessuten rom som har muliggjort viktige encounters: meningsfulle, endringsskapende møter mellom forskjellige mennesker, som var ukjente for hverandre før de deltok i samme kreative aktivitet, har oppstått i og på grunn av dem. Gjennom disse encounterene har barna og ungdommene fått språktrening, krysskulturelle vennskap og bekjenskaper, mulighet til å utveksle erfaringer og kunnskaper, utviklet ulike former for deltakerkompetanse som har hjulpet dem å navigere andre områder av livet (særlig ungdommene), samt økt selvtillit og mestringsfølelse. For ungdommene har deltakelse på én kulturaktivitet vært en inngang til deltakelse i andre aktiviteter, og slik har deres sosiale nettverk utviklet seg. Disse utfallene kan på flere punkter se ut til å sammenfalle med «kriteriene» for hva som er viktig i integreringsprosesser.

Mulighetene deltakelse i kulturaktiviteter har gitt; ferdighetene, kompetansene og utviklingen av sosiale relasjoner, gir grunn til å hevde at de har stort potensiale som integreringsarenaer. I sammenheng med de to konkrete casene jeg har studert, må denne påstanden likevel nyanseres. Deltakelse i kulturaktiviteter i Tromsø har gitt utfall som kan ha positiv innvirkning på barn og unges integreringsprosess. Av UMT og Lille globus, er det deltakelse i Lille globus som i størst grad har ført til slike utfall som eksemplifisert ovenfor. Dette kan se ut til å henge sammen med aktivitetenes organisering. På Lille globus er aktiviteten planlagt og arrangert. På UMT er aktivitetene mer opp til ungdommene selv å initiere, og det går ofte lang tid mellom hver arrangerte aktivitet. Dette ser ut til å ha betydning for hvem som kommer på klubben: «hengekulturen» appellerer trolig mer til etnisk norske ungdommer. Andre kulturaktiviteter har imidlertid, som vist, vært svært viktige for ungdommene i utvalget mitt, eksempelvis «Her e Æ» og andre aktiviteter på Tvibit.

9.3 Konklusjon

Både UMT og Lille globus er arenaer der verdifulle encounters finner sted; encounters som ser ut til å være viktige for integreringsprosessene til barna og ungdommene. Jeg vil derfor argumentere for at begge casene kan være gode arenaer for integrering. I og med at organisert aktivitet ser ut til å være en betingelse for flerkulturell deltakelse, vil jeg likevel påstå at Lille globus foreløpig utnytter dette potensialet bedre enn UMT. «Hengekulturen» på sistnevnte virker ikke å være så enkel å komme som inn i som ny i byen, og er noe en må venne seg til. UMT ser ut til å være en viktig møteplass for ungdommene som bruker det, og kan bli interessant for flerkulturelle ungdommer etter hvert i integreringsprosessen, men ikke som «første arena». Klubben ekskluderer dog ingen og er åpen for alle. Grunnet måten den er organisert på, er den kanskje ikke den viktigste arenaen for integrering. At et slikt tilbud finnes, kan likevel sees som et viktig bidrag til ungdommen i en sammensatt og mangfoldig by.

9.4 Teoretiske og metodiske implikasjoner

Valget av analytiske perspektiver og verktøy har formet mitt «blikk» i forskerrollen. De har lagt føringer for hvilke spørsmål jeg stilte informantene, og vært styrende for hva jeg så etter og fant interessant under observasjonene jeg gjorde. Jeg har valgt kulturaktiviteter som inngang til migrasjonsforskningsfeltet, fordi jeg finner kulturfeltets oppfinnsomme, kreative og utforskende natur interessant i sammenheng med integrering. Valget av encounter- og empowerment-begrepene som analytiske verktøy, har likevel gjort at jeg har fokusert mer på det som skjer i menneskemøtene på kulturaktivitetene, enn på aktivitetene i seg selv. Aktivitetene har hovedsakelig blitt behandlet som «baketeppet» for disse møtene; rommene som har muliggjort encounterene. Encounter-begrepet er som nevnt omfangsrikt, og jeg finner det ganske abstrakt. Fordelen med det, er at det har latt meg utforske materialet mitt med stadig nye «briller». Samtidig har jeg i analysen vektlagt de positive mulighetene i encounters. Valget av analytisk verktøy kan dermed ha bidratt til at jeg har «overfokuset» på dette, og dermed underkommunisert potensielle utfordringer.

I arbeidet med analysen viste det seg som nevnt å være mange fellesnevner mellom perspektivene på integrering presentert i kapittel 3, og det informantene finner viktig i integreringssammenheng. I intervjuene stilte jeg spørsmål om hva «god integrering» er, og hva som er viktig i en mangfoldig og sammensatt by. Det er gjennom min spørsmålsformulering og min fortolkning av svar, at kunnskap om integrering, slik det fremkommer i oppgaven, har blitt produsert. Kanskje kunne jeg vektlagt denne tematikken enda mer i intervjusituasjonene, da et

mer omfattende materiale kunne bidratt til å nyansere diskusjonen ytterligere. De aktuelle teoretiske perspektivene jeg har valgt, har sannsynligvis også påvirket min fortolkning av informantenes utsagn.

Metodisk har problemstillinga blitt utforska gjennom intervjuer, deltakende observasjon og feltsamtaler. For å kunne undersøke hva som skjer i encounters mellom deltakerne og hva disse kan føre til, har det vært nødvendig å være tilstede på kulturaktivitetene. Å erfare den aktuelle «settingen» selv, finner jeg viktig for å kunne forstå hvorfor deltakerne og aktivitetslederne tenker og handler som de gjør. Besøkene på Lille globus-øvinger og på UMT har gitt meg viktig og verdifull informasjon, og bidratt til rikere beskrivelser i analysen, som ikke kunne blitt den samme uten feltarbeidet. Utvalget mitt består av personer med ulike roller i tilknytning til kulturaktivitetene. Disse har gjort det mulig å kunne formidle noe om deltakernes egne opplevelser av deltakelsen, og om aktivitetsledernes erfaringer, planer og forventninger. Samtaler med relevante personer utenfor aktivitetene har i tillegg bidratt til en mer helhetlig forståelse av aktivitetenes virkninger, da disse gjorde det mulig å ta flere faktorer i betraktning. Bredden i informasjonen fra disse samtalene, har til sammen gitt meg et omfattende og mangesidig materiale å ta utgangspunkt i for analysen.

9.5 Implikasjoner for framtida

Mine funn hva gjelder følger av deltakelse i kulturaktiviteter, har mye til felles med annen aktuell migrasjonsforskning. Deltakelse i et flerkulturelt teater i Bodø og på historiefortellingsworkshop i Tromsø, har ifølge Førde (2019) vært arenaer for språk- og kulturtrening for deltakerne, for opplevelser av mestring, og for utvikling av nye relasjoner. Det ligner erfaringene til Mariam og Soracha. I workshopen og det flerkulturelle teateret har deltakerne også lært å ytre meningene sine, og formidle sine historier til et publikum (Førde, 2019). Dette er tilfellet for deltakerne i «Her e Æ»-prosjektet også, som i tillegg til å bli kjent med folk, lærer å uttrykke seg selv og hvordan de ønsker å bli oppfattet og forstått gjennom teater (Aure, Førde & Liabø, 2020). De afrikanske jentene Schuff (2018) forteller om, opplevde at deltakelse i en flerkulturell teaterproduksjon gav dem økt selvtillit og gjorde dem tryggere på seg selv. Gjennom deltakelsen fant de seg mer til rette i samfunnet og i seg selv, og fikk erfare at deres egenskaper og kunnskaper ble sett på som ressurser. Dette kan sees i sammenheng med Lille globus-prosjektet, som har gitt sammenlignbare utfall for barna. Også her fremheves forskjeller kun hvis det er for å vise dem frem som ressurser. I historiefortellingsworkshopen og i teateret i Bodø fremheves en tro på at å gjøre slike aktiviteter

sammen, kan bidra til å bygge bro mellom forskjeller (Førde, 2019). Denne troen har Katrine og teamet i Lille globus også.

En kvalitet ved kulturaktiviteter ser ut til å være evnen til å gjøre forhåndsbestemte identitetskategorier irrelevante, og gi rom for at deltakerne kan definere seg selv på egne premisser. Dette går igjen i alle de overnevnte prosjektene. Det er også et sterkt fokus i Lille globus. Når integrering ikke snakkes om eksplisitt, synliggjøres ikke slike identitetskategorier og «merkelapper». På UMT holder de «for alle»-fokuset høyt, og er mer opptatt av *at* ungdommene kommer, enn *hvem* som gjør det. Da blir ikke slike kategorier relevante der heller. Askins & Pain (2011) vektlegger rollen til ting i sosiale relasjoner; at materialitet og fysiske objekter evner å fasilitere kontakt mellom forskjellige mennesker. At deltakerne i kunstprosjektet fikk skape selv og aktivt være med i prosessen, syntes å tilrettelegge for kommunikasjon, og gi grunn til å snakke sammen. Å reduseres til tilskuere til samme prosess, forutsatte derimot ikke kontakt på samme måte. Askins & Pain (2011) sitt fokus på materialitet kan sees i sammenheng med mitt fokus på arrangert aktivitet: mens fysiske objekter skaper en «contact zone» som tilrettelegger for meningsfulle encounters i deres prosjekt, ser arrangert aktivitet ut til å være «kontaktsonen» som gjør det samme i mitt.

I alle de overnevnte prosjektene er man opptatt av hva som skaper endring, hvordan møteplassene kulturaktivitetene utgjør «virker», og hvordan innsikter og erfaringer fra dem kan være nyttige i møte med problemstillinger om integrering. Det kan tyde på at migrasjonsforskningen i senere år har vært opptatt av å finne ut hvordan integrering kan «gjøres», uten at fokuset rettes mot resultatene av integreringen, og uten at praksisene bidrar til å reprodusere tidligere maktforhold og hierarkiske skiller mellom mennesker fra ulike deler av verden. Integreringsbegrepet har som vist blitt kritisert for å være for målorientert. Inspirert av de nevnte forskningsprosjektene, har jeg i denne oppgaven vært mer interessert i prosess enn «produkt». Jeg tror at en åpen og utforskende tilnærming kan bidra til en større forståelse av hva integrering kan være, og gjøre en mer i stand til å se verdien i det som skjer «underveis». Kunnskapen som har blitt produsert i denne oppgaven, kan forhåpentligvis sees som et bidrag inn i et voksende forskningsfelt, som er med på å endre hvordan integrering tenkes om. Forskningsprosjektene jeg viser til eksemplifiserer noe av kompleksiteten i integrering, og bidrar til å dekonstruere forestillingen om at «god integrering» enkelt kan måles, etter hvert som fastsatte punkt på en liste kan strykes ut. Integrering er sammensatt og komplekst, det handler om alle sider av livet, og innebærer mer enn at de som er nye i samfunnet skal lære seg norsk.

9.6 «Veien videre» i migrasjonsforskningen

Noe av det jeg har fokusert på i dette arbeidet, har vært å undersøke betingelsene for at viktige encounters skal kunne finne sted. Dette har gjort meg oppmerksom på at personlig engasjement ser ut til å være viktig for at ideer om kreative, innovative måter å «gjøre» integrering på, faktisk realiseres. Det var eksempelvis samme person som inviterte Soracha og Mariam med på «Her e Æ», som også viste dem Tvibit og UMT, og som involverte Mariam i «Søvnløs»-prosjektet sommeren 2019. Engasjerte lærere på skolen der Lille globus øver, viser seg å være viktige for barnas sosialisering også utenfor skolen. Skolen bruker dessuten morsmåslærere aktivt for å sikre at informasjon mellom skole og hjem når frem, også om forhold som ikke handler om skolehverdagen direkte. «Ildsjeler» som brenner for inkludering, synes altså å spille en viktig rolle når det handler om integrering. Dette kunne vært interessant å utforske videre.

Underveis i dette prosjektet ble det påpekt at voksne innvandrere ikke kommer til de samme oppleggene som barn og ungdom gjør. For sistnevnte er det visse strukturer som vil ta dem imot og sørge for «grunnleggende integrering». Dette er mindre selvfølgelig for voksne innvandrere. I noen av de overnevnte forskningsprosjektene, inkluderes også voksne migranter i aktivitetene. I voksenlivet er det likevel andre dynamikker i sosiale relasjoner enn i barne- og ungdomsårene, og livet preges generelt av mer ansvar og plikter. Å utforske innganger til hvordan «voksenintegrering» kan gjøres, og hvordan det «virker», kunne derfor også vært en spennende tematikk for videre forskning.

Referanseliste

- Amin, A. (2002). Ethnicity and the multicultural city: living with diversity. *Environment and Planning A*, 34(6), s. 959-980. <https://doi.org/10.1068/a3537>
- Andersen, J. G. (2004). *Et ganske levende lokaldemokrati*. Århus: Århus Universitetsforlag/Magtudredningen.
- Askins, K. & Pain, R. (2011). Contact zones: Participation, materiality, and the messiness of interaction. *Environment and Planning D: Society and Space*, 29, s. 803-821. <https://doi.org/10.1068/d111109>
- Aure, M., Førde, A. & Liabø, R. B. (2020). Vulnerable Spaces of Coproduction: Confronting Predefined Categories through Art Interventions. *Migration Letters*, 17(2), s. 249-256. <https://doi.org/10.33182/ml.v17i2.895>
- Barne- og familiedepartementet. (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Berg, N. G., Dale, B., Førde, A. & Kramvig, B. (2013). Introduksjon: Metodologiske utfordringer i stedsanalyser. I N. G. Berg, B. Dale, A. Førde & B. Kramvig (Red.), *Å finne sted. Metodologiske perspektiver i stedsanalyser*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Brinkmann, S. & Tanggard, L. (2012). *Kvalitative metoder. Empiri og teoriutvikling*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Brochmann, G. (2006). *Hva er innvandring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brochmann, G. (2010). Innvandring og det flerkulturelle Norge. I I. Frønes, & L. Kjølørød, (Red.), *Det norske samfunn* (s. 435-456). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Cit-egration (2017, 23. august). Sustainable Diverse Cities: Innovation in Integration (prosjektbeskrivelse). Hentet fra <http://site.uit.no/cit-egration/files/2017/12/Cit-egrationProjectdescriptionRev2308-3.pdf>
- Cit-egration. (u. å.). The project. Hentet fra: <https://site.uit.no/cit-egration/about/>

- Dahl, H. (1976). *Tromsø offentlige lærerskole i 150 år: 1826-1976*. Tromsø: Lærerskolen.
- Døving, C. A. (2009). *Integrering – Teori og empiri*. Bergen: Fagbokforlaget.
- FN-sambandet. (2019, 17. juni). *FNs verdenserklæring om menneskerettigheter*. Hentet fra <https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Menneskerettigheter/FNs-verdenserklæring-om-menneskerettigheter>
- Fosshagen, K. (2015). Multikulturalisme. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. Hentet 5. april 2020 fra <https://snl.no/multikulturalisme>
- Førde, A. (2019). Enhancing Urban Encounters: The Transformative Powers of Creative Integration Initiatives. *Urban Planning* (4)1, s. 44-52.
<http://dx.doi.org/10.17645/up.v4i1.1713>
- Gressgård, R. (2005). *Fra identitet til forskjell*. Oslo: Spartacus forlag.
- Gullestad, M. (2002). *Det norske sett med nye øyne*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hansen, T. (2018). Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. Hentet 3. februar 2020 fra https://snl.no/UiT_Norges_arktiske_universitet
- Haraway, D. (1988). Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective. *Feminist Studies*, 14(3), s. 575-599.
<http://dx.doi.org/10.2307/3178066>
- Hastrup, Kirsten. (2012). Feltarbeid. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (Red.), *Kvalitative metoder. Empiri og teoriutvikling* (s. 46-80). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Hylland Eriksen, T. & Sajjad, T. A. (2015). *Kulturforskjeller i praksis*. (6. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Hålogaland Teater. (2017, 26. september). Lille Globus. Hentet fra <http://halogalandteater.no/nyheter/2017-09/lille-globus>

- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (u.å.). Integreringen i Tromsø kommune. Hentet 23. mai 2020 fra <https://www.imdi.no/tall-og-statistikk/steder/K1902/>
- Isaksen, J. V. (2019). The Framing of Immigration and Integration in Sweden and Norway: A Comparative Study of Official Government Reports. *Nordic Journal of Migration Research*. 10(1), s. 106-124. <http://doi.org/10.2478/njmr-2019-0033>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2016). *Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk*. (Meld. St. 20 (2015-2016)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/6676aece374348ee805e9fc5f60b6158/no/pdfs/stm201520160030000dddpdfs.pdf>
- Knudsen, O. F. & Lundbo, S. (2020). OECD. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. Hentet 28. mai 2020 fra <https://snl.no/OECD>
- Knutsen, N. M. (1996). *Nordens Paris: Vandringer i Tromsøs muntre liv og historie*. Tromsø: Angelica Forlag AS.
- Kulturdepartementet. (2018). *Frivilligheita – sterk, sjølvstendig, mangfaldig. Den statlege frivilligheitspolitikken*. (Meld. St. 10 (2018-2019)). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/82a9eff104b3441d92c04198370a0724/nno/pdfs/stm201820190010000dddpdfs.pdf>
- Kulturloven (2007). Lov om offentlege styresmaktens ansvar for kulturverksemd (LOV-2007-06-29-89). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2007-06-29-89>
- Leiros, M. (2017, 21. september). Her lærer barneskoleelevane teaterkunst på SFO. *iTromsø*. Hentet fra <https://www.itromso.no/pluss/2017/09/20/Her-l%C3%A6rer-barneskoleelevane-teaterkunst-p%C3%A5-SFO-15335641.ece>
- Lægland, M. & Tomassen, T. (2016, 1. mai). – Vi ble kalt «Plazarotter». *iTromsø*. Hentet fra <https://www.itromso.no/nyheter/2016/05/01/%E2%80%93-Vi-ble-kalt-%C2%ABPlaza%C2%BB-rotter-12678913.ece>

- NOU 1998: 18. (1998). *Det er bruk for alle. Styrking av folkehelsearbeidet i kommunene*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/7208dd51a36340a6b4e7401d6854f603/no/pdfa/nou199819980018000dddpdfa.pdf>
- NOU 2011: 14. (2011). *Bedre integrering. Mål, strategier, tiltak*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/f5f792d1e2d54081b181655f3ca2ee79/no/pdfs/nou201120110014000dddpdfs.pdf>
- NOU 2013: 4. (2013). *Kulturutredningen 2014*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/1e88e03c840742329b9c46e18159b49c/no/pdfs/nou201320130004000dddpdfs.pdf>
- Ovlien, J. (2017, 23. mai). Ungdommene på Tempohjørnet krever sitt eget lokale i sentrum. *iTromsø*. Hentet fra <https://www.itromso.no/pluss/2017/05/22/Ungdommene-p%C3%A5-Tempohj%C3%B8rnet-krerer-sitt-eget-lokale-i-sentrum-14767988.ece>
- Paulgaard, G. (1997). Feltarbeid i egen kultur – innenfra, utenfra eller begge deler. I E. Fossåskaret, O. L. Fuglestad & T. H. Aase (Red.), *Metodisk feltarbeid. Produksjon og tolkning av data* (s. 70-93). Oslo: Universitetsforlaget.
- Peterson, M. (2017). Living with difference in hyper-diverse areas: How important are encounters in semi-public spaces? *Social & Cultural Geography*, 18(8), s. 1067-1085. <https://doi.org/10.1080/14649365.2016.1210667>
- Sandercock, L. (2016). Towards a Cosmopolitan Urbanism: From Theory to Practice. I J. DeFilippis & S. S. Fainstein (Red.), *Readings in Planning Theory* (s. 407-426). Sussex: Wiley Blackwell.
- Schuff, H. M. T. (2019). Navigating Cultures: Narratives of Becoming Among Young Refugees in Norway. *Human Arenas* (2)3, s. 261-281. <https://doi.org/10.1007/s42087-018-0052-4>
- Skog, H. (2019, 10. april). Mangfoldig teatermorø for SFO-barn. *iTromsø*. Hentet fra <https://www.itromso.no/pluss/eksklusiv/2019/04/09/Mangfoldig-teatermorø-for-SFO-barn-18823825.ece>

Snakk for deg sjøl (u.å.). Om prosjektet. Hentet fra <http://snakkfordegsjol.no/om-prosjektet/>

Statistisk sentralbyrå. (2020a). Fakta om innvandring. Hentet fra <https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/faktaside/innvandring>

Statistisk sentralbyrå. (2020b). Kommune Tromsø (Troms og Finnmark – Romsa ja Finnmarku). Hentet fra <https://www.ssb.no/kommunefakta/tromso>

Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Tjora, A. (2018a). Akkulturasjon. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. Hentet 14. mai 2020 fra <https://snl.no/akkulturasjon>

Tjora, A. (2018b). Segregering. I E. Bolstad (Red.), *Store norske leksikon*. Hentet 20. februar 2020 fra <https://snl.no/segregering>

Tromsø kommune. (2015). *Kommuneplanens samfunnsdel 2015-2026*. Hentet fra <https://img8.custompublish.com/getfile.php/3186254.1308.evfxtepwpt/Kommuneplanens+samfunnsdel+20152026+vedtatt+i+kommunestyret+26.8.15+sak+123.pdf?return=www.tromso.kommune.no>

Tromsø kommune. (2016, 22. november). Levende lokaler. Hentet fra <https://www.tromso.kommune.no/levende-lokaler.5926439-309857.html>

Tromsø kommune. (2017). *Så og spire lokalt – vokse internasjonalt. – om deltakelse, vekst og kultur i den arktiske hovedstaden. Kommunedelplan for kultur 2017-2020*. Hentet fra <https://img8.custompublish.com/getfile.php/4337936.1308.w7n7lsimjuumap/Kommunedelplan+for+kultur+2017-2020.pdf?return=www.tromso.kommune.no>

Tromsø kommune. (2019a). Tromsøstatistikk. Befolkning. Hentet 22. januar 2020 på <https://www.tromso.kommune.no/getfile.php/4487704.1308.tw7jupuauujajm/Troms%C3%B8statistikk-befolkning+juni+2019.doc.as.pdf>

- Tromsø kommune (2019b, 2. juli). Tromsø – arktisk hovedstad. Hentet fra <https://www.tromso.kommune.no/index.php?cat=460300>
- Tromsø kommune. (2019c, 21. august). Bli med på feiring av det flerkulturelle mangfoldet i Tromsø. Hentet fra <https://www.tromso.kommune.no/bli-med-paa-feiring-av-det-flerkulturelle-mangfoldet-i-tromsoe.6237420-110070.html>
- Tromsø kommune. (2019d, 8. februar). Utekontakten. Hentet fra <https://www.tromso.kommune.no/utekontakten.121441.no.html>
- Tromsø kommune. (2019e, 4. oktober). Fritid. Hentet fra <https://www.tromso.kommune.no/fritid.173583.no.html>
- Tromsø kommune. (2020, 6. februar). Integreringstiltak. Hentet fra <https://www.tromso.kommune.no/integreringstiltak.376186.no.html>
- Tvibit. (u.å). *Om Tvibit*. Hentet fra <https://tvibit.net/om-tvibit>
- Wadel, C. (1991). *Feltarbeid i egen kultur. En innføring i kvalitativt orientert samfunnsforskning*. Flekkefjord: SEEK A/S.
- Westberg, K. (2018, 20. mars). Her starter de nytt fritidstilbud for ungdom. *iTromsø*. Hentet fra <https://www.itromso.no/nyheter/2018/03/20/Her-starter-de-nytt-fritidstilbud-for-ungdom-16322621.ece>
- Wilson, H. F. (2017). On geography and encounter: Bodies, borders, and difference. *Progress in Human Geography*. 41(4), s. 451-471. <https://doi.org/10.1177/0309132516645958>
- Østby, L. (2016). Fra asylsøker til flyktning – før og etter kriseåret 2015. *Samfunnsspeilet*, 4. Hentet fra <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/fra-asylsoker-til-flyktning-for-og-etter-krisearet-2015>
- Østby, L. (2017). Arbeidsinnvandrere – fra hovedstadsfenomen til vanlig syn i hele landet. *Samfunnsspeilet*, 3. Hentet fra <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og->

Figurliste

Figur 1: Kursoversikt UMT. Hentet fra
<https://www.facebook.com/photo?fbid=732998933728066&set=a.619715015056459>

Figur 2: UMT-plakat. Hentet fra
<https://www.facebook.com/photo?fbid=749189365442356&set=a.619715015056459>

Vedlegg

Vedlegg I: Informasjonsskriv

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

”Kulturlivet som integreringsarena”

Bakgrunn og formål

Denne studien er en del av et mastergradsprosjekt i Samfunnsplanlegging og kulturforståelse ved Universitetet i Tromsø. Studien har som formål å se på koblinger mellom kulturfeltet og integrering, og studere hvilke implikasjoner deltakelse i kulturaktiviteter kan ha for integrering blant barn og unge i Tromsø. Bakgrunnen for denne tematikken er at vi lever i en tid der steder stadig blir mer sammensatte, mangfoldige og flerkulturelle. I den sammenheng er det viktig med kunnskap om hvordan vi kan få til å leve sammen best mulig, på tross av kulturelle forskjeller.

Du er kontaktet ettersom du som **informantens rolle** er tenkt å kunne sitte på informasjon som kan bidra til å belyse temaet i mitt forskningsprosjekt.

Hva innebærer deltakelse for deg?

Hvis du velger å delta i prosjektet innebærer det å stille til en samtale med meg, som er beregnet til å ta omkring en time. Jeg ønsker å undersøke hvorvidt deltakelse i

kulturaktiviteter kan føre til krysskulturelle relasjoner og deltakelse på flere samfunnsarenaer, og spørsmålene jeg vil stille deg vil i hovedsak dreie seg om denne tematikken. Jeg vil bruke en digital opptaker og ta notater mens vi snakker sammen. Det er helt frivillig å delta i studien. Velger du å delta, kan du når som helst trekke samtykket ditt tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt, og kun til det formålet som er beskrevet ovenfor. Det vil kun være jeg og min veileder som har tilgang til den innsamlede informasjonen. Informasjonen lagres på en passordbeskyttet harddisk. Opplysningene behandles basert på ditt samtykke.

Prosjektet skal etter planen avsluttes 15. mai 2020. Etter prosjektslutt vil alle personopplysninger slettes. I den endelige masteroppgaven vil utsagn/sitater kunne knyttes til funksjon/stilling, men ikke til personnavn. Dette gjør at dine utsagn vil kunne identifiseres. Før publisering vil du få tilsendt alle utsagn/sitater for sitatsjekk. Sitater vil ikke bli brukt hvis du ikke har godkjent dem.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg
- å få rettet personopplysninger om deg
- få slettet personopplysninger om deg
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet)
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til prosjektet eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, kan du kontakte meg på tlf.: 92613588 eller e-post cva010@post.uit.no. Veileder for prosjektet er Torill Nyseth ved institutt for samfunnsvitenskap, som kan kontaktes på tlf.: 77644372 eller e-post: torill.nyseth@uit.no. Personvernombud ved UiT er Joakim Bakkevold, som kan kontaktes på tlf.: 77646322/97691578 eller e-post: personvernombud@uit.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD – Norsk senter for forskningsdata AS.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig

Christine Vatne

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Kulturlivet som integreringsarena», og ønsker å stille til intervju.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

